This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

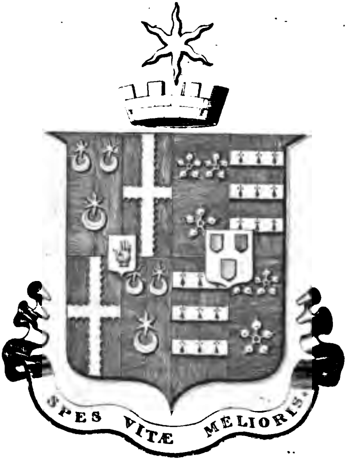
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

KC
15766
HN 5W7D B
Digitized by Google

Rt. Honble.
Sir John C. Hobhouse, Bt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M. TULLII
CICERONIS
OPERUM OMNIUM
VOL. XVI.
EPISTOLARUM
VOL. I.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOL. XVI.

EPISTOLARUM AD FAMILIARES

LIBRI VIII. PRIORES.

Digitized by Google

Digitized by Google

M. T.

CICERONIS

EPISTOLARUM

AD

FAMILIARES,

LIBRI SEXDECIM.

EX EDITIONE J. OLIVETI.

GLASGUAE,

IN AEDIBUS ACADEMICIS

EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS

MDCCXLVIII.

Digitized by Google

KC 15766

Transf. to HCL

Digitized by Google

M. TULLII CICERONIS EPISTOLAE AD FAMILIARES.

LIBER I.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

EGO omni officio, ac potius pietate erga te caeteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nunquam ſatisfacio. tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum, ut quoniam tu, niſi perfecta re, de me non conquieſti, ego, quia non idem in tua cauſa efficio, vitam mihi eſſe acerbam putem. in cauſa haec ſunt. Ammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eoſdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur.

Digitized by Google

regis cauſa ſi qui ſunt qui velint, qui pauci ſunt, omnes rem ad Pompeium deferri volunt. ſenatus religionis calumniam non religione, ſed malevolentia, et illius regiae largitionis invidia comprobat. Pompeium et hortari, et orare, et jam liberius accuſare, et monere, ut magnam infamiam fugiat, non deſiſtimus. ſed plane nec precibus noſtris, nec admonitionibus relinquit locum. nam cum in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palam ſic egit cauſam tuam, ut neque eloquentia majore quiſquam, neque gravitate, nec ſtudio, nec contentione agere potuerit, cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, et amoris erga te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis. is, hac regia cauſa excepta, caeteris in rebus ſe acerrimum tui defenſorem fore oſtendit. quod dat, accipimus: quod inſtituit referre de religione, et ſaepe jam retulit, ab eo deduci non poteſt. res ante idus acta ſic eſt: nam haec idibus manè ſcripſi. Hortenſii, et mea, et Luculli ſententia cedit religioni de exercitu: teneri enim res aliter non poteſt: ſed ex illo ſenatus-conſulto, quod te referente factum eſt, tibi decernit, ut

regem reducas: quod commodo rem facere poſſis: ut exercitum religio tollat, te auctorem ſenatus retineat. Craſſus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium: cenſet enim etiam ex iis, qui cum imperio ſunt. M. Bibulus tres legatos ex iis, qui privati ſunt. huic aſſentiuntur reliqui conſulares, praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere; et Volcatium, qui Lupo referente, Pompeio decernit; et Afranium, qui aſſentitur Volcatio: quae res auget ſuſpicionem Pompeii voluntatis. nam advertebantur Pompeii familiares aſſentire Volcatio. laboratur vehementer. inclinata res eſt. Libonis, et Hypſaei non obſcura concurſatio, et contentio: omniumque Pompeii familiarium ſtudium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere videatur: cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornaſti, non ſunt amici. nos in cauſa auctoritatem eò minorem habemus, quod tibi debemus. gratiam autem noſtram extinguit hominum ſuſpicio, quod Pompeio ſe gratificari putant. ut in rebus multo ante quam profectus es, ab ipſo rege, et ab intimis, ac domeſticis Pompeii

Digitized by Google

clam exulceratis, deinde palam a conſularibus exagitatis, et in ſummam invidiam adductis, ita verſamur. noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis praeſentes tui cognoſcent. ſi eſſet in iis fides, in quibus ſumma eſſe debebat, non laboraremus. vale.

M. T. C. S. D. P. LENTULO PROCOS.

Idibus Januariis in ſenatu nihil eſt con- 2
fectum, propterea quod dies magna ex parte conſumptus eſt altercatione Lentuli conſulis, et Caninii tribuni plebis. eo die nos quoque multa verba fecimus: maximeque viſi ſumus ſenatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem commovere. itaque poſtridie placuit, ut breviter ſententias diceremus. videbatur enim reconciliata nobis voluntas ſenatus eſſe: quod cùm dicendo, tum ſingulis appellandis, rogandiſque perſpexeram. itaque cùm ſententia prima Bibuli pronuntiata eſſet, ut tres legati regem reducerent: ſecunda Hortenſii, ut tu ſine exercitu reduceres: tertia Volcatii, ut Pompeius reduceret: poſtulatum eſt, ut Bibuli ſententia divideretur. qua-

Digitized by Google

tenus de religione dicebat, cuique rei jam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt: de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. proxima erat Hortenſii ſententia, cum Lupus, tribunus plebis, quod ipſe de Pompeio retuliſſet, intendere coepit, ante ſe oportere diſceſſionem facere, quam conſules. ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum eſt. erat enim iniqua, et nova. conſules neque concedebant, neque valde repugnabant. diem conſumi volebant: id quod eſt factum. perſpiciebant enim in Hortenſii ſententiam multis partibus plures ituros: quanquam aperte Volcatio aſſentirentur. multi rogabantur, atque idipſum conſulibus invitis: nam ii Bibuli ſententiam valere cupierunt. hac controverſia uſque ad noctem ducta, ſenatus dimiſſus: et ego eo die caſu apud Pompeium coenavi; nactuſque tempus hoc magis idoneum, quam unquam antea, quod poſt tuum diſceſſum is dies honeſtiſſimus nobis fuerat in ſenatu, ita ſum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. quem ego ipſum cum audio,

Digitized by Google

prorſus eum libero omni ſuſpicione cupiditatis: cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perſpicio, id quod jam omnibus eſt apertum, totam rem iſtam jampridem a certis hominibus, non invito rege ipſo, conſiliariiſque ejus,eſſe corruptam. haec ſcripſi ante diem XVI. kal. Febr. ante lucem. eo die ſenatus erat futurus. nos in ſenatu, quemadmodum ſpero, dignitatem noſtram, ut poteſt in tanta hominum perfidia, et iniquitate,retinebimus. quod ad popularem rationem attinet,hoc videmur eſſe conſecuti, ut ne quid agi cum populo aut ſalvis auſpiciis, aut ſalvis legibus,aut denique ſine vi poſſit. de his rebus pridie, quam haec ſcripſi, ſenatus auctoritas graviſſima interceſſit: cui cum Cato et Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta eam ad te miſſam eſſe arbitror. de caeteris rebus,quidquid erit actum,ſcribam ad te: et ut quam rectiſſime agantur omnia, mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. vale.

M. T. C. P. LENTULO S. D.

Aulo Trebonio, qui in tua provincia 3
magna negotia, et ampla, et expedita ha-

Digitized by Google

bet, multos annos utor valde familiariter. is cum antea ſemper et ſuo ſplendore, et noſtra, caeterorumque amicorum commendatione gratioſiſſimus in provincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, noſtramque neceſſitudinem vehementer confidit his meis literis ſe apud te gratioſum fore: quae ne ſpes eum fallat, vehementer rogo te: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primiſque, ut quae T. Ampius de ejus re decreverit, ea comprobes, omnibuſque rebus eum ita tractes, ut intelligat meam commendationem non vulgarem fuiſſe. vale.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

4 Ante diem XVI. kal. Feb. cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus, quod jam illam ſententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus, unumque certamen eſſet relictum, ſententia Volcatii, res ab adverſariis noſtris extracta eſt variis calumniis. cauſam enim frequenti ſenatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te cauſam regiam alio transferebant, obtinebamus. eo die acer-

Digitized by Google

bum habuimus Curionem: Bibulum multo juſtiorem; pene etiam amicum. Caninius, et Cato negarunt ſe legem ullam ante comitia eſſe laturos. ſenatus haberi ante kalendas Februarii per legem Pupiam, id quod ſcis, non poteſt: neque menſe Februario toto, niſi perfectis, aut rejectis legationibus. haec tamen opinio eſt populi Romani, a tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictae religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire. dignitatis autem tuae nemo eſt quin exiſtimet habitam eſſe rationem ab ſenatu. nemo eſt enim qui neſciat, quo minus diſceſſio fieret per adverſarios tuos eſſe factum: qui nunc populi nomine, re autem vera ſceleratiſſimo latrocinio, ſi quae conabuntur agere, ſatis proviſum eſt, ut ne quid ſalvis auſpiciis, aut legibus, aut etiam ſine vi agere poſſint. ego neque de meo ſtudio, neque de nonnullorum injuria ſcribendum mihi eſſe arbitror. quid enim aut me oſtentem? qui ſi vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum aſſecutus: aut de aliorum injuri-

Digitized by Google

is querar? quod ſine ſummo dolore facere non poſſum. ego tibi a vi, hac praeſertim imbecillitate magiſtratuum, praeſtare nihil poſſum. vi excepta, poſſum confirmare, te et ſenatus, et populi Romani ſummo ſtudio, amplitudinem tuam retenturum. vale.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

5 Tametſi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipſo, deinde a caeteris omnibus, quam gratiſſimus erga te eſſe cognoſcerer: tamen afficior ſummo dolore, ejuſmodi tempora poſt tuam profectionem conſecuta eſſe, ut et meam, et caeterorum erga te fidem, et benevolentiam abſens experirere. te videre et ſentire, eandem fidem eſſe hominum in tua dignitate, quam ego in mea ſalute ſum expertus, ex tuis literis intellexi. nos cum maxime conſilio, ſtudio, labore, gratia de cauſa regia niteremur, ſubito exorta eſt nefaria Catonis promulgatio, quae noſtra ſtudia impediret, et animos a minore cura ad ſummum timorem traduceret. ſed tamen in hujuſmodi perturbatione rerum quanquam omnia ſunt metu-

Digitized by Google

enda, nihil magis quam perfidiam timemus: et Catoni quidem, quoquo modo ſe res habeat, profecto reſiſtimus. de Alexandrina re, cauſaque regia tantum habeo polliceri, me tibi abſenti, tuiſque praeſentibus cumulate ſatisfacturum. ſed vereor, ne aut eripiatur cauſa regia nobis, aut deſeratur: quorum utrum minus velim, non facile poſſum exiſtimare. ſed, ſi res coget, eſt quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi diſplicebat: ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope jam delatum exiſtimatur. a nobis agentur omnia diligenter: ut nec, ſi quid obtineri poterit, non contendamus: nec, ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. tuae ſapientiae, magnitudiniſque animi eſt, omnem amplitudinem, et dignitatem tuam in virtute, atque in rebus geſtis tuis, atque in tua gravitate poſitam exiſtimare. ſi quid ex iis rebus, quas tibi fortuna largita eſt, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quam tibi futurum. a me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus et agendi, et cogitandi: utor-

que ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore eſſe judico, neque amantiorem tui. hic quae agantur, quaeque acta ſint, ea te et literis multorum, et nuntiis cognoſcere arbitror: quae autem poſita ſunt in conjectura, quaeque mihi videntur fore, ea puto tibi a me ſcribi oportere. poſteaquam Pompeius apud populum ante diem VIII. idus Februarii, cum pro Milone diceret, clamore convicioque jactatus eſt, in ſenatuque a Catone aſpere et acerbe nimium magno ſilentio eſt accuſatus, viſus eſt mihi vehementer eſſe perturbatus. itaque Alexandrina cauſa, quae nobis adhuc integra eſt, (nihil enim tibi detraxit ſenatus, niſi id, quod per eandem religionem dari alteri non poteſt) videtur ab illo plane eſſe depoſita. nunc id ſperamus, idque molimur, ut, cum rex intelligat, ſeſe id, quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, aſſequi non poſſe: et, niſi per te ſit reſtitutus, deſertum ſe atque abjectum fore, proficiſcatur ad te. quod ſine ulla dubitatione, ſi Pompeius paulum modo oſtenderit ſibi placere, faciet. ſed noſti hominis tarditatem, et ta-

Digitized by Google

citurnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, praetermittimus. caeteris injuriis, quae propoſitae ſunt a Catone, facile, ut ſpero, reſiſtemus. amicum ex conſularibus neminem tibi eſſe video, praeter Hortenſium, et Lucullum: caeteri ſunt partim obſcurius iniqui, partim non diſſimulanter irati. tu fac animo forti magnoque ſis, ſpereſque fore ut fracto impetu leviſſimi hominis tuam priſtinam dignitatem et gloriam conſequare.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

Quae gerantur, accipies ex Pollione: 6
qui omnibus negotiis non interfuit ſolum, ſed praefuit. me in ſummo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime ſcilicet conſolatur ſpes, quod valde ſuſpicor fore, ut infringatur hominum improbitas et conſiliis tuorum amicorum, et ipſa die, quae debilitat cogitationes et inimicorum, et proditorum. facile ſecundo loco me conſolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. nam etſi minore in re violatur tua dignitas, quam mea ſalus afflicta ſit: tamen eſt tanta ſimilitudo, ut ſperem te mi-

hi ignoſcere, ſi ea non timuerim, quae ne tu quidem unquam timenda duxiſti, ſed praeſta te eum, qui mihi à teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis es cognitus. illuſtrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. a me omnia ſumma in te ſtudia, officiaque expecta. non fallam opinionem tuam. vale.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

7 Legi tuas literas, quibus ad me ſcribis, gratum tibi eſſe, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, et meam erga te benevolentiam facile perſpicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere neceſſe eſt, ſi volo is eſſe, quem tu me eſſe voluiſti: alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum et temporum disjuncti ſumus, per literas tecum quam ſaepiſſime colloquar. quod ſi rarius fiet, quam tu expectabis, id erit cauſae, quod non ejus generis meae literae ſunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominum poteſtas erit, quibus recte dem, non praetermittam. quod ſcire vis, qua quiſque in te fide ſit et voluntate, difficile dictu

eſt de ſingulis. unum illud audeo, quod antea tibi ſaepe ſignificavi, nunc quoque, re perſpecta et cognita, ſcribere: vehementer quoſdam homines, et eos maxime, qui te et maxime debuerunt, et plurimum juvare potuerunt, invidiſſe dignitati tuae: ſimillimamque in re diſſimili tui temporis nunc, et noſtri quondam fuiſſe rationem: ut, quos tu reipublicae cauſa laeſeras, palam te oppugnarent; quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores eſſent virtutis tuae, quam laudis inimici. quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea, cognovi Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum, ex magiſtratibus autem L. Racilium et fide, et animo in te ſingulari. nam noſtra propugnatio ac defenſio dignitatis tuae, propter magnitudinem beneficii tui, fortaſſe pleriſque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam ſententiae. praeterea quidem de conſularibus nemini poſſum aut ſtudii erga te, aut officii, aut amici animi eſſe teſtis. etenim Pompeium, qui mecum ſaepiſſime, non ſolum a me provocatus, ſed etiam ſua ſponte de te communicare ſolet, ſcis tem-

poribus illis non ſaepe in ſenatu fuiſſe. cui quidem literae tuae, quas proxime miſeras, quod facile intellexerim, perjucundae fuerunt. mihi quidem humanitas tua, vel ſumma potius ſapientia, non jucunda ſolum, ſed etiam admirabilis viſa eſt. virum enim excellentem, et tibi tua praeſtanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem ſuae cupiditatis, te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti. qui mihi cum ſemper tuae laudi favere viſus eſt, etiam ipſo ſuſpicioſiſſimo tempore Caniniano: tum vero, lectis tuis literis, perſpectus eſt a me toto animo de te, ac de tuis ornamentis, et commodis cogitare. quare ea quae ſcribam ſic habeto, me, cum illo re ſaepe communicata, de illius ad te ſententia atque auctoritate ſcribere: quoniam ſenatus-conſultum nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta ſit: eaque, quae de ea ſcripta eſt, auctoritas, cui ſcis interceſſum eſſe, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum ſtudium, quam conſtantis ſenatus-conſultum eſſe videatur; te perſpicere poſſe,

Digitized by Google

qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, et quid conſequi poſſis: et, ſi res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Aegyptum tenere poſſis, eſſe et tuae, et noſtri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum claſſe, atque exercitu proficiſci Alexandriam: ut, cum eam pace praeſidiiſque firmaris, Ptolemaeus redeat in regnum: ita fore ut per te reſtituatur, quemadmodum ſenatus initio cenſuit: et ſine multitudine reducatur, quemadmodum homines religioſi Sibyllae placere dixerunt. ſed haec ſententia ſic et illi, et nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo conſilio exiſtimaturos videremus: ſi cecidiſſet ut volumus, et optamus, omnes te ſapienter, et fortiter: ſin aliquid eſſet offenſum, eoſdem illos et cupide et temere feciſſe dicturos. quare quid aſſequi poſſis, non tam facile eſt nobis, quam tibi, cujus prope in conſpectu Aegyptus eſt, judicare. nos quidem hoc ſentimus: ſi exploratum tibi ſit, poſſe te illius regni potiri; non eſſe cunctandum: ſi dubium; non eſſe conandum. illud tibi affirmo, ſi rem iſtam ex ſententia geſſeris,

Digitized by Google

ſore ut abſens a multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. offenſionem eſſe periculoſam propter interpoſitam auctoritatem, religionemque video. ſed ego te ut ad certam laudem adhortor, ſic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio ſcripſi, totius facti tui judicium non tam ex conſilio tuo, quam ex eventu homines eſſe facturos. quod ſi haec ratio rei gerendae periculoſa tibi eſſe videbitur, placebat illud, ut, ſi rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidiſſent, fidem ſuam praeſtitiſſet; et auxiliis eum tuis, et copiis adjuvares. eam eſſe naturam, et rationem provinciae tuae, ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. in hac ratione quid res, quid cauſa, quid tempus ferat, tu facillime optimeque perſpicies: quid nobis placuiſſet, ex me potiſſimum putavi te ſcire oportere. quod mihi de noſtro ſtatu, de Milonis familiaritate, de levitate, et imbecillitate Clodii gratularis, minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, praeclaris operis laetari: quanquam eſt incredibilis hominum perverſitas (graviori enim ver-

Digitized by Google

bo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi cauſa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malevolentiſſimis obtrectationibus nos ſcito de vetere illa noſtra diuturnaque ſententia prope jam eſſe depulſos, non nos quidem ut noſtrae dignitatis ſimus obliti, ſed ut habeamus rationem aliquando etiam ſalutis. poterat utrumque praeclare, ſi eſſet fides, ſi gravitas in hominibus conſularibus: ſed tanta eſt in pleriſque levitas, ut eos non tam conſtantia in republica noſtra delectet, quam ſplendor offendat. quod eo libentius ad te ſcribo, quod tu non ſolum temporibus iis, quae per te ſum adeptus, ſed etiam olim naſcenti prope noſtrae laudi, dignitati, virtutique praefuiſti: ſimulque quod video, non, ut antehac putabam, novitati eſſe inviſum meae: in te enim homine omnium nobiliſſimo ſimilia invidorum vitia perſpexi, quem tamen illi eſſe in principibus facile ſunt paſſi, evolare altius certe noluerunt. gaudeo tuam diſſimilem fuiſſe fortunam: multum enim intereſt, utrum laus imminuatur, an ſalus deſeratur. me meae tamen ne nimis poeniteret, tua virtute

Digitized by Google

perfectum eſt. curaſti enim, ut plus additum ad memoriam nominis noſtri, quam demptum de fortuna videretur. te vero moneo cùm beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuiſti, omni cura atque induſtria conſequare: magnitudinemque animi tui, quam ego ſemper ſum admiratus, ſemperque amavi, ne unquam inflectas cujuſquam injuriâ. magna eſt hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria conſulatus tui. haec profecto vides quanto expreſſiora, quantoque illuſtriora futura ſint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio, laudis acceſſerit. quanquam te ita gerere volo, quae per exercitum, atque imperium gerenda ſunt, ut haec multo ante meditere, huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas, ſentiaſque id, quod quia ſemper ſperaſti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime poſſe obtinere ſummum, atque altiſſimum gradum civitatis. quae quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut ſine cauſa ſuſcepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex noſtris eventis communibus admo-

Digitized by Google

nendum putarem, ut conſideraret in omni reliqua vita quibus crederes, quos caveres. quod ſcribis te velle ſcire, qui ſit reipublicae ſtatus: ſumma diſſenſio eſt, ſed contentio diſpar. nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profeciſſe tantum mihi videntur ſtultitiâ, et inconſtantia adverſariorum, ut etiam auctoritate jam plus valerent. itaque perpaucis adverſantibus, omnia, quae ne per populum quidem ſine ſeditione ſe aſſequi poſſe arbitrabantur, per ſenatum conſecuti ſunt. nam et ſtipendium Caeſari decretum eſt, et decem legati: et ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. quod ad te brevius ſcribo, quia me ſtatus hic reipublicae non delectat: ſcribo tamen, ut te admoneam, quod ipſe literis omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam diſcendo cognovi; tu rebus tuis integris diſcas, neque ſalutis noſtrae rationem habendam nobis eſſe ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute. quod mihi de filia et de Craſſipede gratularis, agnoſco humanitatem tuam: ſperoque et opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum noſtrum,

Digitized by Google

eximia ſpe ſummae virtutis adoleſcentem, cum caeteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias: nulla enim erit hac praeſtantior diſciplina: quem nos, et quia tuus, et quia te dignus eſt filius, et quia nos diligit, ſemperque dilexit, in primis amamus, carumque habemus. vale.

M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

8 De omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid actum, quid conſtitutum ſit, quid Pompeius ſuſceperit, optime ex M. Plaetorio cognoſces: qui non ſolum interfuit his rebus, ſed etiam praefuit: neque ullum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſſimi, diligentiſſimi praetermiſit. ex eodem de toto ſtatu rerum communium cognoſces: quae quales ſint, non facile eſt ſcribere. ſunt quidem certe in amicorum noſtrorum poteſtate, atque ita ut nullam mutationem unquam hac hominum aetate habitura res eſſe videatur. ego quidem, ut debeo, et ut tute mihi praecepiſti, et ut me pietas utilitaſque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi eſſe adjungen-

Digitized by Google

dum putaſti. ſed te non praeterit, quàm ſit difficile, ſenſum in republica praeſertim rectum et confirmatum deponere. veruntamen ipſe me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeſte diſſentire non poſſum: neque id facio, ut forſitan quibuſdam videor, ſimulatione. tantum enim animi inductio, et mehercule amor erga Pompeium apud me valet, ut quae illi utilia ſunt, et quae ille vult, ea mihi omnia jam et recta et vera videantur. neque (ut ego arbitror) errarent, ne adverſarii quidem ejus, ſi cum pares eſſe non poſſent, pugnare deſiſterent. me quidem etiam illa res conſolatur, quod ego is ſum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompeius velit, vel taceam, vel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad noſtra me ſtudia referam literarum: quod profecto faciam, ſi mihi per ejuſdem amicitiam licebit. quae enim propoſita fuerant nobis, cum et honoribus ampliſſimis, et laboribus maximis perfuncti eſſemus, dignitas in ſententiis dicendis, libertas in republica capeſſenda; ea ſublata tota: ſed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut aſſentiendum eſt nulla

cum gravitate paucis, aut fruſtra diſſentiendum. haec ego ad te ob eam cauſam maxime ſcribo, ut jam de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio eſt ſenatûs, judiciorum, rei totius publicae, otium nobis exoptandum eſt: quod ii, qui potiuntur rerum, praeſtaturi videntur, ſi quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. dignitatem quidem illam conſularem fortis et conſtantis ſenatoris nihil eſt quod cogitemus: amiſſa eſt culpâ eorum, qui a ſenatu et ordinem conjunctiſſimum, et hominem clariſſimum abalienarunt. ſed ut ad ea, quae conjunctiora rebus tuis ſunt, revertar; Pompeium tibi valde amicum eſſe cognovi: eo tu conſule, quantum ego perſpicio, omnia quae voles obtinebis: quibus in rebus me ſibi ille affixum habebit: neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur. neque enim verebor ne ſim ei moleſtus: cui jucundum erit etiam propter idipſum, quod me eſſe gratum videbit. tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior ſit, quam meae res omnes. idque cum ſentiam,

Digitized by Google

ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum: re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſum. rem te valde bene geſſiſſe rumor erat. exſpectabantur literae tuae: de quibus eramus jam cum Pompeio locuti: quae ſi erunt allatae, noſtrum ſtudium extabit in conveniendis magiſtratibus, et ſenatoribus. caetera, quae ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam poſſumus, minus tamen faciemus, quam debemus.

M. T. C. P. LENTULO IMPERATORI S. D.

Perjucundae mihi fuerunt literae tuae, 9 quibus intellexi te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam benevolentiam, cum illud ipſum graviſſimum et ſanctiſſimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur? quod autem tibi grata mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quae praetermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt.

Digitized by Google

tibi autem multo notior, atque illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo dijuncti fuimus, et unà, et Romae fuiſſemus. nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodque et in primis potes, et ego a te vehementer expecto, in ſententiis ſenatoriis, et in omni actione, atque adminiſtratione reipublicae floruiſſemus. de qua oſtendam equidem paulo poſt, qui ſit meus ſenſus, et ſtatus: et reſcribam tibi ad ea, quae quaeris. ſed certe et ego te auctore, amiciſſimo ac ſapientiſſimo, et tu me conſiliario, fortaſſe non imperitiſſimo, fideli quidem et benevolo certe, uſus eſſes: quanquam tua quidem cauſa te eſſe imperatorem, provinciamque bene geſtis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, laetor: ſed certe qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, et praeſentiores praeſens capere potuiſſes. in eis vero ulciſcendis, quos tibi partim inimicos eſſe intelligis propter tuam propugnationem ſalutis meae, partim invidere propter illius actionis amplitudinem et gloriam, mirificum me tibi comitem praebuiſſem: quanquam ille perennis inimi-

Digitized by Google

cus amicorum ſuorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potiſſimum fractam illam, et debilitatam vim ſuam contulit, noſtram vicem ultus eſt ipſe ſeſe. eſt enim ea conatus, quibus patefactis, nullam ſibi in poſterum, non modo dignitatis, ſed ne libertatis quidem partem reliquit. te autem etſi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in moleſtia gaudeo, eam fidem cognoſſe hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram. de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi reſcribam ad ea, quae quaeris. certiorem te per literas ſcribis eſſe factum, me cum Caeſare, et cum Appio eſſe in gratia: teque id non reprehendere adſcribis. Vatinium autem ſcire te velle oſtendis, quibus rebus adductus defenderim et laudarim. quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem conſiliorum meorum repetam neceſſe eſt. ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non ſolum meis, ſed etiam reipublicae reſtitutum putabam: et, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, et omnia in te ipſum ſumma, ac

ſingularia ſtudia deberem; reipublicae, quae te in me reſtituendo multum adjuviſſet, eum certe me animum merito ipſius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me ſingulari beneficio debitum praeſtitiſſem. hac me mente fuiſſe, et ſenatus ex me, te conſule, audivit, et tu in noſtris ſermonibus, collócutionibuſque ipſe vidiſti. etſi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cum, te agente de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obſcura in me ſtudia cernebam. nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuiſti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus, neque hercule in iis ipſis rebus, quae, quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia neceſſariae, tamen a me minimi putabantur in meis damnis, ex auctoritate ſenatus reſarciendis, eam voluntatem, quam expectaram, praeſtiterunt. quae cum viderem, (neque enim erant obſcura) non tamen tam acerba mihi haec accidebant, quam erant illa grata, quae fecerant. ita-

Digitized by Google

que quanquam et Pompeio plurimum, te quidem ipſo praedicatore, ac teſte, debebam, et eum non ſolum beneficio, ſed amore etiam, et perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis ſententiis de republica priſtinis permanebam. ego ſedente Cn. Pompeio, cum, ut laudaret P. Sextium, introiſſet in urbem, dixiſſetque teſtis Vatinius, me fortuna et felicitate C. Caeſaris commotum illi amicum eſſe coepiſſe, dixi me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriiſque anteferre: dixique eodem teſte, alio loco, eoſdem eſſe, qui Bibulum exire domo prohibuiſſent, et qui me coëgiſſent. tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, niſi reprehenſionem illius tribunatus: in quo omnia dicta ſunt libertate, animoque maximo, de vi, de auſpiciis, de donatione regnorum. neque vero hac in cauſa modo, ſed conſtanter ſaepe in ſenatu. quin etiam, Marcellino, et Philippo conſulibus, nonis Aprilis mihi eſt ſenatus aſſenſus, ut de agro Campano, frequenti ſenatu, idibus Maii referretur. num potui

Digitized by Google

magis in arcem illius cauſae invadere, aut magis obliviſci temporum meorum, meminiſſe actionum? hac a me ſententia dicta, magnus animorum factus eſt motus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. nam hoc ſenatus-conſulto in meam ſententiam facto, Pompeius, cum mihi nihil oſtendiſſet ſe eſſe offenſum, in Sardiniam, et in Africam profectus eſt, eoque itinere Lucam ad Caeſarem venit. ibi multa de mea ſententia queſtus eſt Caeſar, quippe qui etiam Ravennae Craſſum ante vidiſſet, ab eoque in me eſſet incenſus. ſane moleſte Pompeium id ferre conſtabat: quod ego cum audiſſem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi, quem cum in Sardinia Pompeius paucis poſt diebus, quam Luca diſceſſerat, conveniſſet: te, inquit, ipſum cupio: nihil oportunius potuit accidere: niſi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi eſt, quod mihi pro illo ſpopondiſti. quid multa? queſtus eſt graviter: ſua merita commemoravit: quid egiſſet ſaepiſſime de actis Caeſaris cum ipſo meo fratre, quidque ſibi is de me recepiſſet, in memoriam redegit: ſeque,

Digitized by Google

quae de mea ſalute egiſſet, voluntate Caeſaris egiſſe, ipſum meum fratrem teſtatus eſt: cujus cauſam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, ſi nollem, aut non poſſem tueri. haec cum ad me frater pertuliſſet, et cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium miſiſſet, ut integrum mihi de cauſa Campana ad ſuum reditum reſervarem, collegi ipſe me, et cum ipſa quaſi republica collocutus ſum: ut mihi tam multa pro ſe perpeſſo, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fatris mei praeſtarem: eumque, quem bonum civem ſemper habuiſſet, bonum virum eſſe pateretur. in illis autem meis actionibus, ſententiiſque omnibus, quae Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes ſuſpicari, ſermones referebantur ad me: qui cum illa ſentirent in republica, quae ego agebam, ſemperque ſenſiſſent, me tamen non ſatisfacere Pompeio, Caeſaremque inimiciſſimum mihi futurum, gaudere ſe aiebant. erat hoc mihi dolendum: ſed multo illud magis, quod inimicum me-

um, (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriae, bonorum omnium) ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fovebant, ſic me praeſente oſculabantur: non illi quidem, ut mihi ſtomachum facerent, quem ego funditus perdidi, ſed certe ut facere ſe arbitrarentur. hîc ego, quantum humano conſilio efficere potui, circumſpectis rebus meis omnibus, rationibuſque ſubductis, ſummam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, ſi potero, breviter exponam. ego, ſi ab improbis, et perditis civibus rempublicam teneri viderem, ſicut et meis temporibus ſcimus, et nonnullis aliis accidiſſe accepimus, non modo praemiis, quae apud me minimum valent, ſed ne periculis quidem compulſus ullis, quibus tamen moventur etiam fortiſſimi viri, ad eorum cauſam me adjungerem, ne ſi ſumma quidem eorum in me merita conſtarent. cum autem in republica Cn. Pompeius princeps eſſet, vir is, qui hanc potentiam, et gloriam maximis in rempublicam meritis, praeſtantiſſimiſque rebus geſtis eſſet conſecutus, cujuſque ego dignitatis, ab adoleſcentia fautor, in prae-

Digitized by Google

tura autem, et in conſulatu adjutor etiam extitiſſem: cumque idem auctoritate, et ſententia per ſe, conſiliis, et ſtudiis, tecum me adjuviſſet: meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconſtantiae mihi pertimeſcendam, ſi quibuſdam in ſententiis paulum me immutaſſem, meamque voluntatem ad ſummi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregaſſem. in hac ſententia complectendus erat mihi Caeſar, ut vides, in conjuncta et cauſa et dignitate. hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, et Q. fratri cum Caeſare fuiſſe, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore et literis, et officiis perſpecta nobis, et cognita. vehementer etiam res ipſa publica me movit, quae mihi videbatur contentionem, praeſertim maximis rebus a Caeſare geſtis, cum illis viris nolle fieri: et, ne fieret, vehementer recuſare. graviſſime autem me in hac mente impulit et Pompeii fides, quam de me Caeſari dederat: et fratris mei, quam Pompeio. erant praeterea haec animadvertenda in civitate, quae ſunt apud Platonem noſtrum ſcripta

Digitized by Google

divinitus: quales in Republica principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe cives. tenebam memoria, nobis conſulibus, ea fundamenta jacta ex kalendis Januariis confirmandi ſenatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decembris tantum vel animi fuiſſe in illo ordine, vel auctoritatis. idemque memineram, nobis privatis uſque ad Caeſarem, et Bibulum conſules, cum ſententiae noſtrae magnum in ſenatu pondus haberent, unum fere ſenſum fuiſſe bonorum omnium. poſtea cum tu Hiſpaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque reſpublica conſules haberet, ſed mercatores provinciarum, et ſeditionum ſervos, ac miniſtros: jecit quidam caſus caput meum, quaſi certaminis cauſâ, in mediam contentionem, diſſenſionemque civilem. quo in diſcrimine cum mirificus ſenatus, incredibilis Italiae totius, ſingularis omnium bonorum conſenſus in me tuendo extitiſſet: non dicam, quid acciderit; multorum eſt enim, et varia culpa: tantum dicam brevi, non mihi exercitum, ſed duces defuiſſe. in quo, ut jam ſit in iis culpa, qui me non defenderunt; non minor eſt in iis, qui

Digitized by Google

reliquerunt: et, ſi accuſandi ſunt, ſi qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, ſi qui ſe timere ſimularunt. illud quidem certe noſtrum conſilium jure laudandum eſt, qui meos cives et a me conſervatos, et me ſervare cupientes, ſpoliatos ducibus, ſervis armatis objici noluerim: declararique maluerim, quanta vis eſſe potuiſſet in conſenſu bonorum, ſi iis pro me ſtante pugnare licuiſſet, cum afflictum excitare potuiſſent. quorum quidem animum tu non perſpexiſti ſolum, cum de me ageres, ſed etiam confirmaſti, atque tenuiſti. qua in cauſa, (non modo non negabo, ſed etiam ſemper et meminero, et praedicabo libenter) uſus es quibuſdam nobiliſſimis hominibus, fortioribus in me reſtituendo, quam fuerant iidem in tenendo: qua in ſententia ſi conſtare voluiſſent, ſuam auctoritatem ſimul cum ſalute mea recuperaſſent. recreatis enim bonis viris conſulatu tuo, et conſtantiſſimis, atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio praeſertim ad cauſam adjuncto, cum etiam Caeſar, rebus maximis geſtis, ſingularibus ornatus et novis honoribus, ac judiciis ſenatus, ad

auctoritatem ejus ordinis adjungeretur: nulli improbo civi locus ad rempublicam violandam eſſe potuiſſet. ſed attende, quaeſo, quae ſint conſecuta. primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres ſorores, impunitatem eſt illorum ſententiis aſſecutus, qui, (cum tribunus plebis poenas a ſeditioſo cive per bonos viros judicio perſequi vellet) exemplum praeclariſſimum in poſterum vindicandae ſeditionis de republica ſuſtulerunt: iidemque poſtea non meum monumentum, (non enim illae manubiae meae, ſed operis locatio mea fuerat) monumentum vero ſenatus, hoſtili nomine, et cruentis inuſtum literis eſſe paſſi ſunt. qui me homines quod ſalvum eſſe voluerunt, eſt mihi gratiſſimum: ſed vellem non ſolum ſalutis meae, quemadmodum medici, ſed ut aliptae etiam virium, et coloris rationem habere voluiſſent. nunc, ut Apelles Veneris caput, et ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis, inchoatam reliquit: ſic quidam homines in capite meo ſolum elaborarunt: reliquum corpus, imperfectum, ac

Digitized by Google

rude reliquerunt. in quo ego ſpem feſelli non modo invidorum, ſed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, et fortiſſimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, et conſtantia praeſtantiſſimo, Q. Metello Lucii filio, quondam falſam opinionem acceperant, quem poſt reditum dictitant fracto animo, et demiſſo fuiſſe. eſt vero probandum, qui et ſumma voluntate ceſſerit, et egregia animi alacritate abfuerit, neque ſane redire curarit, eum ob id ipſum fractum fuiſſe: in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, ſingularem virum, conſtantia et gravitate ſuperaſſet. ſed, quod de illo acceperant, aut etiam ſuſpicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum reſpublica majorem etiam mihi animum, quam unquam habuiſſem, daret: quae declaraſſet, ſe non potuiſſe me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni plebis rogatio, me univerſa reſpublica, duce ſenatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente conſule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus incumbentibus, omnibus denique ſuis viribus re-

Digitized by Google

cuperaſſet. neque vero ego mihi poſtea quidquam aſſumpſi: neque hodie aſſumo, quod quemquam malevolentiſſimum jure poſſit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus, operâ, conſilio, labore deſim. hic meae vitae curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplendorem et ſpeciem hujus vitae intuentur: ſollicitudinem autem et laborem perſpicere non poſſunt. illud vero non obſcure queruntur in meis ſententiis, quibus ornem Caeſarem, quaſi deſciverim a priſtina cauſa. ego autem, cum illa ſequor, quae paulo ante propoſui, tum hoc non in poſtremis, de quo coeperam exponere. non offendes eundem bonorum ſenſum, Lentule, quem reliquiſti: qui confirmatus conſulatu noſtro, nonnunquam poſtea interruptus, afflictus ante te conſulem, recreatus abs te totus eſt: nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idemque non ſolum fronte atque vultu, quibus ſimulatio facillime ſuſtinetur, declarant ii, qui tum noſtro illo ſtatu optimates nominabantur: ſed etiam ſenſu ſaepe jam tabellaque docuerunt. itaque tota jam ſapientium civium, qualem me et eſ-

Digitized by Google

ſe et numerari volo, et ſententia et voluntas mutata eſſe debet. id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem ſequor, ‘ tantum contendere in republi-‘ ca, quantum probare tuis civibus poſſis: ‘ vim neque parenti, neque patriae affer-‘ re oportere.’ atque hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendae reipublicae fuiſſe: quod cum offendiſſet populum Athenienſem prope jam deſipientem ſenectute, cumque eum nec perſuadendo, nec cogendo regi poſſe vidiſſet, cum perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitraretur. mea ratio fuit alia, quod neque deſipiente populo, neque integra re mihi ad conſulendum, capeſſeremne rempublicam, implicatus tenebar. ſed laetatus tamen ſum, quod mihi liceret in eadem cauſa et mihi utilia, et cuivis bono recta defendere. huc acceſſit commemoranda quaedam, et divina Caeſaris in me fratremque meum liberalitas: qui mihi, quaſcunque res gereret, tuendus eſſet; nunc in tanta felicitate, tantiſque victoriis, etiam ſi in nos non is eſſet qui eſt, tamen ornandus videretur. ſic enim te exiſtimare velim, cum a vobis, meae ſa-

lutis auctoribus, diſceſſerim; neminem eſſe, cujus officiis me tam eſſe devinctum non ſolum confitear, ſed etiam gaudeam. quod quoniam tibi expoſui, facilia ſunt ea, quae a me de Vatinio, et de Craſſo requiris. nam de Appio quod ſcribis, ſicuti de Caeſare, te non reprehendere: gaudeo conſilium tibi probari meum. de Vatinio autem, primum reditus interceſſerat in gratiam per Pompeium, ſtatim ut ille praetor eſt factus; cum quidem ego ejus petitionem graviſſimis in ſenatu ſententiis oppugnaſſem, neque tam illius laedendi cauſa, quam defendendi, atque ornandi Catonis. poſt autem Caeſaris, ut illum defenderem, mira contentio eſt conſecuta. cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cum veneris: tametſi poſſum vel abſenti. recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miſeris. nec hoc pertimueris: nam a me ipſo laudantur, et laudabuntur iidem. ſed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille ſtimulus, de quo in judicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho paraſitus ſuaderet militi:

Ubi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phaedriam
Intromittamus comiſſatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. ſi laudabit haec
Illius formam: tu hujus contrà. denique
Par pari referto, quod eam mordeat.

ſic petivi a judicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines et de me optime meriti, nimis amarent inimicum meum: meque inſpectante ſaepe eum in ſenatu modo ſevere ſeducerent, modo familiariter atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent ſuum Publium: darent mihi ipſi alium Publium, in quo poſſem illorum animos, mediocriter laceſſitus, leviter repungere. neque ſolum dixi: ſed etiam ſaepe facio, diis hominibuſque approbantibus. habes de Vatinio: cognoſce de Craſſo. ego cum mihi cum illo magna jam gratia eſſet, quod ejus omnes graviſſimas injurias, communis concordiae cauſâ, voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam ejus

defenſionem Gabinii, quem proximis ſuperioribus diebus acerrime oppugnaſſet, tamen ſi ſine ulla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem: ſed cum me diſputantem, non laceſſentem laeſiſſet, exarſi non ſolum praeſenti, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortaſſe non fuiſſet) ſed cum incluſum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum tamen inſciente me fuiſſet, omne repente apparuit. quo quidem tempore ipſo, quidam homines, et iidem illi quos ſaepe nutu ſignificationeque appello, cum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, meque tum denique ſibi eſſe viſum reipublicae qualis fuiſſem, reſtitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe dicebant, mihi et illum inimicum, et eos, qui in eadem cauſa eſſent, nunquam amicos futuros. quorum iniqui ſermones cum ad me per homines honeſtiſſimos perferrentur: cumque Pompeius ita contendiſſet ut nihil unquam magis, ut cum Craſſo redirem in gratiam, Caeſarque per literas maxima ſe moleſtia ex illa contentione affectum oſtenderet:

Digitized by Google

habui non temporum ſolum rationem meorum, ſed etiam naturae: Craſſuſque, ut quaſi teſtata populo Romano eſſet noſtra gratia, pene a meis laribus in provinciam eſt profectus. nam cum mihi condixiſſet, coenavit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. quamobrem ejus cauſam, quod te ſcribis audiſſe, magna illius commendatione ſuſceptam defendi in ſenatu, ſicut mea fides poſtulabat. accepiſti quibus rebus adductus, quamque rem cauſamque defenderim: quique meus in republica ſit pro mea parte capeſſenda ſtatus. de quo ſic velim ſtatuas, me haec eadem ſenſurum fuiſſe, ſi mihi integra omnia ac libera fuiſſent. nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiamſi id fieri poſſet, ſummorum civium principatum: neque permanendum in una ſententia, converſis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: ſed temporibus aſſentiendum. nunquam enim praeſtantibus in republica gubernanda viris laudata eſt in una ſententia perpetua permanſio: ſed ut in navigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiamſi portum tenere non queas: cum vero id poſſis muta-

ta veliſicatione aſſequi,ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum quem ceperis, potius quam,eo commutato,quo velis tandem pervenire: ſic,cum omnibus nobis in adminiſtranda republica propoſitum eſſe debeat id,quod a me ſaepiſſime dictum eſt, 'cum dignitate otium:' non idem ſemper dicere,ſed idem ſemper ſpectare debemus. quamobrem,ut paulo ante poſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſſima, tamen in republica non alius eſſem atque nunc ſum: cum vero in hunc ſenſum et alliciar beneficiis hominum, et compellar injuriis: facile patior ea me de republica ſentire ac dicere, quae maxime cum mihi, tum etiam reipublicae rationibus putem conducere. apertius autem haec ego, ac ſaepius, quod et Q. frater meus, legatus eſt Caeſaris, et nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Caeſare intercesſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. itaque ejus omni et gratia,quae ſumma eſt, et opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuiſſe videor hominum perditorum de me conſilia frangere, niſi cum

praeſidiis iis quae ſemper habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxiſſem. his ego conſiliis ſi te praeſentem habuiſſem, ut opinio mea fert, eſſem uſus eiſdem. novi enim temperantiam et moderationem naturae tuae: novi animum tum mihi amiciſſimum, tum nulla in caeteros malevolentia ſuffuſum; contraque cum magnum et excelſum, tum etiam apertum et ſimplicem. vidi ego quoſdam in te tales, quales tu eoſdem in me videre potuiſti. quae me moverunt, moviſſent eadem te profecto. ſed, quocunque tempore mihi poteſtas praeſentis tui fuerit, tu eris omnium moderator conſiliorum meorum. tibi erit eidem, cui ſalus mea fuit, etiam dignitas curae. me quidem certe tuarum actionum, ſententiarum, voluntatum, rerum denique omnium ſocium comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla propoſita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum eſſe laetere. quod rogas ut mea tibi ſcripta mittam, quae poſt diſceſſum tuum ſcripſerim: ſunt orationes quaedam, quas Menocrito dabo: neque ita multae, ut pertimeſcas. ſcripſi etiam (nam

ab orationibus disjungo me fere, referoque ad manſuetiores Muſas: quae me maxime, ſicut jam a prima adoleſcentia delectarunt) ſcripſi igitur Ariſtoteleo more, quemadmodum quidem volui, tres libros in diſputatione ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. abhorrent enim a communibus praeceptis: ac omnem antiquorum, et Ariſtoteleam, et Iſocrateam rationem oratoriam complectuntur. ſcripſi etiam verſibus tres libros de temporibus meis, quos jam pridem ad te miſiſſem, ſi eſſe edendos putaſſem. ſunt enim teſtes, et erunt, ſempiterni, meritorum erga me tuorum, meaeque in te pietatis. ſed, quia verebar, non eos, qui ſe laeſos arbitrarentur, (etenim id feci parce et molliter) ſed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipſos libros, ſi quem cui recte committam invenero, curabo ad te perferendos. atque iſtam quidem partem vitae conſuetudiniſque noſtrae totam ad te defero. quantum literis, quantum ſtudiis, veteribus noſtris delectationibus, conſequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui

Digitized by Google

haec ſemper amaſti, libentiſſime conferemus. quae ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quaeque mihi commendas, ea tantae mihi curae ſunt, ut me nolim admoneri: rogari vero ſine magno dolore vix poſſim. quod de Quinti fratris negotio ſcribis, te priore aeſtate, quod morbo impeditus in Ciliciam non tranſieris, conficere non potuiſſe: nunc autem omnia facturum ut conficias: id ſcito eſſe ejuſmodi, ut frater meus vere exiſtimet, adjuncto iſto fundo, patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. tu me de tuis rebus omnibus, et de Lentuli tui noſtrique ſtudiis et exercitationibus, velim quam familiariſſime certiorem et quam ſaepiſſime facias: exiſtimeſque, neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem unquam fuiſſe, quam te mihi: idque me non modo ut tu ſentias, ſed ut omnes gentes, etiam ut poſteritas omnis intelligat eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe, ſi licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega provinciam: ſi curiata lex non eſſet, ſe paraturum cum collega, tibique ſucceſ-

ſurum: legemque curiatam conſuli ferri opus eſſe, neceſſe non eſſe: ſe, quoniam ex ſenatus-conſulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiſſet. ego quid ad te tuorum quiſque neceſſariorum ſcribat, neſcio: varias eſſe opiniones intelligo. ſunt qui putent poſſe te non decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam, qui, ſi decedas, a te relinqui poſſe qui provinciae praeſit. mihi non tam de jure certum eſt, (quanquam ne id quidem valde dubium eſt) quam illud ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te ſcio libentiſſime frui ſolere, pertinere, te ſine ulla mora provinciam ſucceſſori concedere, praeſertim cum ſine ſuſpicione tuae cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. ego utrumque meum puto eſſe, et quid ſentiam, oſtendere, et quod feceris, defendere. ſcripta jam epiſtola ſuperiore, accepi tuas literas de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. felicitate quidem, vellem, conſequi potuiſſes, ne ejus ordinis, quem ſemper ornaſti, rem aut voluntatem offenderes. equidem

Digitized by Google

non deſinam tua decreta defendere: ſed noſti conſuetudinem hominum. ſcis, quam graviter inimici ipſi illi Q. Scaevolae fuerint. tibi tamen ſum auctor, ut, ſi quibus rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſſe prudentiae tuae. vale.

M. T. C. S. D. L. VALERIO, JURISCONSULTO.

Cur enim tibi hoc non gratificer, ne- 10
ſcio: praeſertim cum his temporibus audacia pro ſapientia liceat uti. Lentulo noſtro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. ſed tu velim deſinas jam noſtris literis uti, et nos aliquando reviſas: et ibi malis eſſe ubi aliquo numeroſis, quam iſtic ubi ſolus ſapere videare. quanquam qui iſtinc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quod nihil reſpondeas: partim contumelioſum, quod male reſpondeas. ſed jam cupio tecum coram jocari. quare fac ut quamprimum venias, neque in Apuliam tuam accedas, ut poſſimus, ſalvum veniſſe, gaudere. nam illo ſi veneris, tanquam Ulyſſes, cognoſces tuorum neminem. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD FAMILIARES

LIBER II.

M. T. C. C. CURIONI S. D.

QUANQUAM me nomine negligentiae ſuſpectum tibi eſſe doleo, tamen non tam mihi moleſtum fuit accuſari abs te officium meum, quam jucundum requiri: praeſertim cum in quo accuſabar, culpâ vacarem: in quo autem deſiderare te ſignificabas meas literas, prae te ferres perſpectum mihi quidem, ſed tamen dulcem et optatum amorem tuum. equidem neminem praetermiſi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui literas non dederim. etenim quis eſt tam ſcribendo impiger, quam ego? a te vero bis terve ſummum, et eas perbreves acce-

Digitized by Google

pi. quare ſi iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: ſin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. ſed de literis hactenus: non enim vereor ne non ſcribendo te expleam: praeſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. ego te abfuiſſe tamdiu a nobis et doleo, quod carui fructu jucundiſſimae conſuetudinis tuae: et laetor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna reſpondit. breve eſt quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit: tanta eſt expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obſecrare obteſtarique non dubitem, ſic ad nos conformatus revertare, ut quam expectationem tui concitaſti, hanc ſuſtinere ac tueri poſſis. et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam ulla nunquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantaecunque tibi acceſſiones fient et fortunae, et dignitatis, eas te non potuiſſe conſequi, niſi meis puer olim fideliſſimis atque amantiſſimis conſiliis paruiſſes. quare hoc animo in nos eſſe debebis, ut aetas noſtra jam

Digitized by Google

ingraveſcens, in amore atque in adoleſcentia tua conquieſcat. vale.

M. T. C. C. CURIONI S. D.

2 Gravi teſte privatus ſum amoris ſummi erga te mei, patre tuo, clariſſimo viro: qui cum ſuis laudibus, tum verò te filio ſuperaſſet omnium fortunam, ſi ei contigiſſet, ut te ante videret, quam e vita diſcederet. ſed ſpero noſtram amicitiam non egere teſtibus. tibi patrimonium dii fortunent. me certe habebis, cui et carus aeque ſis, et jucundus, ac fuiſti patri. vale.

M. T. C. C. CURIONI S. D.

3 Rupae ſtudium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: ſed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te abſente fieri, quod tibi, cum veniſſes, non eſſet integrum. equidem quid ſentiam, aut ſcribam ad te poſtea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra iſtam rationem, meam dicam: ut aut te in meam ſententiam adducam, aut certe teſtatum apud animum tuum relinquam, quid ſenſerim: ut, ſi quando (quod nolim) diſpli-

Digitized by Google

cere tibi conſilium tuum coeperit, poſſis meum recordari. brevi tamen ſic habeto, in eum ſtatum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quae tibi natura, ſtudio, fortuna data ſunt, facilius omnia, quae ſunt ampliſſima in republica, conſequi poſſis, quam muneribus: quorum neque facultatem quiſquam admiratur, (eſt enim copiarum, non virtutis) neque quiſquam eſt, quin ſatietate jam defeſſus ſit. ſed aliter atque oſtenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem ſententiae meae. quare omnem hanc diſputationem in adventum tuum differo. ſumma ſcito in expectatione te eſſe, eaque a te expectari, quae a ſumma virtute, ſummoque ingenio expectanda ſunt: ad quae ſi es, ut debes, paratus, (quod ita eſſe confido) plurimis maximiſque muneribus et nos amicos, et cives tuos univerſos, et rempublicam afficies. illud cognoſces profecto, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem eſſe quemquam. vale.

M. T. C. C. CURIONI S. D.

Epiſtolarum genera multa eſſe non ig- 4
noras: ſed unum illud certiſſimum, cujus

cauſa inventa res ipſa eſt, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet, quod eos ſcire, aut noſtra aut ipſorum intereſſet. hujus generis literas a me profecto non expetis. tuarum enim rerum domeſticarum habes et ſcriptores, et nuntios. in meis autem rebus nihil eſt ſane novi. reliqua ſunt epiſtolarum genera duo, quae me magnopere delectant: unum familiare, et jocoſum: alterum ſeverum, et grave. utro me minus deceat uti, non intelligo. jocerne tecum per literas? civem mehercule non puto eſſe, qui temporibus his ridere poſſit. an gravius aliquid ſcribam? quid eſt, quod poſſit graviter a Cicerone ſcribi ad Curionem, niſi de republica? atque in hoc genere haec mea cauſa eſt, ut neque ea, quae nunc ſentio, velim ſcribere. quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar ea clauſula, qua ſoleo; teque ad ſtudium ſummae laudis cohortabor. eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta, et parata, incredibilis quaedam expectatio: quam tu una re facillime vinces, ſi hoc ſtatueris: quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eae laudes

comparantur, in iis eſſe laborandum. in hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe confiderem: et hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſa, ſed teſtificandi amoris mei. vale.

M. T. C. C. CURIONI S. P. D.

Haec negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem narrare audeo. tibi, etſi ubicunque es, (ut ſcripſi ad te antea) in eadem es navi, tamen quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quae nos: vel quod excelſo et illuſtri loco ſita ſit laus tua, in plurimorum et ſociorum, et civium conſpectu: quae ad nos nec obſcuro, nec vario ſermone, ſed et clariſſima et una omnium voce perfertur. unum illud neſcio gratulerne tibi, an timeam, quod mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quò verear, ne tua virtus opinioni hominum non reſpondeat: ſed, mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam quod cures: ita ſunt omnia debilitata jam, prope et extincta. ſed haec ipſa neſcio rectene ſint literis commiſſa: quare caetera cognoſces ex aliis. tu tamen, ſive habes aliquam

ſpem de republica, ſive deſperas, ea para, meditare, cogita, quae eſſe in eo civi ac viro debent, qui ſit rempublicam afflictam et oppreſſam miſeris temporibus ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. vale.

M. T. C. C. CURIONI S. P. D.

6 Nondum erat auditum, te ad Italiam adventare, cum Sextum Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te literis miſi. ſed tamen cum appropinquare tuus adventus putaretur, et te jam ex Aſia Romam versùs profectum eſſe conſtaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has quam primum ad te perferri literas magnopere vellemus. ego, ſi mea in te eſſent officia ſolum, Curio, tanta, quanta magis a te ipſo praedicari, quam a me ponderari ſolent; verecundius a te, ſi qua magna res mihi petenda eſſet, contenderem. grave eſt enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, et in mercedis potius, quam beneficii, loco numerare videatur. ſed

Digitized by Google

quia tua in me vel nota omnibus, vel ipſa novitate meorum temporum clariſſima et maxima beneficia extiterunt: eſtque animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitavi id a te per literas petere, quod mihi omnium eſſet maximum, maximeque neceſſarium. neque enim ſum veritus, ne ſuſtinere tua in me vel innumerabilia beneficia non poſſem: cum praeſertim conſiderem, nullam eſſe gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoque illuſtrare poſſet. ego omnia mea ſtudia, omnem operam, curam, induſtriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis conſulatu fixi, et locavi: ſtatuique in eo me non officii ſolum fructum, ſed etiam pietatis laudem debere quaerere. neque vero cuiquam ſalutem ac fortunas ſuas tantae curae fuiſſe unquam puto, quantae mihi ſit honos ejus, in quo omnia mea poſita eſſe decrevi. huic te unum tanto adjumento eſſe, ſi volueris, poſſe intelligo, ut nihil ſit praeterea nobis requirendum. habemus haec omnia: bonorum ſtudium conciliatum ex

tribunatu, propter noſtram (ut ſpero te intelligere) cauſam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturae: juventutis et gratioſorum in ſuffragiis ſtudia, propter ipſius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: noſtram ſuffragationem, ſi minus potentem, at probatam tamen, et juſtam, et debitam, et propterea fortaſſe etiam gratioſam. dux nobis et auctor opus eſt, et eorum ventorum, quos propoſui, moderator quidam, et quaſi gubernator: qui ſi ex omnibus unus optandus eſſet, quem tecum conferre poſſemus, non haberemus. quamobrem, ſi me memorem, ſi gratum, ſi bonum virum, vel ex hoc ipſo quod tam vehementer de Milone laborem, exiſtimare potes: ſi dignum denique tuis beneficiis judicas: hoc a te peto, ut ſubvenias huic meae ſollicitudini, ut huic meae laudi, vel (ut verius dicam) prope ſaluti tuum ſtudium dices. de ipſo T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, conſtantiae, benevolentiaeque erga te, ſi complecti hominem volueris, habiturum eſſe neminem. mihi vero tantum decoris, tantum

Digitized by Google

dignitatis adjunxeris, ut eundem te facile agnoſcam fuiſſe in laude mea, qui fueris in ſalute. ego, ni te videre ſcirem, cum ad te haec ſcriberem, quantum officii ſuſtinerem, quantopere mihi eſſet in hac petitione Milonis omni non modo contentione, ſed etiam dimicatione elaborandum, plura ſcriberem. nunc tibi omnem rem atque cauſam, meque totum commendo atque trado. unum hoc ſic habeto: ſi a te hanc rem impetraro, me pene plus tibi, quam ipſi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea ſalus cara fuit, in qua praecipue ſum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia, jucunda. eam autem unius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. vale.

M. T. C. PROCONSUL C. CURIONI, TRIBUNO PLEBIS, S. D.

Sera gratulatio reprehendi non ſolet, 7
praeſertim ſi nulla negligentia praetermiſſa eſt. longe enim abſum: audio ſero. ſed tibi et gratulor, et, ut ſempiternae laudi tibi ſit iſte tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes et moderere prudentia tua; ne te auferant alio-

Digitized by Google

rum conſilia. nemo eſt, qui tibi ſapientius ſuadere poſſit, te ipſo: nunquam labere, ſi te audies. non ſcribo hoc temere: cui ſcribam, video: novi animum, novi conſilium tuum. non vereor, ne quid timide, ne quid ſtulte facias, ſi ea defendes, quae ipſe recta eſſe ſenties. quod in id reipublicae tempus non incideris, ſed veneris, (judicio enim tuo, non caſu in ipſum diſcrimen rerum contuliſti tribunatum tuum) profecto vides, quanta vis in republica temporum ſit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid inſidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. ſed, amabo te, cura et cogita nihil novi, ſed illud idem, quod initio ſcripſi: tecum loquere, te adhibe in conſilium, te audi, tibi obtempera. alteri qui melius dare conſilium poſſit, quam tu, non facile inveniri poteſt: tibi vero ipſi certe nemo melius dabit. dii immortales, cur ego non adſum vel ſpectator laudum tuarum, vel particeps, vel ſocius, vel miniſter conſiliorum? tametſi hoc minime tibi deeſt, ſed tamen efficeret magnitudo et vis amoris mei, conſilio te ut poſſem

Digitized by Google

juvare. ſcribam ad te plura aliàs. paucis enim diebus eram miſſurus domeſticos tabellarios: ut, quoniam ſane feliciter et ex mea ſententia rempublicam geſſimus, unis literis totius aeſtatis res geſtas ad ſenatum perſcriberem. de ſacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quanquam difficili in re atque cauſa, cognoſces ex iis literis, quas Tharaſoni, liberto tuo, dedi. te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te ſingulari, rogo atque oro, ne patiare quidquam mihi ad hanc provincialem moleſtiam temporis prorogari. praeſens tecum egi, cum te tribunum plebis iſto anno fore non putarem: itemque petivi ſaepius per literas: ſed tum quaſi a ſenatore nobiliſſimo, et adoleſcente gratioſiſſimo: nunc a tribuno plebis, et a Curione tribuno: non ut decernatur aliquid novi: quod ſolet eſſe difficilius: ſed ut ne quid novi decernatur: et ut ſenati-conſultum et leges defendas: eaque mihi conditio maneat, qua profectus ſum. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. vale.

Digitized by Google

M. T. C. PROCONSUL M. CAELIO S. D.

8 Quid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladiatorum compoſitiones, ut vadimonia delata, et Chreſti compilationem mitteres, et ea quae nobis, cum Romae ſumus, narrare nemo audeat? vide quantum tibi meo judicio tribuam: nec mehercule injuria: πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi. ne illa quidem curo mihi ſcribas, quae maximis in rebus reipublicae geruntur quotidie, niſi quid ad me ipſum pertinebit. ſcribent alii: multi nuntiabunt: perferet multa etiam ipſe rumor. quare ego nec praeterita, nec praeſentia abs te, ſed ut ab homine longe in poſterum proſpiciente, futura expecto; ut ex tuis literis cum formam reipublicae viderim, quale aedificium futurum ſit, ſcire poſſim. neque tamen adhuc habeo, quod te accuſem: neque enim fuit, quod tu plus providere poſſes, quam quivis noſtrûm; in primiſque ego, qui cum Pompeio complures dies nullis in aliis, niſi de republica, ſermonibus verſatus ſum: quae nec poſſunt ſcribi, nec ſcri-

Digitized by Google

benda ſunt. tantum habeto, civem egregium eſſe Pompeium, et ad omnia, quae providenda ſunt in republica, et animo et conſilio paratum. quare da te homini: complectetur, mihi crede. jam eidem illi et boni et mali cives videntur, qui nobis videri ſolent. ego cum Athenis decem ipſos dies fuiſſem, multumque mecum Gallus noſter Caninius, proficiſcebar inde prid. Nonas Quint. cum hoc ad te literarum dedi. tibi cum omnia mea commendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. in eo mihi ſunt omnia. quod quando, et quomodo, et per quos agendum ſit, tu optime conſtitues. vale.

M. T. C. CAELIO RUFO, AEDILI CURULI DESIGNATO, S. D.

Primum tibi, ut debeo, gratulor, lae- 9
torque cum praeſenti, tum etiam ſperata tua dignitate, ſerius, non negligentia mea, ſed ignoratione rerum omnium. in his enim ſum locis, quo et propter longinquitatem, et propter latrocinia, tardiſſime omnia perferuntur. et cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias

Digitized by Google

agam, non reperio: quod ita factus ſis, ut dederis nobis, quamadmodum ſcripſeras ad me, quem ſemper ridere poſſemus. itaque, cum primum audivi, ego ille ipſe factus ſum: ſcis, quem dicam: egique omnes illos adoleſcentes, quos ille jactitat. difficile eſt loqui. ‘ te autem contemplans ‘ abſentem, et quaſi tecum coram loque- ‘ rer, non, aedepol, quantam egeris rem, ‘ neque quantum facinus feceris.’ quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: ‘ incredibile hoc ‘ factu objicitur.’ repente vero inceſſi ‘ omnibus laetitiis.’ in quo cum objurgarer, quod nimio gaudio pene deſiperem, ita me defendebam: ‘ ego voluptatem animi nimiam.’ quid quaeris? dum illum rideo, pene ſum factus ille. ſed haec pluribus: multaque alia et de te, et ad te, cum primum ero aliquid otii nactus. te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, ſed etiam invidorum meorum: ut eos partim ſcelerum ſuorum, partim etiam ineptiarum poeniteret. vale.

Digitized by Google

M. T. C. IMP. M. CAELIO RUFO, AED. CUR. DESIGN. S. D.

Tu vide, quam ad me literae non per- 10
ferantur. non enim poſſum adduci, ut abs te, poſtea quam aedilis es factus, nullas putem datas: praeſertim cum eſſet tanta res, tantae gratulationis: de te, quia quod ſperabam; de Hillo (balbus enim ſum) quod non putaram. atqui ſic habeto, nullam me epiſtolam accepiſſe tuam poſt comitia iſta praeclara, quae me laetitia extulerunt: ex quo vereor ne idem eveniat in meas literas. equidem nunquam domum miſi unam epiſtolam, quin eſſet ad te altera: nec mihi eſt te jucundius quidquam, nec carius. ſed balbi non ſumus: ad rem redeamus. ut optaſti, ita eſt. velles enim, ais, tantummodo ut haberem negotii, quod eſſet ad laureolam ſatis. Parthos times, quia diffidis copiis noſtris. ergo ita accidit. nam Parthico bello nuntiato, locorum quibuſdam anguſtiis et natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, ſatis probe ornatum auxiliis, et quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis noſtri. mul-

tum eſt enim in his locis: hiccine eſt ille, qui urbem? quem ſenatus? noſti caetera. cum veniſſem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis eſt, diviſus aquarum divortiis; Caſſius noſter, quod mihi magnae voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hoſtem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat. interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienſes, hoſtes ſempiternos. multi occiſi, capti, reliqui diſſipati: caſtella munita, improviſo adventu capta et incenſa. ita victoria juſta Imperator appellatus apud Iſſum (quo in loco ſaepe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro eſſe ſuperatum) adduxi exercitum ad infeſtiſſimam Ciliciae partem. ibi quintum et viceſimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitiſſimum Pindeniſſum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit niſi nomen oppidi: quod ſi, ut ſpero, cepero, tum vero literas publice mittam. haec ad te in praeſenti ſcripſi, ut ſperes te aſſequi id, quod optaſſes. ſed, ut redeam ad Parthos, haec aeſtas habuit hunc exitum ſatis felicem:

Digitized by Google

ea quae ſequitur, magno eſt in timore. quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi ſuccedatur: ſin id erit, ut ſcribis, et ut ego arbitror, ſpiſſius: illud, quod facile eſt, ne quid mihi temporis prorogetur. de republica ex tuis literis, ut antea tibi ſcripſi, cum praeſentia, tum etiam futura magis expecto. quare ut ad me omnia quam diligentiſſime perſcribas, te vehementer rogo. vale.

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. D.

Putares-ne unquam accidere poſſe, ut mihi verba deeſſent, neque ſolum iſta veſtra oratoria, ſed haec etiam levia, noſtratia? deſunt autem propter hanc cauſam, quod mirifice ſum ſollicitus, quidnam de provinciis decernatur. mirum me deſiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui; ſatietas autem provinciae: vel quia videmur eam famam conſecuti, ut non tam acceſſio quaerenda, quam fortuna metuenda ſit: vel quia totum negotium non eſt dignum viribus noſtris, qui majora onera in republica ſuſtinere et poſſimus, et ſoleamus: vel 11

Digitized by Google

quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, ſi ad conſtitutam diem decedemus. de pantheris, per eos qui venari ſolent, agitur mandato meo diligenter: ſed mira paucitas eſt: et eas, quae ſunt, valde aiunt quaeri, quod nihil cuiquam inſidiarum in mea provincia, niſi ſibi, fiat. itaque conſtituiſſe dicuntur in Cariam ex noſtra provincia decedere. ſed tamen ſedulo fit, et in primis a Patiſco. quidquid erit, tibi erit: ſed, quid eſſet plane, neſciebamus. mihi, mehercule, magnae curae eſt aedilitas tua: ipſa dies me admonebat: ſcripſi enim haec ipſis Megalenſibus. tu velim ad me de omni reipublicae ſtatu quam diligentiſſime perſcribas. ea enim certiſſima putabo, quae ex te cognovero. vale.

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. D.

12 Sollicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuoſae conciones, ita moleſtae Quinquatrus afferebantur. nam citeriora nondum audiebamus. ſed tamen nihil me magis ſollicitabat, quam in his moleſtiis non me, ſi quae ridenda eſ-

ſent, ridere tecum. ſunt enim multa; ſed ea non audeo ſcribere. illud moleſte fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. quare etſi, cum tu haec leges, ego jam annuum munus confecero, tamen obviae mihi velim ſint literae tuae, quae me erudiant de omni republica, ne hoſpes plane veniam. hoc melius, quam tu, facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus, a me cum Philone Peſſinunte diſceſſit. iter habebant ad Dejotarum regem: quanquam omnia nec benigna, nec copioſa cognorant. urbem, urbem, mi Rufe, cole; et in iſta luce vive. omnis peregrinatio (quod ego ab adoleſcentia judicavi) obſcura, et ſordida iis, quorum induſtria Romae poteſt illuſtris eſſe. quod cum probe ſcirem, utinam in ſententia permanſiſſem. cum una, mehercule, ambulatiuncula, atque uno ſermone noſtro omnes fructus provinciae non confero. ſpero me integritatis laudem conſecutum. non erat minor ex contemnenda, quam ex conſervata provincia. ſpem triumphi? inquis. ſatis glorioſe triumpharem, ſi non eſſem quidem tamdiu in deſiderio rerum mihi cariſſimarum. ſed

Digitized by Google

(ut ſpero) propediem te videbo. tu mihi obviam mitte epiſtolas te dignas. vale.

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. D.

13 Raras tuas quidem, (fortaſſe enim non perferuntur) ſed ſuaves accipio literas. vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi et officii, et conſilii? etſi omnia ſic conſtitueram mihi agenda, ut tu admonebas; tamen confirmantur noſtra conſilia, cum ſentimus prudentibus fideliterque ſuadentibus idem videri. ego Appium (ut ſaepe tecum locutus ſum) valde diligo: meque ab eo diligi ſtatim coeptum eſſe, ut ſimultatem depoſuimus, ſenſi. nam et honorificus in me conſul fuit, et ſuavis amicus, et ſtudioſus ſtudiorum etiam meorum. mea vero officia ei non defuiſſe, tu es teſtis: quoniam κωμικὸς μάρτυς (ut opinor) occidit Phania: et mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo ſenſi. jam me Pompeii totum eſſe ſcis. Brutum a me amari intelligis. quid eſt cauſae, cur mihi non ſit in optatis complecti hominem, florentem aetate, opibus, honoribus, ingenio,

liberis, propinquis, affinibus, amicis, collegam meum praeſertim, et in ipſa collegii laude et ſcientia ſtudioſum mei? haec eo pluribus ſcripſi, quod mihi ſignificabant tuae literae, ſubdubitare, qua eſſem erga illum voluntate. credo te audiſſe aliquid. falſum eſt, mihi crede, ſi quid audiſti. genus inſtitutorum, et rationum mearum, diſſimilitudinem nonnullam habet cum illius adminiſtratione provinciae: ex eo quidam ſuſpicati fortaſſe ſunt, animorum contentione, non opinionum diſſenſione, me ab eo diſcrepare. nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius exiſtimationem eſſe vellem. poſt hoc negotium autem, et temeritatem noſtri Dolabellae, deprecatorem me pro illius periculo praebeo. erat in eadem epiſtola veternus civitatis. gaudebam ſane, et congelaſſe noſtrum amicum laetabar otio. extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Caeſarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita vivam, putavi. dii immortales, quàm ego riſum noſtrum deſidero! mihi erat in animo, quoniam juriſdictionem confeceram, civitates locupletaram,

publicanis etiam ſuperioris luſtri reliqua, ſine ſociorum ulla querela, conſervaram, privatis, ſummis, infimis fueram jucundus, proficiſci in Ciliciam nonis Maii: et, cum prima aeſtiva attigiſſem, militaremque rem collocaſſem, decedere ex ſenatus-conſulto. cupio te aedilem videre, miroque deſiderio me urbs afficit, et omnes mei, tuque in primis. vale.

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. D.

14 Marco Fabio, viro optimo et homine doctiſſimo, familiariſſime utor, mirificeque eum diligo, cum propter ſummum ingenium ejus, ſummamque doctrinam, tum propter ſingularem modeſtiam. ejus negotium ſic velim ſuſcipias, ut ſi eſſet res mea. novi ego vos magnos patronos: hominem occidat oportet, qui veſtra opera uti velit. ſed in hoc homine nullam accipio excuſationem. omnia relinques, ſi me amabis, cùm tua opera Fabius uti volet. ego res Romanas vehementer expecto, et deſidero: in primiſque quid agas, ſcire cupio. nam jamdiu, propter hiemis magnitudinem, nihil novi ad nos afferebatur. vale.

Digitized by Google

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. P. D.

Non potuit accuratius agi, nec pruden- 15
tius, quam actum eſt a te cum Curione de ſupplicatione: et, mehercule, confecta res ex ſententia mea eſt, cùm celeritate, tum quod is qui erat iratus, competitor tuus, et idem meus, aſſenſus eſt ei, qui ornavit res noſtras divinis laudibus. quare ſcito me ſperare ea quae ſequuntur: ad quae tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quae ſperas Tulliae meae prudentia temperari poſſe, ſcio, cui tuae epiſtolae reſpondeant. quid ſi meam legas, quam ego tum ex tuis literis miſi ad Appium? ſed quid agas? ſic vivitur. quod actum eſt, dii approbent. ſpero fore jucundum generum nobis: multumque in eo tua nos humanitas adjuvabit. reſpublica me valde ſollicitat: faveo Curioni: Caeſarem honeſtum eſſe cupio: pro Pompeio emori poſſum. ſed tamen ipsâ republicâ nihil mihi eſt carius: in qua tu non valde te jactas. diſtrictus enim mihi videris eſſe, quod et bonus civis, et bonus amicus es. ego de

Digitized by Google

provincia decedens quaeſtorem Caelium praepoſui provinciae. puerum? inquies. at quaeſtorem, at nobilem adoleſcentem, at omnium fere exemplo: neque erat ſuperiore honore uſus, quem praeficerem. Pontinius multo ante diſceſſerat. a Quinto fratre impetrari non poterat: quem tamen ſi reliquiſſem, dicerent iniqui, non me plane poſt annum, ut ſenatus voluiſſet, de provincia deceſſiſſe: quoniam alterum me reliquiſſem. fortaſſe etiam illud adderent, ſenatum eos voluiſſe provinciis praeeſſe, qui antea non praefuiſſent: fratrem meum triennium Aſiae praefuiſſe. denique nunc ſollicitus non ſum: ſi fratrem reliquiſſem, omnia timerem. poſtremo non tam mea ſponte, quam potentiſſimorum duorum exemplo, qui omnes Caſſios Antonioſque complexi ſunt, hominem adoleſcentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. hoc tu meum conſilium laudes neceſſe eſt: mutari enim non poteſt. de Ocella parum ad me plane ſcripſeras: et in actis non erat. tuae res geſtae ita notae ſunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum. ego, niſi quid me Eteſiae morabuntur, celeriter (ut ſpero) vos videbo. vale.

Digitized by Google

M. T. C. IMP. M. CAELIO, AEDILI CURULI, S. P. D.

Magno dolore me affeciſſent tuae lite- 16
rae, niſi jam et ratio ipſa depuliſſet omnes
moleſtias,et diuturna deſperatione rerum
obduruiſſet animus ad dolorem novum.
ſed tamen, quare acciderit, ut ex meis ſu-
perioribus literis id ſuſpicarere,quod ſcri-
bis, neſcio. quid enim fuit in illis praeter
querelam temporum, quae non animum
meum magis ſollicitum haberet,quam tu-
um? nam non eam cognovi aciem ingenii
tui,quod ipſe videam, te id ut non putem
videre. illud miror, adduci potuiſſe te,qui
me penitus noſſe deberes,ut me exiſtima-
res aut tam improvidum, qui ab excitata
fortuna ad inclinatam et prope jacentem
deſciſcerem: aut tam inconſtantem, ut
collectam gratiam florentiſſimi hominis
effunderem, a meque ipſe deficerem, et,
quod initio, ſemperque fugi, civili bello
intereſſem. quod eſt igitur meum triſte
conſilium? ut diſcederem fortaſſe in ali-
quas ſolitudines? noſti enim non modo
ſtomachi mei, cujus tu ſimilem quondam
habebas, ſed etiam oculorum, in homi-

num inſolentium indignitate, faſtidium. accedit etiam moleſta haec pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. eo ſi onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus eſſem. ſed incurrit haec noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed jam etiam in voculas malevolorum. quod cum ita eſſet, nihil tamen unquam de profectione, niſi vobis approbantibus, cogitavi. ſed mea praediola tibi nota ſunt: in his mihi neceſſe eſt eſſe, ne amicis moleſtus ſim. quod autem in maritimis facillime ſum; moveo nonnullis ſuſpicionem, velle me navigare: quod tamen fortaſſe non nollem, ſi poſſem ad otium. nam ad bellum quidem quî convenit? praeſertim contra eum, cui ſpero me ſatisfeciſſe: ab eo, cui tamen ſatisfieri nullo modo poteſt? deinde ſententiam meam tu facillime perſpicere potuiſti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam veniſti. non enim te celavi ſermonem T. Ampii: vidiſti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda, cum audiſſem. nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeſſurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo acci-

Digitized by Google

dit, cur conſilium mutarem? nonne omnia potius, ut in ſententia permanerem? credas hoc mihi velim, quod puto te exiſtimare, me ex his miſeriis nihil aliud quaerere, niſi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluiſſe, quam pacem: ea deſperata, nihil tam fugiſſe, quam arma civilia. hujus me conſtantiae puto fore ut nunquam poeniteat. etenim memini, in hoc genere gloriari ſolitum eſſe familiarem noſtrum Q. Hortenſium, quod nunquam bello civili interfuiſſet. hoc noſtra laus erit illuſtrior, quod illi tribuebatur ignaviae: de nobis id exiſtimari poſſe non arbitror. nec me iſta terrent, quae mihi a te ad timorem fidiſſime, atque amantiſſime proponuntur. nulla eſt enim acerbitas, quae non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego a republica meis privatis et domeſticis incommodis libentiſſime, vel iſtis ipſis, quae tu me mones ut caveam, redemiſſem. filio meo, quem tibi carum eſſe gaudeo, ſi erit ulla reſpublica, ſatis amplum patrimonium relinquam in memoria nominis mei. ſin autem nulla erit: nihil accidet ei ſeparatim a reliquis civi-
Digitized by Google

bus. nam quod rogas, ut reſpiciam generum meum, adoleſcentem optimum, mihique cariſſimum: an dubitas, cum ſcias, quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementiſſime ſollicitet? et eo magis, quod in communibus miſeriis hac tantum oblectabar ſpecula, Dolabellam meum, vel potius noſtrum, fore ab iis moleſtiis, quas libertate ſua contraxerat, liberum. velim quaeras, quos ille dies ſuſtinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos ſibi, quam mihi ipſi ſocero non honeſtos. itaque neque ego hunc Hiſpanienſem caſum expecto, de quo mihi exploratum eſt ita eſſe, ut tu ſcribis: nec quidquam aſtute cogito. ſi quando erit civitas, erit profecto nobis locus. ſin autem non erit, in eaſdem ſolitudines tu ipſe (ut arbitror) venies, in quibus nos conſediſſe audies. ſed ego fortaſſe vaticinor, et haec omnia meliores habebunt exitus. recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erant, adoleſcente me. eos ego fortaſſe nunc imitor, et utor aetatis vitio, velim ita ſit. ſed tamen togam praetextam texi Oppio puto te audiſſe. nam Curtius noſter dibaphum

phum cogitat: ſed eum infector moratur. hoc adſperſi, ut ſcires me tamen in ſtomacho ſolere ridere. Dolabellae, quod ſcripſi, ſuadeo videas, tanquam ſi tua res agatur. extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuſcunque erimus in terris, ut nos, liberoſque noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra et tua fides poſtulabit. vale.

M. T. C. IMP. CANINIO SALLUSTIO PROQUAESTORI S. D.

Literas a te mihi ſtator tuus reddidit 17
Tarſi ante diem XVI. kal. Sextiles. his ergo ordine, ut videris velle, reſpondebo. de ſucceſſore meo nihil audivi, nec quemquam fore arbitror. quin ad diem decedam, nulla cauſa eſt, praeſertim ſublato metu Parthico. commoraturum me nuſquam ſane arbitror. Rhodum, Ciceronum cauſa puerorum, acceſſurum puto: neque id tamen certum. ad urbem volo quam primum venire: ſed tamen iter meum, reipublicae et rerum urbanarum ratio gubernabit. ſucceſſor tuus non poteſt ita maturare ullo modo, ut tu me

Digitized by Google

in Aſia poſſis convenire. de rationibus referendis,non erat incommodum te nullam referre; quam tibi ſcribis a Bibulo fieri poteſtatem. ſed id vix mihi videris per legem Juliam facere poſſe: quam Bibulus certa quadam ratione non ſervat: tibi magnopere ſervandam cenſeo. quod ſcribis, Apamea praeſidium deduci non oportuiſſe, videbam idem caeteros exiſtimare: moleſteque ferebam, de ea re minus commodos ſermones malevolorum fuiſſe. Parthi tranſierint, necne, praeter te video dubitare neminem. itaque omnia praeſidia, quae magna et firma paraveram, commotus hominum non dubio ſermone dimiſi. rationes mei quaeſtoris, nec verum fuit me tibi mittere, nec tamen erant confectae. eas nos Apameae deponere cogitabamus. de praeda mea, praeter quaeſtores urbanos, id eſt, populum Romanum, teruncium nec attigit, nec tacturus eſt quiſquam. Laodiceae me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae publicae,ut et mihi et populo cautum ſit ſine vecturae periculo. quod ſcribis ad me de drachmis CCCIϽϽϽ; nihil eſt quod in iſto genere cuiquam poſſim

commodare. omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda, a praefectis: quae autem mihi attributa eſt, a quaeſtore curetur. quod quaeris, quid exiſtimem de legionibus, quae decretae ſunt in Syriam; antea dubitabam venturaene eſſent; nunc mihi non eſt dubium, quin, ſi antea auditum erit otium eſſe in Syria, venturae non ſint. Marium quidem ſucceſſorem tarde video eſſe venturum; propterea quod ſenatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. uni epiſtolae reſpondi: venio ad alteram. petis, ut Bibulo te quam diligentiſſime commendem: in quo mihi voluntas non deeſt: ſed locus eſſe videtur tecum expoſtulandi. ſolus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo ſunt, certiorem me nunquam feciſti, quam valde Bibuli voluntas a me ſine cauſa abhorreret. permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiae metus eſſet, et magna ſpes in me, atque in exercitu meo, ſolitum dicere, quidvis ſe perpeti malle, quam videri eguiſſe auxilio meo. quod ego officio quaeſtorio te adductum reticere de praetore tuo, non moleſte ferebam: quanquam, quemadmodum tractarere, audiebam. il-

le autem, cum ad Thermum de Parthico bello ſcriberet, ad me literam nunquam miſit: ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere. tantum de auguratu filii ſui ſcripſit ad me: in quo ego miſericordia commotus, et quod ſemper amiciſſimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humaniſſime ſcriberem. ille ſi omnibus eſt malevolus, (quod nunquam exiſtimavi) minus offendor in me: ſin autem a me eſt alienior, nihil tibi meae literae proderunt. nam ad ſenatum quas Bibulus literas miſit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, ſibi ſoli attribuit: ſe ait curaſſe, ut cum quaeſtu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat proprium, ut alariis Tranſpadanis uti negarem, id etiam populo ſe remiſiſſe ſcribit. quod vero illius erat ſolius, id mecum communicat: ‘ equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti poſtularemus.’ illud vero puſilli animi, et ipſa malevolentia jejuni atque inanis, quod Ariobarzanem, quia ſenatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iſte in literis non regem, ſed regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo

Digitized by Google

qui ſunt, deteriores fiunt rogati. ſed tibi morem geſſi: literas ad eum ſcripſi, quas cum acceperis, facies quod voles. vale.

M. T. C. IMPERATOR Q. THERMO PROPRAETORI S. D.

Officium meum erga Rhodonem, cae- 18
teraque mea ſtudia, quae tibi ac tuis praeſtiti, tibi homini gratiſſimo grata eſſe vehementer gaudeo: mihique ſcito in dies majori curae eſſe dignitatem tuam: quae quidem a te ipſo integritate et clementia tua ſic amplificata eſt, ut nihil addi poſſe videatur. ſed mihi, magis magiſque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum conſilium, quod initio Ariſtoni noſtro, ut ad me venit, oſtendi: graves te ſuſcepturum inimicitias, ſi adoleſcens potens et nobilis a te ignominia affectus eſſet. et hercle ſine dubio erit ignominia: habes enim neminem honoris gradu ſuperiorem. ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipſo vincit viros optimos, homineſque innocentiſſimos, legatos tuos, quod et quaeſtor eſt, et quaeſtor tuus. nocere tibi iratum neminem poſſe perſpicio: ſed tamen tres fratres

ſummo loco natos, promptos, non indiſertos, te nolo habere iratos, jure praeſertim, quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. tempora autem reipublicae qualia futura ſint, quis ſcit? mihi quidem turbulenta videntur fore. cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, praeſertim cum ſine cujuſquam reprehenſione quaeſtoriis legatis quaeſtorem poſſis anteferre? qui ſi dignum ſe majoribus ſuis praebuerit (ut ſpero, et opto) tua laus ex aliqua parte fuerit: ſin quid offenderit, ſibi totum, nihil tibi offenderit. quae mihi veniebant in mentem, quae ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiſcebar, exiſtimavi me ad te oportere ſcribere. tu quod egeris id velim dii approbent. ſed, ſi me audies, vitabis inimicitias, et poſteritatis otio conſules. vale.

M. T. C. IMP. C. CAELIO L. F. C. N. CALDO, QUAEST. DES. S. D.

19 Cum optatiſſimum nuntium accepiſſem, te mihi quaeſtorem obtigiſſe; eo jucundiorem mihi eam ſortem ſperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuiſſes. magni enim videbatur intereſſe,

Digitized by Google

ad eam neceſſitudinem, quam nobis ſors tribuiſſet, conſuetudinem quoque accedere. poſteaquam mihi nihil neque a te ipſo, neque ab ullo alio de adventu tuo ſcriberetur, verebar ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor) ne ante, quam tu in provinciam veniſſes, ego de provincia decederem. accepi autem a te miſſas literas in Cilicia, cum eſſem in caſtris, ante diem x. kal. Quintiles, ſcriptas humaniſſime, quibus facile et officium et ingenium tuum perſpici poſſet. ſed neque unde, neque quo die datae eſſent, atque quo tempore te expectarem, ſignificabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo ſcirem quo ex loco, et quo tempore eſſent datae. quae cum eſſent incerta, exiſtimavi tamen eſſe faciendum, ut ad te ſtatores meos et lictores cum literis mitterem: quas ſi ſatis opportuno tempore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciam quamprimum veneris. nam quod ad me Curius, conſobrinus tuus, mihi (ut ſcis) maxime neceſſarius, quod item C. Virgilius propinquus tuus, familiariſſimus noſter, de te accuratiſſime ſcripſit, valet id quidem apud me multum,

ſicuti debet hominum amiciſſimorum diligens commendatio: ſed tuae literae, de tua praeſertim dignitate et de noſtra conjunctione, maximi ſunt apud me ponderis. mihi quaeſtor optatior obtingere nemo potuit. quamobrem quaecunque a me ornamenta in te proficiſcentur, ut omnes intelligant, a me habitam eſſe rationem tuae majorumque tuorum dignitatis. ſed id facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego et mea, et reipublicae, et maxime tua intereſſe arbitror. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM

AD

FAMILIARES

LIBER III.

M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

SI ipſa reſpublica tibi narrare poſſet quo modo ſeſe haberet, non facilius ex ea cognoſcere poſſes, quam ex liberto tuo Phania: ita eſt homo non modo prudens, verum etiam (quod juvet) curioſus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi et ad brevitatem eſt aptius, et ad reliquas res providentius. de mea autem benevolentia erga te, etſi potes ex eodem Phania cognoſcere, tamen videntur etiam aliquae meae partes. ſic eſt, tibi perſuade, cariſſimum te mihi eſſe, cum propter multas ſuavitates ingenii, officii, humanitatis tuae, tum quod ex tuis lite-

Digitized by Google

ris et ex multorum ſermonibus intelligo, omnia quae a me profecta ſunt in te, tibi accidiſſe gratiſſima. quod cum ita ſit, perficiam profecto, ut longi temporis uſuram, qua caruimus, intermiſſa noſtra conſuetudine et gratia, et celebritate et magnitudine officiorum meorum ſarciam: idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva eſſe facturum: quam quidem ego, ſi forte de tuis ſumpſero, non ſolum Pallada, ſed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: ſed ut mihi reddidit a te literas plenas et amoris, et officii, mirifice ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitatem literarum tuarum. jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de ſermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quaeris? biduo factus eſt mihi familiaris: ita tamen ut Phaniam valde ſim deſideraturus; quem cum Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium, juriſconſultum valde tibi commendo: ſed ita etiam, ſi non eſt juriſconſul-

Digitized by Google

tus. melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis ſolet. valde hominem diligo. eſt ex meis domeſticis atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: ſed idem ſcribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. vale.

M. T. C. PROCONSUL APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Cum et contra voluntatem meam, et 2
praeter opinionem accidiſſet, ut mihi cum imperio in provinciam proficiſci neceſſe eſſet, in multis et variis moleſtiis, cogitationibuſque meis, haec una conſolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere, neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere. quod ſi tu quoque eandem de mea voluntate erga te ſpem habes, ea te profecto nunquam fallet. a te maximo opere, pro noſtra ſumma conjunctione, tuaque ſingulari humanitate, etiam atque etiam quaeſo, et peto, ut quibuſcunque rebus poteris (poteris autem plurimis) proſpicias, et con-

Digitized by Google

ſulas rationibus meis. vides ex ſenatusconſulto provinciam eſſe habendam. ſi eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditiſſimam mihi tradideris, facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. quid in eo genere efficere poſſis, tui conſilii eſt. ego te, quod tibi veniet in mentem mea intereſſe, valde rogo. pluribus verbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur, aut res verba deſideraret, ac non pro ſe ipſa loqueretur. hoc velim tibi perſuadeas, ſi rationibus meis proviſum eſſe intellexero, magnam te ex eo et perpetuam voluptatem eſſe capturum. vale.

3 M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Ante diem XI. kalendas Junias Brundúſium cum veniſſem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praeſto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, ſed univerſo ſenatui venerant in mentem, praeſidio firmiori opus eſſe ad iſtam provinciam: cenſebant enim omnes fere, ut in Italia ſúpplementum meis et Bibuli legionibus

Digitized by Google

ſcriberetur. id cum Sulpicius conſul paſſurum ſe negaret, multa nos quidem queſti ſumus; ſed tantus conſenſus ſenatus fuit, ut mature proficiſceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. nunc, quod a te petii literis iis, quas Romae tabellariis tuis dedi, velim tibi curae ſit, ut quae ſucceſſori conjunctiſſimo et amiciſſimo commodare poteſt is, qui provinciam tradit, ea pro noſtra conſociatiſſima voluntate, cura ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe provinciam tradere. ex iis literis, quarum ad me exemplum miſiſti, quas in ſenatu recitari voluiſti, ſic intellexeram permultos a te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demonſtravit, id te cogitaſſe facere; ſed, cum ipſe a te diſcederet, integrum militum numerum fuiſſe. id ſi ita eſt, pergratum mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quam minime imminueris: qua de re ſenatus-conſulta, quae facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris approbabo. ſed te quoque confido ea facturum, quae

mihi intelliges maxime eſſe accommodata. ego C. Pontinium, legatum meum, Brunduſii expectabam: eumque ante kal. Jun. Brunduſium venturum arbitror. qui cum venerit, quae primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

4 Pridie nonas Junias, cum eſſem Brunduſii, literas tuas accepi, quibus erat ſcriptum, te L. Clodio mandaſſe, quae illum mecum loqui velles. eum ſane expectabam, ut ea, quae a te afferret, quamprimum cognoſcerem. meum ſtudium erga te, et officium, tametſi multis jam rebus ſpero tibi eſſe cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum ſignificare potuero, tuam mihi exiſtimationem et dignitatem cariſſimam eſſe. mihi et Q. Fabius Virgilianus, et C. Flaccus L. filius, et diligentiſſime M. Octavius Cn. filius, demonſtravit me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantiſſime ſcriptum, ſuaviſſimum miſiſti. mea in te omnia ſumma neceſſitudinis officia conſta-

Digitized by Google

bunt. nam cum te ipſe, ex quo tempore tu me diligere coepiſti, quotidie pluris feci, tum acceſſerunt etiam conjunctiones neceſſariorum tuorum. duos enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiae tuae ſocerum, et M. Brutum, generum tuum. collegii quoque conjunctio, praeſertim tam honorifice a te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attuliſſe videtur ad voluntates noſtras copulandas. ſed et, ſi Clodium convenero, ex illius ſermone ad te ſcribam plura: et ipſe operam dabo, te ut quam primum videam. quod ſcribis, tibi manendi cauſam eam fuiſſe, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum eſt. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Tralles veni ante diem VI. kalendas Sextiles. ibi mihi praeſto fuit L. Lucilius cum literis, mandatiſque tuis; quo quidem hominem neminem potuiſti nec mihi amiciorem, nec (ut arbitror) ad ea cognoſcenda, quae ſcire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. ego autem et tuas literas legi libenter, et audivi 5

Lucilium diligenter. nunc quoniam et tu ita ſentis, (ſcribis enim, quae de noſtris officiis ego ad te ſcripſerim, etſi tibi jucunda fuerint, tamen, quoniam ex alto repetita ſint, non neceſſaria te putaſſe) et re vera, confirmata amicitia, et perſpecta fide, commemoratio officiorum ſupervacanea eſt; eam partem orationis praetermittam: tibi tamen agam, ut debeo, gratias. animadverti enim, et didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuiſſe rationem ut mihi conſuleres, reſtitueresque et praepararares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior et ſolutior eſſe poſſet. hoc tuum officium cum mihi gratiſſimum eſſe dicam, ſequitur illud, ut te exiſtimare velim mihi magnae curae fore, atque eſſe jam, primum ut ipſe tu, tuique omnes, deinde ut etiam reliqui ſcire poſſint, me tibi eſſe amiciſſimum. quod quibus adhuc non ſatis eſt perſpectum, ii mihi nolle magis, nos hoc animo eſſe, quam non intelligere videntur. ſed profecto intelligent: neque enim obſcuris perſonis, nec parvis in cauſis res agetur. ſed haec fieri melius, quam dici, aut ſcribi volo. quod itinerum meorum ratio te nonnullam in

dubitationem videtur adducere, viſuruſne me ſis in provincia: ea res ſic ſe habet. Brunduſii cum loquerer cum Phania, liberto tuo, veni in eum ſermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciae primum eſſe venturum, quo te maxime velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, quod claſſe tu velles decedere, per fore accommodatum tibi, ſi ad illam maritimam partem provinciae navibus acceſſiſſem. dixi me eſſe facturum: itaque feciſſem, niſi mihi L. Clodius noſter Corcyrae dixiſſet minime id eſſe faciendum; te Laodiceae fore ad meum adventum. erat id mihi multo brevius, multoque commodius, cum praeſertim te ita malle arbitrarer. tua ratio poſtea eſt commutata. nunc quid fieri poſſit, tu facillime ſtatues: ego tibi meum conſilium exponam. prope kalendas Sextiles puto me Laodiceae fore: perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter idus Sextiles putem me ad Iconium fore. ſed ſi quid nunc me fallit in ſcribendo, (procul enim aberam ab re ipſa, et a locis) ſimul ac progredi

coepero, quam celerrime potero, et quam creberrimis literis faciam, ut tibi nota ſit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo. ſed, quod tuo commodo fieri poſſit, utriuſque noſtrûm magni intereſt, prius ut te conveniam, quam decedas. quam facultatem ſi quis caſus eripuerit, mea tamen in te omnia officia conſtabunt, non ſecus ac ſi te vidiſſem. tibi de noſtris rebus nihil ſum ante mandaturus per literas, quam deſperaro coram me tecum agere poſſe. quod te a Scaevola petiiſſe dicis, ut, dum tu abeſſes, ante adventum meum provinciae praeeſſet; eum ego Epheſi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Epheſi commoratus ſum, nec ex eo quidquam audivi, quod ſibi a te mandatum diceret. ſane vellem potuiſſet obſequi voluntati tuae: non enim arbitror noluiſſe. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

6 Cum meum factum cum tuo comparo, etſi non magis mihi faveo in noſtra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. ego

Digitized by Google

enim Brunduſii quaeſivi ex Phania, cujus mihi videbar et fidelitatem erga te perſpexiſſe, et noſſe locum quem apud te is teneret, quam in partem provinciae maxime putaret te velle, ut in ſuccedendo primum venirem. cum ille mihi reſpondiſſet, nihil me tibi gratius facere poſſe, quam ſi ad Sidam navigaſſem: etſi minus dignitatis habebat ille adventus, et ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi facturum. idem ego cum L. Clodium Corcyrae conveniſſem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui videret, dixi ei me ita facturum eſſe, ut in eam partem, quam Phania rogaſſet, primum venirem. tunc ille mihi cum gratias egiſſet, magnopere a me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle eſſe, ut quam primum decederes: quin, niſi ego ſucceſſor eſſem, quem tu cuperes videre, te antea, quam tibi ſucceſſum eſſet, deceſſurum fuiſſe: quod quidem erat conſentaneum cum iis literis, quas ego Romae acceperam, ex quibus perſpexiſſe mihi videbar, quam feſtinares decedere. reſpondi Clodio me ita eſſe fac-

rurum, ac multo quidem libentius, quam ſi illud eſſet faciendum, quod promiſeram Phaniae. itaque et conſilium mutavi, et ad te ſtatim mea manu ſcriptas literas miſi: quas quidem ex tuis literis intellexi ſatis mature ad te eſſe perlatas. hoc ego meo facto valde delector: nihil enim potuit fieri amantius. conſidera nunc viciſſim tuum. non modo ibi non fuiſti, ubi me quam primum videre poſſes; ſed eo diſceſſiſti, quò ego te ne perſequi quidem poſſem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia conſtituti eſſent: ut tuum factum, illis qui, quo animo inter nos ſimus, ignorant, alieni hominis (ut leviſſime dicam) et fugientis congreſſum; meum vero conjunctiſſimi, et amiciſſimi, eſſe videatur. ac mihi tamen, ante quam in provinciam venirem, redditae ſunt a te literae, quibus etſi te Tarſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem meì conveniendi afferebas: cùm interea, credo equidem, malevoli homines (late enim patet hoc vitium, et eſt in multis) ſed tamen probabilem materiam nacti ſermonis, ignari meae conſtantiae, conabantur

Digitized by Google

alienare a te voluntatem meam: qui te forum Tarſi agere, ſtatuere multa, decernere, judicare dicerent, cum poſſes jam ſuſpicari tibi eſſe ſucceſſum: quae ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui brevi tempore ſibi ſuccedi putarent. horum ego ſermone non movebar. quin etiam (credas mihi velim) ſi quid tu ageres, levari me putabam moleſtia; et ex annua provincia, quae mihi longa videtur, prope jam undecim menſium provinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi unius menſis labor detractus eſſet. illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abeſſe tres cohortes, quae ſint pleniſſimae, nec me ſcire ubi ſint. moleſtiſſime autem fero, quod, te ubi viſurus ſim, neſcio: eoque ad te tardius ſcripſi, quod quotidie te ipſum expectabam: cum interea ne literas quidem ullas accepi, quae me docerent quid ageres, aut ubi te viſurus eſſem. itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium, praefectum evocatorum, miſi ad te, cui, ſi tibi videretur, cohortes traderes: ut, dum tempus anni eſſet idoneum, aliquid negotii gerere poſſem. in quo, tuo conſilio

Digitized by Google

ut me ſperarem eſſe uſurum, et amicitia noſtra et literae tuae fecerant; quod ne nunc quidem deſpero. ſed plane quando, aut ubi te viſurus ſim, niſi ad me ſcripſeris, ne ſuſpicari quidem poſſum. ego ut me tibi amiciſſimum eſſe, et aequi et iniqui intelligant, curabo. de tuo in me animo iniquis ſecus exiſtimandi, videris nonnihil loci dediſſe. id ſi correxeris, mihi valde gratum erit. et ut habere rationem poſſis, quo loco me, ſalva lege Cornelia, convenias, ego in provinciam veni pridie kal. Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. caſtra movi ab Iconio pridie kalendas Septembris. nunc tu et ex diebus, et ex ratione itineris, ſi putabis me eſſe conveniendum, conſtitues, quo loco id commodiſſime fieri poſſit, et quo die. vale.

M. T. C. IMP. S. D. APPIO PULCHRO.

7 Pluribus verbis ad te ſcribam, cum plus otii nactus ero. haec ſcripſi ſubito, cum Bruti pueri Laodiceae me conveniſſent, et ſe Romam properare dixiſſent: itaque nullas iis, praeterquam ad te et ad Brutum, dedi literas. legati Appiani mi-

Digitized by Google

hi volumen a te, plenum querelae iniquiſſimae, reddiderunt, quod eorum aedificationem literis meis impediſſem. eadem autem epiſtola petebas, ut eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarem: et ſimul peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem, priuſquam ego re cognita permiſiſſem. genus enim quoddam fuiſſe impediendi, cum ego cognoſcere non poſſem, niſi cum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. ad omnia accipe, et cognoſce aequitatem expoſtulationis tuae. primum, cum ad me aditum eſſet ab iis, qui dicerent a ſe intolerabilia tributa exigi; quid habuit iniquitatis, me ſcribere, ne facerent ante, quam ego rem cauſamque cognoſſem? non poteram, credo, ante hiemem: ſic enim ſcribis. quaſi vero ad cognoſcendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tam longe? inquis. quid? cum dabas iis literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem quo minus ante hiemem aedificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? tametſi id quidem fecerunt ridicule. quas enim literas afferebant, ut opus aeſtate facere

poſſent, eas mihi poſt brumam reddiderunt. ſed ſcito et multo plures eſſe, qui de tributis recuſent, quam qui exigi velint; et me tamen, quod te velle exiſtimem, eſſe facturum. de Appianis hactenus. a Pauſania, Lentuli liberto, accenſo meo, audivi cum diceret, te ſecum eſſe queſtum, quod tibi obviam non prodiſſem. ſcilicet contempſi te, nec poteſt fieri me quidquam ſuperbius. cum puer tuus ad me ſecunda fere vigilia veniſſet, iſque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiaſſet, incertumque utra via, cum eſſent duae: altera Varronem, tuum familiariſſimum, altera Q. Leptam, praefectum fabrûm meum, tibi obviam miſi, mandavi utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire poſſem, currens Lepta venit, mihique nuntiavit, te jam caſtra praetergreſſum eſſe. confeſtim Iconium veni. caetera jam tibi nota ſunt. an ego tibi obviam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde, Imperatori? deinde, more majorum? deinde, quod caput eſt, amico? praeſertim cum in iſto genere multo etiam ambitioſius facere ſoleam, quam honos meus et

dignitas poſtulat. ſed haec hactenus. illud idem Pauſania dicebat, te dixiſſe: (quidni?) Appius Lentulo, Lentulus Appio proceſſit obviam: Cicero Appio noluit? quaeſo, etiamne tu has ineptias, homo (mea ſententia) ſumma prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum uſu, addo urbanitate, quae eſt virtus, ut Stoici rectiſſime putant, ullam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis, exiſtimas? cum ea conſecutus nondum eram, quae ſunt hominum opinionibus ampliſſima, tamen iſta veſtra nomina nunquam ſum admiratus: viros eſſe, qui ea vobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. poſtea vero quam ita et cepi et geſſi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem; ſuperiorem quidem nunquam, ſed parem vobis me ſperavi eſſe factum. nec, mehercule, aliter vidi exiſtimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipſe antepono. tu, ſi aliter exiſtimas, nihil errabis, ſi paulo diligentius, (ut, quid ſit εὐγένεια, quid ſit nobilitas, intelligas) A-

Digitized by Google

thenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. ſed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amiciſſimum exiſtimes velim. profecto omnibus meis officiis efficiam, ut ita vere poſſis judicare. tu autem ſi id agis, ut minus mea cauſa, dum ego abſim, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te iſta cura.

παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

ſi autem naturâ es *φιλαίτιος*, illud non perficies quo minus tua cauſa velim: hoc aſſequêre, ut quam in partem tu accipias, minus laborem. haec ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officii mei, benevolentiaeque: quam a me certo judicio ſuſceptam, quoad tu voles, conſervabo. vale.

M. T. C. PROCONSUL S. D. APPIO PULCHRO.

8 Etſi, quantum ex tuis literis intelligere potui, videbam te hanc epiſtolam, cum ad urbem eſſes, eſſe lecturum, refrigerato

Digitized by Google

jam leviſſimo ſermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putavi, ut tuis literis brevi reſponderem. ſed prima duo capita epiſtolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda ſunt. nihil enim habent, quod aut definitum ſit, aut certum, niſi me vultu et taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum; idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, et nonnullis in conviviis intelligi potuiſſe. hoc totum nihil eſſe, poſſum intelligere: ſed cum ſit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. illud quidem ſcio, meos multos, et illuſtres, et ex ſuperiore, et ex aequo loco, ſermones habitos cum tua ſumma laude, et cum magna ſignificatione noſtrae familiaritatis, ad te verè potuiſſe deferri. nam, quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut juſtius, quam ut ſumptus egentiſſimarum civitatum minuerem, ſine ulla imminutione dignitatis tuae, praeſertim ipſis civitatibus poſtulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiſcentium notum non erat. Apameae cum eſ-

ſem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, ſumptus decerni legatis nimis magnos, cum ſolvendo civitates non eſſent. hic ego multa ſimul cogitavi. primum, te hominem non ſolum ſapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari; idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis diſputaviſſe: primum, Appium Claudium ſenatui populoque Romano, non Myndenſium teſtimonio (in ea enim civitate mentio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe laudatum: deinde, me iſta vidiſſe multis accidere, ut eorum cauſa legationes Romam venirent, ſed his legationibus non meminiſſe ullum tempus laudandi, aut locum dari: ſtudia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati eſſent; conſilium totum videri minime neceſſarium. ſi autem vellent declarare in eo officium ſuum, laudaturum me, ſi qui ſuo ſumptu functus eſſet officio; conceſſurum, ſi legitimo; non permiſſurum, ſi infinito. quid enim reprehendi poteſt, niſi quod addis viſum eſſe quibuſdam, edictum meum, quaſi conſultò ad iſtas legationes

Digitized by Google

impediendas eſſe accommodatum? jam non tam mihi videntur injuriam facere hi, qui haec diſputant, quam ſi cujus aures ad hanc diſputationem patent. Romae compoſui edictum: nihil addidi, niſi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me veniſſent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. diligentiſſime ſcriptum caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumptus civitatum: quo in capite ſunt quaedam nova, ſalutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. hoc vero, ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiſſe aliquid in quo te offenderem, tranſlatitium eſt. neque enim eram tam deſipiens, ut privatae rei cauſa legari putarem, qui et tibi non privato, et pro re non privata ſua, ſed publica, non in privato, ſed in publico orbis terrae conſilio, id eſt, in ſenatu, ut gratias agerent, mittebantur: neque cum edixi, ne quis injuſſu meo proficiſceretur, excluſi eos, qui me in caſtra, et qui trans Taurum perſequi non poſſent. nam id eſt maxime in tuis literis irridendum. quid enim erat, quod me perſequerentur in caſtra, Taurumve tranſirent, cum ego Laodicea

uſque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioeceſium, quae cis Taurum ſunt, omniumque earum civitatum magiſtratus, legationeſque convenirent? niſi forte poſtea coeperunt legare, quam ego Taurum tranſgreſſus ſum; quod certe non ita eſt. cum enim Laodiceae, cum Apameae, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii eſſem, quibus in oppidis omnibus commoratus ſum, omnes jam iſtius generis legationes erant conſtitutae. atque hoc tamen te ſcire volo, me de iſto ſumptu legationum aut minuendo, aut remittendo, decreviſſe nihil, niſi quod principes civitatum a me poſtulaſſent: ne in venditionem tributorum, et illam acerbiſſimam exactionem (quam tu non ignoras) capitum, atque oſtiorum, inducerentur ſumptus minime neceſſarii. ego autem cum hoc ſuſcepiſſem, non ſolum juſtitia, ſed etiam miſericordia adductus, ut levarem miſeriis perditas civitates, et perditas maxime per magiſtratus ſuos, non potui in illo ſumptu non neceſſario negligens eſſe. tu, cum iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt, non debuiſti credere. ſi autem hoc gene-

Digitized by Google

re delectaris, ut, quae tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus ſermonis inducis in amicitiam minime liberale. ego ſi in provincia detrahere de tua fama unquam cogitaſſem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundiſii, neque ad praefectum fabrûm Corcyrae, quem in locum me venire velles, retuliſſem. quare potes, doctiſſimis hominibus auctoribus, quorum ſunt de amicitia gerenda praeclariſſime ſcripti libri, genus hoc totum orationis tollere, 'diſ'putabant, ego contra diſſerebam: dice'bant, ego negabam.' an mihi de te nihil eſſe dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod cum me Laodiceam venire voluiſſes, Taurum ipſe tranſiſti? quod iiſdem diebus meus conventus erat Apameae, Synnadis, Philomeli, tuus Tarſi? non dicam plura, ne, in quo te objurgem, id ipſum videar imitari. illud dicam ut ſentio: ſi iſta, quae alios loqui dicis, ipſe ſentis, tua ſumma culpa eſt; ſin autem alii tecum haec loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla eſt. mea ratio in tota amicitia noſtra conſtans et gravis reperietur. quod ſi quis me aſtuti-

Digitized by Google

orem fingit, quid poteſt eſſe callidius, quam cum te abſentem ſemper defenderim, cum praeſertim mihi uſu venturum non arbitrarer, ut ego quoque abſens a te defendendus eſſem; nunc committere, ut tu jure optimo me abſentem deſerere poſſes? unum genus excipio ſermonis, in quo perſaepe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici, ſi aut legatorum tuorum cuipiam, aut praefectorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipſum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in plures, quam mecum Corcyrae Clodius eſt locutus: cum in eo genere maxime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuiſſe. hos ego ſermones, quod et multi ſunt, et tuam exiſtimationem, ut ego ſentio, non offendunt, laceſſivi nunquam, ſed non valde repreſſi. ſi quis eſt, qui neminem bona fide in gratiam putet redire poſſe, non noſtram is perfidiam coarguit, ſed indicat ſuam; ſimulque non de me is pejus, quam de te, exiſtimat. ſin autem quem mea inſtituta in provincia non delectant, et quadam diſſimilitudine inſtitutorum meorum ac

Digitized by Google

tuorum laedi ſe putat; cum uterque noſtrûm recte fecerit, ſed non idem uterque ſecutus ſit; hunc ego amicum habere non curo. liberalitas tua, ut hominis nobiliſſimi, latius in provincia patuit: noſtra ſi anguſtior, et ſi de tua prolixa beneficaque natura limavit aliquid poſterior annus, propter quandam triſtitiam temporum; non debent mirari homines, cum et natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, et temporibus, quibus alii moventur, iiſdem ego movear, me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi. de rebus urbanis quod me certiorem feciſti, cum per ſe mihi gratum fuit, tum quod ſignificaſti, tibi omnia mea mandata curae fore. in quibus unum illud te praecipue rogo ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortenſiumque noſtrum collegam et familiarem roges, ut ſi unquam mea cauſa quidquam aut ſenſit, aut fecit, de hac quoque ſententia bima decedat: qua mihi nihil poteſt eſſe inimicius. de noſtris rebus quod ſcire vis, Tarſo nonis Octobris Amanum verſus profecti ſumus. haec ſcripſi poſtridie ejus diei, cum caſtra habe-

Digitized by Google

rem in agro Mopſuheſtiae. ſi quid egero, ſcribam ad te; neque domum unquam ad me literas mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. de Parthis quod quaeris, fuiſſe nullos puto. Arabes qui fuerunt, admiſto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertiſſe. hoſtem eſſe in Syria negant ullum. tu velim ad me quam ſaepiſſime et de tuis rebus ſcribas, et de meis, et de omni reipublicae ſtatu: de quo ſum ſollicitus eo magis, quod ex tuis literis cognovi, Pompeium noſtrum in Hiſpaniam iturum. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

9 Vix tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiae. aſpectus videlicet urbis tibi tuam priſtinam urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere, ante quam ex Aſia egreſſus es, ad me literas miſiſti, unas de legatis a me prohibitis proficiſci, alteras de Appianorum aedificatione impedita, legi perinvitus. itaque conſcientia meae conſtantis erga te voluntatis, reſcripſi tibi ſubiratus. iis vero literis lectis, quas Philotimo, liberto meo, dediſti; cognovi,

Digitized by Google

intellexique, in provincia multos fuiſſe, qui nos, quo animo inter nos ſumus, eſſe nollent: ad urbem vero ut acceſſeris, vel potius ut primum tuos videris, cognoſſe te ex iis, qua in te abſentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te obſervantia et conſtantia fuiſſem. itaque quanti illud me aeſtimare putas, quod eſt in tuis literis ſcriptum, Si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etſi vix fieri poſſit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? tu vero facile facies: nihil eſt enim, quod ſtudio et benevolentia, vel amore potius, effici non poſſit. ego etſi et ipſe ita judicabam, et fiebam crebro a meis per literas certior; tamen maximam laetitiam cepi ex tuis literis de ſpe minime dubia, et plane explorata triumphi tui: neque vero ob eam cauſam, quo ipſe facilius conſequerer, (nam id quidem Ἐπικούρειον eſt) ſed, mehercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi eſt ipſa cara per ſe. quare quoniam plures tu habes, quam caeteri, quos ſcias in hanc provinciam proficiſci, quod te adeunt fere omnes, ſi quid velis; gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me ſimul atque adeptus eris quod

et tu confidis, et ego opto, literas miſeris. longi ſubſellii (ut noſter Pompeius appellat) judicatio, et mora, ſi quem tibi item unum alterumve diem abſtulerit, (quid enim poteſt amplius) tua tamen dignitas ſuum locum obtinebit. ſed, ſi me diligis, ſi a me diligi vis, ad me literas, ut quam primum laetitia afficiar, mittito. et velim reliquum quod eſt promiſſi, ac muneris tui, mihi perſolvas. cum ipſam cognitionem juris augurii conſequi cupio, tum mehercule tuis incredibiliter ſtudiis erga me, muneribuſque delector. quod autem a me tale quiddam deſideras, ſane mihi conſiderandum eſt, quonam te remunerer potiſſimum genere: nam profecto non eſt meum, qui in ſcribendo (ut ſoles admirari) tantum induſtriae ponam, committere, ut negligens ſcribendo fuiſſe videar: praeſertim cum id non modo negligentis, ſed etiam ingrati animi crimen futurum ſit. verum haec videbimus. illud, quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, et pro noſtra non inſtituta, ſed jam inveterata amicitia cures, enitare, ut ſupplicatio nobis quam honorificentiſſime, quam pri-

Digitized by Google

mumque decernatur. omnino ſerius miſi literas, quam vellem: in quo cum navigandi difficultas fuit odioſa, tum ipſum in diſceſſum ſenatus incidiſſe credo literas meas. ſed id feci adductus auctoritate et conſilio tuo: idque a me recte factum puto, quod non ſtatim ut appellatus imperator ſum, ſed aliis rebus additis, aeſtiviſque confectis, literas miſerim. haec igitur tibi erunt curae, quemadmodum oſtendis: meque totum, et mea, et meos commendatos habebis. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Cum eſt ad nos allatum de temeritate 10
eorum, qui tibi negotium faceſſerent, etſi graviter primo nuntio commotus ſum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit: tamen ut me collegi, caetera mihi facillima videbantur, quod et in te ipſo maximam ſpem, et in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem iſtum laborem tibi etiam honori putarem fore. illud plane moleſte tuli, quod certiſſimum et juſtiſſimum triumphum hoc invidorum conſilio eſſe tibi ereptum videbam. quod tu ſi

Digitized by Google

tanti facies, quanti ego ſemper judicavi faciendum eſſe, facies ſapienter, et ages victor ex inimicorum dolore triumphum juſtiſſimum. ego enim plane video fore nervis, opibus, ſapientia tua, vehementer ut inimicos tuos poeniteat intemperantiae ſuae. de me tibi ſic, conteſtans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro ſalute) in hac provincia, cui tu praefuiſti, rogando deprecatoris, laborando propinqui, auctoritate cari hominis (ut ſpero) apud civitates, gravitate imperatoris, ſuſcepturum officia atque partes. omnia volo a me et poſtules, et expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves mihi a te literas reddidit, quae mihi tamen nimis longae viſae ſunt. injuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. nollem accidiſſet tempus, in quo perſpicere poſſes, quanti ego te, quanti Pompeium, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutum facerem: quanquam in conſuetudine quotidiana perſpexiſſes, ſicut perſpicies: ſed quoniam accidit, ſi quid a me praetermiſſum erit, commiſſum faci-

nus, et admiſſum dedecus confitebor. Pontinius, qui a te tractatus eſt praeſtanti ac ſingulari fide, cujus tui beneficii ſum ego teſtis, praeſtat tibi memoriam, benevolentiamque, quam debet: qui cum maximis rebus ſuis coactus a me invitiſſimo deceſſiſſet, tamen ut vidit intereſſe tua, conſcendens jam navem, Epheſo Laodiceam revertit. talia te cum ſtudia videam habiturum eſſe innumerabilia, plane dubitare non poſſum, quin tibi amplitudo iſta ſollicitudo futura ſit. ſi vero efficis, ut cenſores creentur, et ſi ita geſſeris cenſuram ut et debes, et potes; non tibi ſolum, ſed tuis omnibus, video in perpetuum ſummo te praeſidio futurum. illud pugna et enitere, ne quid nobis temporis prorogetur; ut cum hic tibi ſatisfecerimus, iſtic quoque noſtram in te benevolentiam navare poſſimus. quae de hominum atque ordinum omnium erga te ſtudiis ſcribis ad me, minime mihi miranda, et maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perſcripta ſunt a familiaribus meis. itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non ſolum ampla, ſed etiam jucunda eſt, ea tribui, quae debean-

tur: tum vero remanere etiam nunc in civitate noſtra ſtudio prope omnium conſenſu erga fortes et induſtrios viros; quae mihi ipſi una ſemper tributa merces eſt laborum et vigiliarum mearum. illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuiſſe in eo adoleſcente, cujus ego ſalutem duobus capitis judiciis ſumma contentione defendi, ut tuis inimicitiis ſuſcipiendis oblivisceretur patroni omnium fortunarum ac rationum ſuarum: praeſertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel praeſidiis redundares, illi (ut leviſſime dicam) multa deeſſent. cujus ſermo ſtultus et puerilis erat jam antea ad me a M. Caelio, familiari noſtro, perſcriptus: de quo item ſermone multa ſcripta ſunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias ſuſcepiſſet, veterem conjunctionem diremiſſem, quam novam conciliaſſem. neque enim de meo erga te ſtudio dubitare debes, neque id eſt obſcurum cuiquam in provincia, nec Romae fuit. ſed tamen ſignificatur in tuis literis ſuſpicio quaedam, et dubitatio tua: de qua alienum tempus eſt mihi tecum expoſtulandi; purgandi au-

Digitized by Google

tem mei, neceſſarium. ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, ſi te palam odiſſem, minus, quod tibi obeſſet, facere? ſi clam, magis aperte inimicus eſſe? quod ſi eſſem ea perfidia, qua ſunt ii, qui in nos haec conferunt: tamen ea ſtultitia certe non fuiſſem, ut aut in obſcuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, ſummam oſtenderem voluntatem nocendi. ad me adire quoſdam memini, qui dicerent, nimis magnos ſumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam cenſui, ſumptus legatis quam maxime ad legem Corneliam decernendos. atque in eo ipſo me non perſeveraſſe teſtes ſunt rationes civitatum, in quibus, quantum quaeque voluit, legatis tuis datum induxit. te autem quibus mendaciis homines leviſſimi onerarunt? non modo ſublatos ſumptus, ſed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti eſſent, repetitos et ablatos, eamque cauſam multis omnino non eundi fuiſſe. quererer tecum, atque expoſtularem, ni (ut ſupra ſcripſi) purgare me tibi hoc tuo

Digitized by Google

tempore, quam accuſare te mallem; idque putarem eſſe rectius. itaque nihil de te, quod credideris de me: quamobrem non debueris credere, pauca dicam. nam ſi me virum bonum, ſi dignum his ſtudiis eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, ſi ſatis magni animi, non minimi conſilii in maximis rebus perſpectum habes; nihil in me non modo perfidioſum, et inſidioſum, et fallax in amicitia, ſed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoſcere. ſin autem me aſtutum, et occultum juvat fingere; quid eſt, quod minus cadere in ejuſmodi naturam poſſit, quam ut florentiſſimi hominis aſpernari benevolentiam, aut ejus exiſtimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum oſtendere inimicum, in qua nihil obſis? aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertiſſimum ſit, ad nocendum leviſſimum? quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis eſſem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope neceſſe eſſet eas agere partes, inimicum mihi fuiſſe cognoſſem? cum vero reditum noſtrum in gratiam uterque expetiſſet, quid in conſulatu tuo fruſtra me-

cum egiſti, quod me aut facere, aut ſentire voluiſſes? quid mihi mandaſti, cum te Puteolis proſequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? quod ſi id eſt maxime aſtuti, omnia ad ſuam utilitatem referre, quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobiliſſimi atque honoratiſſimi conjunctio, cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno vel ornamento, vel praeſidio eſſe poſſent? quae tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non aſtutia quadam, ſed aliqua potius ſapientia, ſecutus ſum. quid? illa vincula, quibus quidem libentiſſime adſtringor, quanta ſunt, ſtudiorum ſimilitudo, ſuavitas conſuetudinis, delectatio vitae atque victus, ſermonis ſocietas, literae interiores? atque haec domeſtica. quid illa tandem popularia? reditus illuſtris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari poteſt ſine ſuſpicione perfidiae: ampliſſimi ſacerdotii collegium? in quo non modo amicitiam violari apud majores noſtros fas non erat, ſed ne cooptari quidem ſacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio

eſſet inimicus. quae ut omittam tam multa, atque tanta, quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium, ſocerum tuae filiae? etenim ſi merita valent: patriam, liberos, ſalutem, dignitatem, memetipſum mihi per illum reſtitutum puto. ſi conſuetudinis jucunditas: quae fuit unquam amicitia conſularium in noſtra civitate conjunctior? ſi illa amoris, atque officii ſigna: quid mihi ille non commiſit? quid non mecum communicavit? quid de ſe in ſenatu, cum ipſe abeſſet, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatiſſimum voluit ampliſſime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, adverſante interdum actionibus ſuis? quo ſtudio providit, ne quae me illius temporis invidia attingeret, cùm me conſilio, cùm auctoritate, cùm armis denique texit ſuis? quibus quidem temporibus haec in eo gravitas, haec animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis feciſti, ſed ne ſummorum quidem hominum malevolis de me ſermonibus crederet. hujus

igitur filius cum ſit gener tuus, cumque, praeter hanc conjunctionem affinitatis, quam ſis Cn. Pompeio carus, quamque jucundus intelligam, quo tandem animo in te eſſe debeo? cum praeſertim eas ad me is literas miſerit, quibus, etiamſi tibi, cui ſum amiciſſimus, hoſtis eſſem, placarer tamen; totumque me ad ejus viri ita de me meriti voluntatem, nutumque converterem. ſed haec hactenus: pluribus enim etiam fortaſſe verbis, quam neceſſe fuit, ſcripta ſunt. nunc ea, quae a me profecta, quaeque inſtituta ſunt, cognoſce. * * atque haec agimus, et agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim (ut ſpero) propediem cenſorem audiemus: cujus magiſtratus officia, quae ſunt maximi animi, ſummique conſilii, tibi diligentius, et accuratius, quam haec, quae nos de te agimus, cogitanda eſſe cenſeo. vale.

M. T. C. APPIO PULCHRO (ut ſpero) CENSORI S. D.

Cum eſſem in caſtris ad fluvium Pyra- 11
mum, redditae mihi ſunt uno tempore a te epiſtolae duae, quas ad me Q. Servilius

Tarſo miſerat. earum in altera dies erat adſcripta nonarum Aprilium; in altera, quae mihi recentior videbatur, dies non erat. reſpondebo igitur ſuperiori prius, in qua ſcribis ad me de abſolutione majeſtatis. de qua, etſi permultum ante certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipſa, (nihil enim fuit clarius; non quo quiſquam aliter putaſſet; ſed nihil de inſignibus ad laudem viris obſcure nuntiari ſolet) tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae literae: non ſolum quia planius loquebantur, et uberius, quam vulgi ſermo; ſed etiam quia magis videbar tibi gratulari, cum de te ex te ipſo audiebam. complexus igitur ſum cogitatione te abſentem; epiſtolam vero oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. quae enim a cuncto populo, a ſenatu, a judicibus, ingenio, induſtriae, virtuti tribuuntur; quia mihi ipſe aſſentor fortaſſe, cum ea eſſe in me fingo; mihi quoque ipſi tribui puto. nec tam glorioſum exitum tui judicii extitiſſe, ſed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuiſſe mirabar. de ambitu vero quid intereſt, inquies, an de majeſtate? ad rem nihil. alterum enim

non attigiſti, alteram auxiſti. veruntamen eſt majeſtas (et ſic Sylla voluit) ne in quemvis impune declamari liceret. ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accuſetur improbe, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari poteſt? tuorum autem honorum curſus cui ſuſpectus unquam fuit? me miſerum, qui non affuerim! quos ego riſus excitaſſem? ſed de majeſtatis judicio duo mihi illa ex tuis literis jucundiſſima fuerunt: unum, quod te ab ipſa republica defenſum ſcribis; quae quidem, etiam in ſumma bonorum et fortium civium copia, tueri tales viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta penuria eſt in omni vel honoris, vel aetatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeii et Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudas. laetor virtute et officio cum tuorum neceſſariorum, meorum amiciſſimorum, tum alterius, omnium ſeculorum et gentium principis; alterius, jampridem juventutis, celeriter (ut ſpero) civitatis. de mercenariis teſtibus a ſuis civitatibus notandis, niſi jam factum aliquid eſt per Flaccum,

Digitized by Google

fiet a me, cum per Aſiam decedam. nunc ad alteram epiſtolam venio. quod ad me quaſi formam communium temporum et totius reipublicae miſiſti expreſſam, prudentia literarum tuarum valde mihi eſt grata. video enim et pericula leviora, quam timebam, et majora praeſidia, ſi quidem (ut ſcribis) omnes vires civitatis ſe ad Pompeii ductum applicaverunt: tuumque ſimul promptum animum et alacrem perſpexi ad defendendam rempublicam, mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in ſummis tuis occupationibus, mihi tamen reipublicae ſtatum per te notum eſſe voluiſti. nam augurales libros ad commune utriuſque noſtrum otium ſerva. ego enim a te cum tua promiſſa per literas flagitabam, ad urbem te otioſiſſimum eſſe arbitrabar. nunc tamen, ut ipſe polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dediſti, non convenerat me: nec erat jam quiſquam mecum tuorum, praeter omnes meos, qui ſunt omnes tui. ſtomachoſiores meas literas quas dicas eſſe, non intelligo. bis ad te ſcripſi, me pur-

Digitized by Google

gans diligenter, te leviter accuſans in eo quod de me cito credidiſſes: quod genus querelae mihi quidem videbatur eſſe amici. ſin tibi diſplicet, non utar eo poſthac. ſed ſi, ut ſcribis, eae literae non fuerunt diſertae, ſcito meas non fuiſſe. ut enim Ariſtarchus Homeri verſum negat, quem non probat; ſic tu (libet enim mihi jocari) quod diſertum non erit, ne putaris meum. vale, et in cenſura, ſi jam es cenſor, (ut ſpero) de proavo multum cogitato tuo.

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

Gratulabor tibi prius, (ita enim rerum 12
ordo poſtulat) deinde ad me convertar. ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, abſolutum eſſe te: ſed illud, quod quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis et induſtriae ornamenta in te ſunt, eo mirandum eſt magis, nullam ne in tabellae quidem latebra fuiſſe abſconditam malevolentiam, quae te impugnare auderet. non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium: nihil

Digitized by Google

jam ſum pridem admiratus magis. de me autem, ſuſcipe pauliſper meas partes, et eum te eſſe finge, qui ſum ego: ſi facile inveneris quod dicas, noli ignoſcere haeſitationi meae. ego vero velim mihi, Tulliaeque meae (ſicut tu amiciſſime et ſuaviſſime optas) proſpere evenire ea, quae me inſciente facta ſunt a meis: ſed ita cecidiſſe, ut agerentur eo tempore, ſpero omnino cum aliqua felicitate, et opto. veruntamen plus me in hac ſpe, tua ſapientia et humanitas conſolatur, quam opportunitas temporis. itaque, quemadmodum expediam exitum hujus inſtitutae orationis, non reperio. neque enim triſtius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipſe ominibus optimis proſequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum vereor, ne tu parum perſpicias ea, quae geſta ſint, ab aliis eſſe geſta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abſuturus eſſem, ad me ne referrent; agerent, quod probaſſent. in hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, ſi affuiſſes? rem probaſſem. de tempore, nihil te invito, nihil ſine conſilio egiſſem tuo. vides ſudare me, jamdudum

Digitized by Google

laborantem, quomodo ea tuear, quae mihi tuenda ſunt, et te non offendam. leva me igitur hoc onere: nunquam enim mihi videor tractaſſe cauſam difficiliorem. ſic habeto tamen: niſi jam tunc omnia negotia cum ſumma tua dignitate diligentiſſime confeciſſem, tametſi nihil videbatur ad meum erga te priſtinum ſtudium addi poſſe: tamen, hac mihi affinitate nuntiata, non majore equidem ſtudio, ſed acrius, apertius, ſignificantius dignitatem tuam defendiſſem. decedenti mihi, et jam imperio annuo terminato, ante diem III. nonas Sextiles, cum ad Sidam navi accederem, et mecum Q. Servilius eſſet, literae a meis ſunt redditae. dixi ſtatim Servilio, (etenim videbatur eſſe commotus) ut omnia a me majora expectaret. quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo ſum factus; diligentior ad declarandam benevolentiam multo. nam ut vetus noſtra ſimultas antea ſtimulabat me, ut caverem, ne cui ſuſpicionem fictè reconciliatae gratiae darem: ſic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de ſummo meo erga te amore detractum eſſe videatur. vale.

Digitized by Google

M. T. C. APPIO PULCHRO S. P. D.

13 Quaſi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum ſtudium tuum, ſic, cum de tuis rebus geſtis agebatur, inſerviebam honori tuo. dicam tamen vere; plus quam acceperas, reddidiſti. quis enim ad me non perſcripſit, te non ſolum auctoritate orationis, ſententia tua, quibus ego a tali viro contentus eram, ſed etiam operâ; conſilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum munus officii cuiquam reliquum feciſſe? haec mihi ampliora multo ſunt, quam illa ipſa propter quae haec laborantur. inſignia enim virtutis multi etiam ſine virtute aſſecuti ſunt; talium virorum tanta ſtudia aſſequi ſola virtus poteſt. itaque mihi propono fructum amicitiae noſtrae ipſam amicitiam, qua nihil eſt uberius, praeſertim in iis ſtudiis, quibus uterque noſtrûm devinctus eſt. nam tibi me profiteor et in republica ſocium, de qua idem ſentimus, et in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, ſtudiiſque, quae colimus. velim ita fortuna tuliſſet, quanti ego omnes tuos facio, uti

Digitized by Google

tu meos facere poſſes: quod tamen ipſum, neſcio qua permotus animi divinatione, non deſpero. ſed hoc nihil ad te: noſtrum eſt onus. illud velim ſic habeas (quod intelliges) hac re novata additum potius aliquid ad meum erga te ſtudium, cui nihil videbatur addi poſſe, quam quidquam eſſe detractum. cum haec ſcribebam, Cenſorem te jam eſſe ſperabam. eo brevior eſt haec epiſtola, et, ut adverſus magiſtrum morum, modeſtior. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES
LIBER IV.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

CAIUS Trebatius, familiaris meus, ad me ſcripſit, te ex ſe quaeſiſſe quibus in locis eſſem: moleſteque te ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem acceſſiſſem, non vidiſſes: et hoc tempore velle te mecum, ſi propius acceſſiſſem, de officio utriuſque noſtrûm communicare. utinam, Servi, ſalvis rebus (ſic enim eſt dicendum) colloqui potuiſſemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reipublicae tuliſſemus. cognoram enim jam abſens, te haec mala multo ante providentem, defenſorem pacis, et in conſulatu tuo, et poſt conſula-

Digitized by Google

tum fuiſſe. ego autem cum conſilium tuum probarem, et idem ipſe ſentirem, nihil proficiebam. ſero enim veneram; ſolus eram; rudis eſſe videbar in cauſa; incideram in hominum pugnandi cupidorum inſanias. nunc, quoniam nihil jam videmur opitulari poſſe reipublicae; ſi quid eſt, in quo nobiſmetipſis conſulere poſſimus, non ut aliquid ex priſtino ſtatu noſtro retineamus, ſed ut quam honeſtiſſime lugeamus; nemo eſt omnium, quicum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. nec enim clariſſimorum virorum, quorum ſimiles eſſe debemus, exempla, neque doctiſſimorum, quos ſemper coluiſti, praecepta te fugiunt. atque ipſe antea ad te ſcripſiſſem, te fruſtra in ſenatum, ſive potius in conventum ſenatorum eſſe venturum, ni veritus eſſem, ne ejus animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat. cui quidem ego, me cum rogaret ut adeſſem in ſenatu, eadem omnia, quae a te de pace et de Hiſpaniis dicta ſunt, oſtendi me eſſe dicturum. res videas quo modo ſe habeat: orbem terrarum, imperiis diſtributis, ardere bello: urbem ſine legibus, ſine ju-

diciis, ſine jure, ſine fide, relictam direptioni et incendiis. itaque mihi venire in mentem nihil poteſt non modo quid ſperem, ſed vix jam quid audeam optare. ſin autem tibi, homini prudentiſſimo, videtur utile eſſe nos colloqui, quanquam longius etiam cogitabam ab urbe diſcedere, cujus jam etiam nomen invitus audio, tamen propius accedam: Trebatioque mandavi, ut ſi quid tu eum velles ad me mittere, ne recuſaret; idque ut facias velim; aut ſi quem tuorum fidelium voles, ad me mittas; ne aut tibi exire ex urbe neceſſe ſit, aut mihi accedere. ego tantum tibi tribuo, tantum mihi fortaſſe arrogo, ut exploratum habeam, quidquid nos communi ſententia ſtatuerimus, id omnes homines probaturos. vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

2 Ante diem III. kal. Maias cum eſſem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognovi non ſatis prudenter feciſſe Philotimum: qui cum abs te mandata haberet, ut ſcribis, de omnibus rebus, ipſe ad me non veniſſet, literas tuas miſiſſet: quas intellexi breviores fuiſſe, quod

eum perlaturum putaſſes. ſed tamen, poſtquam literas tuas legi, Poſtumia tua me convenit, et Servius noſter. his placuit, ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, ut ad te ſcriberem, egerunt. quod meum conſilium exquiris, id eſt tale, ut capere facilius ipſe poſſim, quam alteri dare. quid enim eſt, quod audeam ſuadere tibi, homini ſumma auctoritate, ſummaque prudentia? ſi, quid rectiſſimum ſit, quaerimus; perſpicuum eſt. ſi, quid maxime expediat; obſcurum. ſin ii ſumus, qui profecto eſſe debemus, ut nihil arbitremur expedire, niſi quod rectum honeſtumque ſit; non poteſt eſſe dubium, quid faciendum nobis ſit. quod exiſtimas meam cauſam conjunctam eſſe cum tua, certe ſimilis in utroque noſtrûm, cum optime ſentiremus, error fuit. nam omnia utriuſque conſilia ad concordiam ſpectaverunt: qua cum ipſi Caeſari nihil eſſet utilius, gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, et quem in locum res deducta ſit, vides. neque ſolum ea perſpicis, quae geruntur, quaeque jam geſta ſunt, ſed etiam qui

curſus rerum, qui exitus futurus ſit. ergo aut probare oportet ea, quae fiunt: aut intereſſe, etiamſi non probes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculoſa ratio videtur. reſtat, ut diſcedendum putem: in quo reliqua videtur eſſe deliberatio, quod conſilium in diſceſſu, quae loca ſequamur. omnino cum miſerior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim conſtitui poteſt, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. tu, ſi videbitur, ita cenſeo facias: ut, ſi habes jam ſtatutum, quid tibi agendum putes, in quo non ſit conjunctum conſilium tuum cum meo, ſuperſedeas hoc labore itineris. ſin autem eſt quod mecum communicare velis, ego te expectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, ſicut intellexi et Servio et Poſtumiae placere. vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

3 Vehementer te eſſe ſollicitum, et in communibus miſeriis praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quanquam minime miror,

Digitized by Google

et meum quodammodo agnoſco: doleo tamen, te ſapientia praeditum prope ſingulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. me quidem, etſi nemini concedo, qui majorem ex pernicie et peſte reipublicae moleſtiam traxerit, tamen multa jam conſolantur, maximeque conſcientia conſiliorum meorum. multo enim ante tanquam ex aliqua ſpecula proſpexi tempeſtatem futuram: neque id ſolum mea ſponte, ſed multo etiam magis monente et denuntiante te. etſi enim abſui magnam partem conſulatus tui, tamen et abſens cognoſcebam, quae eſſet tua in hoc peſtifero bello cavendo et praedicendo ſententia; et ipſe affui primis temporibus tui conſulatus, cum accuratiſſime monuiſti ſenatum collectis omnibus bellis civilibus, ut et illa timerent, quae meminiſſent: et ſcirent, cum ſuperiores, nullo tali exemplo antea in republica cognito, tam crudeles fuiſſent, quicunque poſtea rempublicam oppreſſiſſet armis, multo intolerabiliorem futurum. nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: ſed aliquid, atque adeo multa addunt, et afferunt de ſuo.

quare meminiſſe debes, eos, qui auctoritatem et conſilium tuum non ſunt ſecuti, ſua ſtultitia occidiſſe, cùm tuâ prudentiâ ſalvi eſſe potuiſſent. dices, quid me iſta res conſolatur in tantis tenebris, et quaſi parietinis reipublicae? eſt omnino vix conſolabilis dolor: tanta eſt omnium rerum amiſſio, et deſperatio recuperandi. ſed tamen et Caeſar ipſe ita de te judicat, et omnes cives ſic exiſtimant, quaſi lumen aliquod, extinctis caeteris, elucere ſanctitatem, et prudentiam, et dignitatem tuam. haec tibi ad levandas moleſtias magna eſſe debent. quod autem a tuis abes, id eo levius ferendum eſt, quod eodem tempore a multis et magnis moleſtiis abes: quas ad te omnes perſcriberem, niſi vererer, ne ea cognoſceres abſens, quae quia non vides, mihi videris meliore eſſe conditione, quam nos, qui videmus. hactenus exiſtimo noſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres iis de rebus, quibus levari poſſent moleſtiae tuae. reliqua ſunt in te ipſo, neque mihi ignota, nec minima ſolatia, et, ut quidem ego ſentio, multò maxima: quae ego ipſe

Digitized by Google

experiens quotidie, ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre videantur. te autem ab initio aetatis memoria teneo ſummè omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque, quae a ſapientiſſimis ad bene vivendum tradita eſſent, ſummo ſtudio curaque didiciſſe; quae quidem vel optimis rebus, et uſui et delectationi eſſe poſſent; his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. nihil faciam inſolenter, neque te tali vel ſcientia, vel natura praeditum hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis ſtudium tuum dediſti: tantum dicam, quod te ſpero approbaturum, me, poſteaquam illi arti, cui ſtudueram, nihil eſſe loci, neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam atque operam ad Philoſophiam contuliſſe. tuae ſcientiae excellenti ac ſingulari, non multo plus, quam noſtrae, relictum eſt loci. quare non equidem te moneo, ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in iiſdem verſari rebus, quae etiam ſi minus prodeſſent, animum tamen a ſollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primiſque in hac, in

Digitized by Google

qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita verſatur, ut excellat. a me vero ſic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini; mihique ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facile appareat, cum me colat et obſervet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. vale.

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

4 Accipio excuſationem tuam, qua uſus es, cur ſaepius ad me literas uno exemplo dediſſes: ſed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epiſtolas accipiant, fieri ſcribis, ne ad nos perferantur. illam partem excuſationis, qua te ſcribis orationis paupertate (ſic enim appellas) iiſdem verbis epiſtolas ſaepius mittere, nec noſco, nec probo. et ego ipſe, quem tu per jocum (ſic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non eſſe verborum admodum inopem agnoſco: εἰρωνεύεσθαι enim non neceſſe eſt: ſed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum ſcriptorum ſubtilitati, et elegantiae. conſilium tuum, quo te uſum ſcribis hoc Achaicum negotium non recuſaviſſe, cum

ſemper probaviſſem, tum multo magis probavi lectis tuis proximis literis. omnes enim cauſae, quas commemoras, juſtiſſimae ſunt, tuaque et auctoritate et prudentia digniſſimae. quod aliter cecidiſſe rem exiſtimas, atque opinatus ſis, id tibi nullo modo aſſentior. ſed quia tanta perturbatio et confuſio eſt rerum, ita perculſa et proſtrata foediſſimo bello jacent omnia, ut is cuique locus ubi ipſe ſit, et ſibi quiſque, miſerrimus eſſe videatur: propterea et tui te conſilii poenitet: et nos, qui domi ſumus, tibi beati videmur: at contra nobis, non tu quidem vacuus moleſtiis, ſed prae nobis beatus. atque hoc ipſo melior eſt tua, quam noſtra, conditio, quod tu, quid doleat, ſcribere audes: nos ne id quidem tutò poſſumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius victoriae, quae civilibus bellis ſemper eſt inſolens. uno te vicimus, quod de Marcelli, collegae tui, ſalute paulo ante, quam tu, cognovimus: etiam, mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus. nam ſic fac exiſtimes: poſt has miſerias, id eſt, poſtquam armis diſceptari coeptum eſt de ju-

re publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate. nam et ipſe Caeſar, accuſata acerbitate Marcelli, (ſic enim appellabat) laudataque honorificentiſſime et aequitate tua, et prudentia, repente praeter ſpem dixit, ſe ſenatui, roganti de Marcello, ne hominis quidem cauſa negaturum. fecerat autem hoc ſenatus, ut, cum a L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, et cum C. Marcellus ſe ad Caeſaris pedes abjeciſſet, cunctus conſurgeret, et ad Caeſarem ſupplex accederet. noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, ut ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reviviſcentis reipublicae. itaque cum omnes ante me rogati Caeſari gratias egiſſent, praeter Volcatium, (is enim, ſi eo loco eſſet, negavit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus, mutavi meum conſilium. nam ſtatueram, non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinae dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum conſilium et Caeſaris magnitudo animi, et ſenatus officium. itaque pluribus verbis egi Caeſari gratias: meque metuo ne etiam in caeteris rebus honeſto otio privarim: quod erat unum ſolatium in malis. ſed tamen,

quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc rempublicam non putare, ſi perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum: ut et illius voluntati, et meis ſtudiis ſerviam. nam etſi a prima aetate me omnis ars et doctrina liberalis, et maxime Philoſophia delectavit: tamen hoc ſtudium quotidie ingraveſcit, credo et aetatis maturitate ad prudentiam, et his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum moleſtiis poſſit. a quo ſtudio te abduci negotiis intelligo ex tuis literis: ſed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noſter, ſumma me obſervantia colit: cujus ego cum omni probitate, ſummaque virtute, tum ſtudiis, doctrinaque delector. is mecum ſaepe de tua manſione, aut deceſſione communicat. adhuc in hac ſum ſententia, nihil ut faciamus, niſi quod maxime Caeſar velle videatur. res ſunt ejuſmodi, ut ſi Romae ſis, nihil te, praeter tuos, delectare poſſit. de reliquis, nihil melius ipſo eſt. caeteri, et caetera ejuſmodi, ut, ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis, quam videre. hoc noſtrum conſilium no-

Digitized by Google

bis minime jucundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. vale.

SER. SULPICIUS M. T. CICERONI S. D.

5 Poſtea quam mihi renuntiatum eſt de obitu Tulliae, filiae tuae, ſane quam pro eo, ac debui, graviter moleſteque tuli; communemque eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſtic affuiſſem, neque tibi defuiſſem, coramque meum dolorem tibi declaraſſem. etſi genus hoc conſolationis miſerum atque acerbum eſt, propterea quia per quos ea confieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia afficiuntur; neque ſine lacrymis multis id conari queunt: uti magis ipſi videantur aliorum conſolatione indigere, quam aliis poſſe ſuum officium praeſtare: tamen quae in praeſentia in mentem mihi venerunt, decrevi brevi ad te perſcribere, non quod ea te fugere exiſtimem, ſed quod forſitan, dolore impeditus, minus ea perſpicias. quid eſt, quod tanto opere te commoveat tuus dolor inteſtinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiſcum egerit; ea nobis erepta eſſe, quae

hominibus non minus quam liberi, cara eſſe debent, patriam, honeſtatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris aeſtimare? an illius vicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem neceſſe eſt et tu veneris, et nos ſaepe incidimus, hiſce temporibus non peſſime cum iis eſſe actum, quibus ſine dolore licitum eſt mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare poſſet? quae res? quae ſpes? quod animi ſolatium? ut cum aliquo adoleſcente primario conjuncta aetatem ageret? licitum eſt tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. an ut ea liberos ex ſeſe pareret: quos cum florentes videret, laetaretur? qui rem a parente traditam per ſe tenere poſſent? honores ordinatim petituri eſſent in republica? in amicorum negotiis liberalitate ſua uti? quid horum fuit, quod non prius, quam datum eſt,

Digitized by Google

ademptum ſit? at vero malum eſt liberos amittere. malum, niſi hoc pejus ſit, haec ſufferre et perpeti. quae res mihi non mediocrem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſit. ex Aſia rediens, cum ab Aegina Megaram verſus navigarem, coepi regiones circumcirca proſpicere. poſt me erat Aegina, ante Megara, dextrà Piraeeus, ſiniſtrà Corinthus: quae oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata et diruta ante oculos jacent. coepi egomet mecum ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrûm interiit, aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet, cum uno loco tot oppidûm cadavera projecta jaceant? viſne tu te, Servi, cohibere, et meminiſſe hominem te eſſe natum? crede mihi, cogitatione ea non mediocriter ſum confirmatus. hoc idem, ſi tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. modò, uno tempore, tot viri clariſſimi interierunt: de imperio praeterea tanta diminutio facta eſt: omnes provinciae conquaſſatae ſunt: in unius mulierculae animula ſi jactura facta eſt, tanto opere

commoveris? quae ſi hoc tempore non diem ſuum obiiſſet, paucis poſt annis tamen ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. etiam ab hiſce tu rebus animum ac cogitationem tuam avoca, atque ea potius reminiſcere, quae digna tua perſona ſunt: illam, quamdiu fuerit opus ei, vixiſſe; unà cum republica fuiſſe; te patrem ſuum, praetorem, conſulem, augurem vidiſſe; adoleſcentibus primariis nuptam fuiſſe; omnibus bonis prope perfunctam eſſe; cum reſpublica occideret, vitâ exceſſiſſe. quid eſt, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri poſſitis? denique noli te oblíviſci Ciceronem eſſe, et eum qui aliis conſueveris praecipere et dare conſilium: neque imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere ſe Medicinae ſcientiam, ipſi ſe curare non poſſunt: ſed potius, quae aliis tute praecipere ſoles, ea tute tibi ſubjice, atque apud animum propone. nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat ac molliat: hoc te expectare tempus, tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientia tua te occurrere. quod ſi quis etiam inferis ſenſus eſt; qui illius

Digitized by Google

in te amor fuit, pietaſque in omnes ſuos, hoc certe illa te facere non vult. da hoc illi mortuae, da caeteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore moerent: da patriae, ut, ſi qua in re opus ſit, opera et conſilio tuo uti poſſit. denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis ſerviendum ſit: noli committere, ut quiſquam te putet non tam filiam, quam reipublicae tempora et aliorum victoriam lugere. plura me ad te de hac re ſcribere pudet, ne videar prudentiae tuae diffidere. quare, ſi hoc unum propoſuero, finem faciam ſcribendi. vidimus aliquoties ſecundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem apiſci: fac aliquando intelligamus, adverſam quoque te aeque ferre poſſe, neque id majus, quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus haec una tibi videatur deeſſe. quod ad me attinet, cum te tranquilliorem animo eſſe cognoro, de iis rebus quae hîc geruntur, quemadmodumque ſe provincia habeat, certiorem faciam. vale.

Digitized by Google

M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

Ego vero, Servi, vellem, ut ſcribis, in 6
meo graviſſimo caſu affuiſſes. quantum enim praeſens me adjuvare potueris et conſolando, et prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantum acquievi. nam et ea ſcripſiſti, quae levare luctum poſſent, et in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quae illi tempori tribui potuerunt, declaravit et quanti ipſe me faceret, et quam ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſaepe mihi fuerint, nunquam tamen gratiora. me autem non oratio tua ſolum, et ſocietas pene aegritudinis, ſed etiam auctoritas conſolatur. turpe enim eſſe exiſtimo, me non ita ferre caſum meum, ut tu, tali ſapientia praeditus, ferendum putas. ſed opprimor interdum, et vix reſiſto dolori, quod ea me ſolatia deficiunt, quae caeteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. nam et Q. Maximus, qui filium conſularem, cla-

rum virum et magnis rebus geſtis amiſit; et L. Paulus, qui duo ſeptem diebus; et veſter Gallus, et M. Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex republica conſequebantur. mihi autem, amiſſis ornamentis iis, quae ipſe commemoras, quaeque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. non amicorum negotiis, non reipublicae procuratione impediebantur cogitationes meae: nihil in foro agere libebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam, id quod erat, omnes me et induſtriae meae fructus, et fortunae perdidiſſe. ſed, cum cogitarem, haec mihi tecum et cum quibuſdam eſſe communia: et cum frangerem jam ipſe me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, ubi conquieſcerem, cujus in ſermone et ſuavitate omnes curas doloreſque deponerem. nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quae conſanuiſſe videbantur, recrudeſcunt. non enim, ut tum me a republica moeſtum domus excipiebat, quae

Digitized by Google

levaret: ſic nunc domo moerens ad rempublicam confugere poſſum, ut in ejus bonis acquieſcam: itaque et domo abſum, et foro, quod nec eum dolorem, quem a republica capio, domus jam conſolari poteſt, nec domeſticum reſpublica. quo magis te expecto, teque videre quam primum cupio. major mihi levatio afferri nulla poteſt, quam conjunctio conſuetudinis, ſermonumque noſtrorum: quanquam ſperabam tuum adventum (ſic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de cauſis te exopto quam primum videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum ſit hoc tempus: quod eſt totum ad unius voluntatem accommodandum, et prudentis, et liberalis, et (ut perſpexiſſe videor) nec a me alieni, et tibi amiciſſimi. quod cum ita ſit, magnae eſt tamen deliberationis, quae ratio ſit ineunda nobis, non agendi aliquid, ſed illius conceſſu et beneficio quieſcendi. vale.

M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Etſi eo te adhuc conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non 7

Digitized by Google

quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapientia eſſe judicem, ut meum conſilium non anteponam tuo: tamen et amicitiae noſtrae vetuſtas, et tua ſumma erga me benevolentia, quae mihi jam a pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quae et ſaluti tuae conducere arbitrarer, et non aliena eſſe ducerem a dignitate. ego eum te eſſe, qui horum malorum initia multo ante videris, conſulatum magnificentiſſime atque optime geſſeris, praeclare memini: ſed idem etiam illa vidi, neque te conſilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus probare, ſemperque ſummè diffidere. qua in ſententia me quoque fuiſſe, memoria tenere te arbitror. itaque neque tu multum interfuiſti rebus gerendis: et ego id ſemper egi, ne intereſſem. non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, conſilio, auctoritate, cauſa, quae erant in nobis ſuperiora: ſed lacertis et viribus, quibus pares non eramus. victi ſumus igitur: aut, ſi vinci dignitas non poteſt, fracti certe et abjecti. in quo tuum conſilium nemo poteſt non maxime lau-

Digitized by Google

dare, quod cum ſpe vincendi ſimul abjeciſti certandi etiam cupiditatem: oſtendiſtique, ſapientem et bonum civem initia belli civilis invitum ſuſcipere, extrema libenter non perſequi. qui non idem conſilium, quod tu, ſecuti ſunt, eos video in duo genera eſſe diſtractos. aut enim renovare bellum conati ſunt, ii qui ſe in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt. medium quoddam tuum conſilium fuit, qui hoc fortaſſe humilis animi duceres; illud pertinacis. fateor, a pleriſque, vel dicam ab omnibus, ſapiens tuum conſilium; a multis, etiam magni ac fortis animi judicatum. ſed habet iſta ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum: praeſertim cum tibi nihil deeſſe arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, praeter voluntatem. ſic enim intellexi, nihil aliud eſſe, quod dubitationem afferret ei, penes quem eſt poteſtas, niſi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid ſentiam, nihil attinet dicere: cum appareat ipſe quid fecerim. ſed tamen ſi jam ita conſtituiſſes, ut abeſſe perpetuo malles, quam ea, quae

nolles, videre: tamen id cogitare debe-
res, ubicunque eſſes, te fore in ejus ipſi-
us, quem fugeres, poteſtate: qui ſi facile
paſſurus eſſet, te carentem patria et for-
tunis tuis, quietè et liberè vivere: cogi-
tandum tibi tamen eſſet, Romaene et do-
mi tuae, cujuſmodi res eſſet, an Mityle-
nis aut Rhodi malles vivere. ſed cum ita
late pateat ejus poteſtas, quem veremur,
ut terrarum orbem complexa ſit: nonne
mavis ſine periculo domi tuae eſſe, quam
cum periculo alienae? equidem, etiamſi
oppetenda mors eſſet, domi atque in pa-
tria mallem, quam in externis atque alie-
nis locis. hoc idem omnes qui te dili-
gunt, ſentiunt: quorum eſt magna, pro
tuis maximis clariſſimiſque virtutibus,
multitudo. habemus etiam rationem rei
familiaris tuae, quam diſſipari nolumus.
nam etſi nullam poteſt accipere injuriam,
quae futura perpetua ſit: propterea quod
neque is, qui tenet rempublicam, patie-
tur, neque ipſa reſpublica: tamen impe-
tum praedonum in tuas fortunas fieri no-
lo. hi autem qui eſſent, auderem ſcribe-
re, niſi te intelligere conſiderem. hic te
unius ſollicitudines, unius etiam multae

Digitized by Google

et aſſiduae lacrymae C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos cura, et dolore proximi ſumus: precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipſi deprecatione eguerimus, non habemus. gratia tantum poſſumus, quantum victi. ſed tamen conſilio, ſtudio, Marcello non deſumus. a tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati ſumus. vale.

M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Neque monere te audeo praeſtanti 8
prudentia virum; nec confirmare, maximi animi hominem, unumque fortiſſimum; conſolari vero nullo modo. nam ſi ea, quae acciderunt, ita fers, ut audio; gratulari magis virtuti debeo, quam conſolari dolorem tuum. ſin te tanta mala reipublicae frangunt, non ita abundo ingenio, ut te conſoler, cum ipſe me non poſſim. reliquum eſt igitur, ut tibi me in omni re eum praebeam, praeſtemque, ut ad omnia, quae tui velint, ita adſim praeſto, ut me non ſolum omnia debere tua cauſa, quae poſſum, ſed ea quoque, quae non poſſim, putent. illud tamen vel tu me monuiſſe, vel cenſuiſſe puta, vel prop-

Digitized by Google

ter benevolentiam tacere non potuiſſe: ut quod ego facio, tu quoque animum inducas: ſi ſit aliqua reſpublica, in ea te eſſe oportere, judicio hominum reque principem, neceſſitate cedentem tempori: ſin autem nulla ſit, hunc tamen aptiſſimum eſſe etiam ad exulandum locum. ſi enim libertatem ſequimur; qui locus hoc dominatu vacat? ſin qualemcunque locum; quae eſt domeſtica ſede jucundior? ſed mihi crede, etiam is qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero et dignitates hominum, quantum ei res et ipſius cauſa concedit, amplectitur. ſed plura, quam ſtatueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum eſſe; fore cum tuis, ſi modo erunt tui: ſin minus, me certe in omnibus rebus ſatis noſtrae conjunctioni amorique facturum. vale.

M. T. C. M. MARCELLO S. D.

9 Etſi perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis ſcriptas, quibus declaraveram, quo te animo cenſerem eſſe oportere, et quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus, libertus tuus, proficiſceretur, cu-

Digitized by Google

jus ego fidem erga te benevolentiamque perſpexeram, ſine meis literis eum ad te venire nolui. iiſdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus ſuperioribus literis hortatus ſum, ut in ea republica, quaecunque eſt, quam primum velis eſſe. multa videbis fortaſſe, quae nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. non eſt porro tuum uno ſenſu ſolum oculorum moveri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam majus videri ſolet, minus laborare. at tibi ipſi dicendum erit aliquid, quod non ſentias; aut faciendum, quod non probes. primum tempori cedere, id eſt, neceſſitati parere, ſemper ſapientis eſt habitum. deinde non habet, ut nunc quidem eſt, id vitii res. dicere fortaſſe quae ſentias, non licet: tacere plane licet. omnia enim delata ad unum ſunt. is utitur conſilio, ne ſuorum quidem, ſed ſuo. quod non multo ſecus fieret, ſi is rempublicam teneret, quem ſecuti ſumus. an, qui in bello, cum omnium noſtrûm conjunctum eſſet periculum ſuo, certorum hominum minime prudentium conſilio uteretur, eum magis communem cenſemus in victoria futu-

rum fuiſſe, quam incertis rebus fuiſſet? et qui nec te conſule tuum ſapientiſſimum conſilium ſecutus eſſet, nec fratre tuo conſulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem, noſtras ſententias deſideraturum cenſes fuiſſe? omnia ſunt miſera in bellis civilibus: quae majores noſtri, ne ſemel quidem; noſtra aetas ſaepe jam ſenſit. ſed miſerius nihil, quam ipſa victoria: quae etiamſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioreſque reddit: ut etiamſi natura tales non ſint, neceſſitate eſſe cogantur. multa enim victori, eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito facienda ſunt. an tu non videbas mecum ſimul, quam illa crudelis eſſet futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quae nolles, videres? non, inquies: ego enim ipſe tenerem opes, et dignitatem meam. at erat tuae virtutis, in minimis tuas res ponere, de republica vehementius laborare. deinde, qui finis iſtius conſilii eſt? nam adhuc et factum tuum probatur, et, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod et initium belli neceſſario ſecutus ſis, et ex-

Digitized by Google

trema ſapienter perſequi nolueris: fortuna, quod honeſto otio tenueris et ſtatum, et famam dignitatis tuae. nunc vero nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patriâ: nec eam diligere minus debes, quod deformior eſt, ſed miſereri potius, nec eam multis claris viris orbatam, privare etiam aſpectu tuo. denique, ſi fuit magni animi non iſſe ſupplicem victori: vide, ne ſuperbi ſit, aſpernari ejuſdem liberalitatem: et, ſi ſapientis eſt carere patria, duri non deſiderare: et, ſi republica non poſſis frui, ſtultum eſt nolle privata. caput eſt illud, ut, ſi iſta vita tibi commodior eſſe videatur, cogitandum tamen ſit, ne tutior non ſit. magna gladiorum eſt licentia: ſed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia. mihi ſalus tua tantae curae eſt, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus ſim. tuum eſt conſulere temporibus, et incolumitati, et vitae, et fortunis tuis. vale.

M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Etſi nihil erat novi, quod ad te ſcribe- 10
rem, magiſque literas tuas jam expectare
incipiebam, vel te potius ipſum: tamen

cum Theophilus proficiſceretur, non potui nihil ei literarum dare. cura igitur, ut quam primum venias. venies enim, mihi crede, expectatus, neque ſolum nobis, id eſt, tuis, ſed prorſus omnibus. venit enim mihi in mentem, ſubvereri interdum, ne te delectet tarda deceſſio. quod ſi nullum haberes ſenſum niſi oculorum, prorſus tibi ignoſcerem, ſi quoſdam nolles videre; ſed cum leviora non multo eſſent quae audirentur, quam quae viderentur; ſuſpicarer autem multum intereſſe rei familiaris tuae, te quam primum venire; idque in omnes partes valeret; putavi ea de re te eſſe admonendum. ſed quoniam, quod mihi placeret, oſtendi; reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis. me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. vale.

M. MARCELLUS M. CICERONI S. D.

11 Plurimum valuiſſe apud me tuam ſemper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio potes exiſtimare. cum mihi C. Marcellus, frater amantiſſimus mei, non ſolum conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret; non

Digitized by Google

prius mihi perſuadere potuit, quam tuis eſt effectum literis, ut uterer veſtro potiſſimum conſilio. res quemadmodum ſit acta, veſtrae literae mihi declarant. gratulatio tua etſi eſt mihi probatiſſima, quod ab optimo ſit animo; tamen hoc mihi multo jucundius eſt, et gratius, quod in ſumma paucitate amicorum, propinquorum, ac neceſſariorum, qui vere meae ſaluti faverent, te cupidiſſimum mei, ſingularemque mihi benevolentiam praeſtitiſſe cognovi. reliqua ſunt ejuſmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile et aequo animo carebam. hoc vero ejuſmodi eſſe ſtatuo, ut ſine talium virorum et amicorum benevolentia, neque in adverſa, neque in ſecunda fortuna quiſquam vivere poſſit. itaque in hoc ego mihi gratulor. tu vero ut intelligas, homini amiciſſimo te tribuiſſe officium, re tibi praeſtabo. vale.

SER. SULPICIUS M. CICERONI S. D. 12

Etſi ſcio non jucundiſſimum nuntium me vobis allaturum; tamen quoniam caſus et natura in nobis dominatur, viſum eſt faciendum, quoquo modo res ſe habe-

ret, vos certiores ut facerem. a. d. x. kal. Jun. cum ab Epidauro Piraeeum navi advectus eſſem, ibi Marcellum, collegam noſtrum, conveni; eumque diem ibi conſumpſi, ut cum eo eſſem. poſtero die cum ab eo digreſſus eſſem, eo conſilio ut ab Athenis in Boeotiam irem, reliquamque juriſdictionem abſolverem; ille, uti aiebat, ſupra Maleas in Italiam verſus navigaturus erat. poſtridie ejus diei, cum ab Athenis proficiſci in animo haberem, circiter hora decima noctis P. Poſtumius, familiaris ejus, ad me venit, et mihi nuntiavit, M. Marcellum, collegam noſtrum, poſt coenae tempus, a P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percuſſum eſſe, et duo vulnera accepiſſe, unum in ſtomacho, alterum in capite ſecundum aurem: ſperare tamen eum vivere poſſe. Magium ſe ipſum interfeciſſe: poſtea ſe a Marcello ad me miſſum eſſe, qui haec nuntiaret, et rogaret uti cogerem medicos. coëgi, et e veſtigio eò ſum profectus prima luce. cum non longe a Piraeeo abeſſem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum, paulo ante lucem Marcellum

Digitized by Google

diem ſuum obiſſe. ita vir clariſſimus ab homine deterrimo acerbiſſima morte eſt affectus: et cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus eſt amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi. inveni duos libertos,et pauculos ſervos. reliquos aiebant profugiſſe, metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meiſque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quae Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curavi. ab Athenienſibus locum ſepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione ſe impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. quod proximum fuit, uti in quo vellemus eum gymnaſio ſepeliremus, nobis permiſerunt. nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiae, locum delegimus, ibique eum combuſſimus: poſteaque curavimus, ut iidem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. ita, quae noſtra officia fuerunt, pro collegio et propinquitate,

Digitized by Google

et vivo et mortuo omnia ei praeſtitimus. vale. d. pr. kal. Jun. Athenis.

M. T. C. P. NIGIDIO FIGULO S. D.

13 Quaerenti mihi jamdiu quid ad te potiſſimum ſcriberem, non modo certa res nulla, ſed ne genus quidem literarum uſitatum veniebat in mentem. unam enim partem, et conſuetudinem earum epiſtolarum, quibus ſecundis rebus uti ſolebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. relinquebatur triſte quoddam, et miſerum, et his temporibus conſentaneum genus literarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat eſſe aut promiſſio auxilii alicujus, aut conſolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipſe enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus caſus meos ſuſtentabam; ſaepiuſque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. quanquam enim nulla me ipſum privatim pepulit inſignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caeſar detulerit: tamen nihilominus eis

conficior curis, ut hoc ipſum quod maneam in vita, peccare me exiſtimem. careo enim cum familiariſſimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut diſtraxit fuga: tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te ſocio, defenſa reſpublica, verſorque in eorum naufragiis et bonorum direptionibus: nec audio ſolum, quod ipſum eſſet miſerum, ſed etiam video, quo nihil eſt acerbius, eorum fortunas diſſipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium extinximus: et in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. obtinemus ipſius Caeſaris ſummam erga nos humanitatem: ſed ea plus non poteſt, quam vis et mutatio omnium rerum atque temporum. itaque orbus iis rebus omnibus, quibus et natura me, et voluntas, et conſuetudo aſſuefecerat, cùm caeteris, ut quidem videor, tum mihi ipſe diſpliceo. natus enim ad agendum ſemper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, ſed ne cogitandi quidem: et qui antea aut obſcuris hominibus, aut etiam

ſontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctiſſimo et ſanctiſſimo, et maxima quondam gratia, et mihi certe amiciſſimo, ne benigne quidem polliceri poſſum. ergo hoc ereptum eſt literarum genus. reliquum eſt, ut conſoler, et afferam rationes, quibus te a moleſtiis coner abducere. at ea quidem facultas vel tui, vel alterius conſolandi, in te ſumma eſt, ſi unquam in ullo fuit. itaque eam partem, quae ab exquiſita quadam ratione et doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. quid ſit forti et ſapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus a pueritia floruiſti, a te flagitent, tu videbis. ego quod intelligere et ſentire poſſum, quia ſum Romae, et quia curo attendoque, id tibi affirmo, te in iſtis moleſtiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemper fore. videor mihi perſpicere primum ipſius animum, qui plurimum poteſt, propenſum ad ſalutem tuam. non ſcribo hoc temere. quo minus familiaris ſum, hoc

ſum ad inveſtigandum curioſior. quo fa-cilius, quibus eſt iratior, reſpondere triſ-tius poſſit, hoc eſt adhuc tardior ad te mo-leſtia liberandum. familiares vero ejus, et ii quidem, qui illi jucundiſſimi ſunt, mirabiliter de te et loquuntur, et ſenti-unt. accedit eodem vulgi voluntas, vel potius conſenſus omnium. etiam illa, quae minimum nunc quidem poteſt, ſed poſſit neceſſe eſt, reſpublica, quaſcunque vires habebit, ab iis ipſis quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam polli-cear aliquid, quod primo omiſeram: nam et complectar ejus familiariſſimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum ſunt, et in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinua-bo: et certe omnes vias perſequar, qui-bus putabo ad id, quod volumus, perve-nire poſſe. in hoc toto genere plura faci-am, quam ſcribere audeo. caetera, quae tibi a multis prompta eſſe certò ſcio, a me ſunt paratiſſima. nihil in re familiari mea eſt, quod ego meum malim eſſe, quam tuum. hac de re, et de hoc genere toto, hoc ſcribo parcius, quod te, id quod

ipſe confido, ſperare malo eſſe uſurum tuis. extremum illud eſt, ut te orem et obſecrem, animo ut maximo ſis: nec ea ſolum memineris, quae ab aliis magnis viris accepiſti, ſed illa etiam, quae ipſe ingenio ſtudioque peperiſti. quae ſi colliges, et ſperabis omnia optime, et quae accident, qualiacunque erunt, ſapienter feres. ſed haec tu melius, vel optime omnium. ego, quae pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia, diligentiſſimeque curabo: tuorumque triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſervabo. vale.

M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

14 Binas a te accepi literas Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audiſſes me meam priſtinam dignitatem obtinere; alteris dicebas te velle, quae egiſſem, bene et feliciter evenire. ego autem, ſi dignitas eſt bene de republica ſentire, et bonis viris probare quod ſentias, obtineo dignitatem meam. ſin autem in eo dignitas eſt, ſi, quod ſentias, aut re efficere poſſis, aut denique libera oratione defendere, ne veſtigium quidem

Digitized by Google

nullum eſt reliquum nobis dignitatis: agiturque praeclare, ſi noſmetipſos regere poſſumus, ut ea, quae partim jam adſunt, partim impendent, moderate feramus: quod eſt difficile in ejuſmodi bello, cujus exitus ex altera parte caedem oſtentat, ex altera ſervitutem. quo in periculo nonnihil me conſolatur, cum recordor, haec me tum vidiſſe, cum ſecundas etiam res noſtras, non modo adverſas, pertimeſcebam: videbamque, quanto periculo de jure publico diſceptaretur armis. quibus ſi viciſſent ii, ad quos ego pacis ſpe, non belli cupiditate adductus acceſſeram; tamen intelligebam, et iratorum hominum, et cupidorum, et inſolentium, quam crudelis eſſet futura victoria: ſin autem victi eſſent, quantus interitus eſſet futurus civium, partim ampliſſimorum, partim etiam optimorum, qui me haec praedicentem, atque optime conſulentem ſaluti ſuae, malebant nimium timidum, quam ſatis prudentem exiſtimari. quod autem mihi de eo quod egerim, gratularis: te ita velle certe ſcio: ſed ego tam miſero tempore nihil novi conſilii cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas,

quam rempublicam offendiſſem. quibus enim, pro meis immortalibus beneficiis, cariſſima mea ſalus et meae fortunae eſſe debebant: cum propter eorum ſcelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil inſidiis vacuum viderem, novarum me neceſſitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. ſed de noſtris rebus ſatis, etiam nimium multa. de tuis velim, ut eo ſis animo, quo debes eſſe, id eſt, ut ne quid tibi praecipue timendum putes. ſi enim ſtatus erit aliquis civitatis, quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore. nam alteros tibi jam placatos eſſe intelligo, alteros nunquam iratos fuiſſe. de mea autem in te voluntate ſic velim judices, me, quibuſcunque rebus opus eſſe intelligam, quanquam videam qui ſim hoc tempore et quid poſſim; operâ tamen, et conſilio, ſtudio quidem certe, rei, famae, ſaluti tuae praeſtò futurum. tu velim, et quid agas, et quid acturum te putes, facias me quam diligentiſſime certiorem. vale.

M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

15 Accepi perbreves tuas literas, quibus

id, quod ſcire cupiebam, cognoſcere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. nam quam fortiter ferres communes miſerias, non intellexi; quam me amares, facile perſpexi: ſed hoc ſcieram. illud ſi ſciſſem, ad id meas literas accommodaviſſem. ſed tamen etſi antea ſcripſi, quae exiſtimavi ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe: in magno omnes, ſed tamen in communi, ſumus. quare non debes aut propriam fortunam et praecipuam poſtulare, aut communem recuſare. quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. quod de te ſperare, de me praeſtare poſſum. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM

AD

FAMILIARES

LIBER V.

Q. METELLUS, Q. F. CELER, PRO-
COS. M. T. C. S. D.

SI vales, bene eſt. exiſtimaram pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia, neque me abſentem ludibrio laeſum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem ſi parum pudor ipſius defendebat, debebat vel familiae noſtrae dignitas, vel meum ſtudium ergo vos remque publicam, ſatis ſublevare. nunc video illum circumventum, me deſertum, a quibus minime conveniebat. itaque in luctu et ſqualore ſum, qui provinciae, qui exercitui praeſum, qui bellum gero.

Digitized by Google

quae quoniam nec ratione, nec majorum noſtrûm clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum, ſi vos poenitebit. te tam mobili in me meoſque eſſe animo, non ſperabam. me interea nec domeſticus dolor, nec cujuſquam injuria a republica abducet. vale.

M. T. M. F. C. Q. METELLO Q. F. CELERI PROCOS. S. D.

Si tu exercituſque valetis, bene eſt. 2
ſcribis ad me, te exiſtimaſſe, ' pro mutuo ' inter nos animo, et pro reconciliata ' gratia, nunquam te a me ludibrio laeſum iri.' quod cujuſmodi ſit, ſatis intelligere non poſſum: ſed tamen ſuſpicor ad te eſſe allatum, me, in ſenatu cum diſputarem, permultos eſſe, qui rempublicam a me conſervatam dolerent, dixiſſe: a te propinquos tuos, quibus negare non potuiſſes, impetraſſe, ut ea, quae ſtatuiſſes tibi in ſenatu de mea laude eſſe dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adjunxi, mihi tecum ita diſpertitum officium fuiſſe in reipublicae ſalute retinenda, ut ego urbem a domeſticis inſidiis, et ab inteſtino ſcelere; tu Ita-

liam et ab armatis hoſtibus, et ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc noſtram tanti et tam praeclari muneris ſocietatem, a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus ampliſſimis atque honorificentiſſimis ornatus eſſes, timuiſſent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuae tribueretur. hoc in ſermone, cum a me exponeretur, quae mea expectatio fuiſſet orationis tuae, quantoque in errore verſatus eſſem; viſa eſt oratio non injucunda: et mediocris quidam eſt riſus conſecutus, non in te, ſed magis in errorem meum; et quod me abs te cupiſſe laudari, aperte atque ingenue confitebar. jam hoc non poteſt in te non honorifice eſſe dictum, me, in clariſſimis meis atque ampliſſimis rebus, tamen aliquod teſtimonium tuae vocis habere voluiſſe. quod autem ita ſcribis, 'pro mu- 'tuo inter nos animo;' quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio: equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, et redditur. ego ſi hoc dicam, me tua cauſa praetermiſiſſe provinciam, tibi ipſe levior videar eſſe: meae enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei con-

filii majorem in dies ſingulos fructum voluptatemque capio. illud dico, me, ut primum in concione provinciam depoſuerim, ſtatim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare coepiſſe. nihil dico de ſortitione veſtra; tantum te ſuſpicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me inſciente, eſſe factum. recordare caetera: quam cito ſenatum illo die, facta ſortitione, coëgerim, quam multa de te verba fecerim, cum tu ipſe mihi dixiſti, orationem meam non ſolum in te honorificam, ſed etiam in collegas tuos contumelioſam fuiſſe. jam illud ſenatus-conſultum, quod eo die factum eſt, ea praeſcriptione eſt, ut, dum id extabit, officium meum in te obſcurum eſſe non poſſit. poſtea vero quam profectus es, velim recordere, quae ego de te in ſenatu egerim, quae in concionibus dixerim, quas ad te literas miſerim. quae cum omnia collegeris, tu ipſe velim judices, ſatiſne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam veniſti, mutuè reſpondiſſe. quod ſcribis de ‘ reconciliata ‘ noſtra gratia;’ non intelligo, cur reconciliatam eſſe dicas, quae nunquam

imminuta eſt. quod ſcribis non oportuiſſe Metellum fratrem tuum ‘ ob dictum’ a me oppugnari: primum hoc velim exiſtimes, animum mihi iſtum tuum vehementer probari, et fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, ſi qua ego in re fratri tuo, reipublicae cauſa, reſtiterim, ut mihi ignoſcas. tam enim ſum amicus reipublicae, quam qui maxime. ſi vero meam ſalutem contra illius impetum in me crudeliſſimum defenderim; ſatis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. quem ego cum comperiſſem, omnem ſui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari; egi cum Claudia uxore tua, et cum veſtra ſorore Mucia, cujus erga me ſtudium pro Cn. Pompeii neceſſitudine multis in rebus perſpexeram, ut eum ab illa injuria deterrerent. atque ille, quod te audiſſe certò ſcio, pridie kal. Januarias, qua injuria nemo unquam in aliquo magiſtratu improbiſſimus civis affectus eſt, ea me conſulem affecit, cum rempublicam conſervaſſem, atque abeuntem magiſtratu concionis habendae poteſtate privavit: cujus injuria

Digitized by Google

mihi tamen honori ſummo fuit. nam cum ille mihi nihil, niſi ut jurarem, permitteret, magna voce juravi veriſſimum pulcherrimumque jusjurandum: quod populus idem magna voce me vere juraſſe, juravit. hac accepta tam inſigni injuria, tamen illo ipſo die miſi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut de illa mente deſiſteret: quibus ille reſpondit, ſibi non eſſe integrum. etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertiſſet indicta cauſa, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. hominem gravem, et civem egregium! qui, qua poena ſenatus, conſenſu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magiſtratus ac ſenatum trucidare, bellum maximum conflare voluiſſent, eâdem dignum judicaret eum, qui curiam caede, urbem incendiis, Italiam bello liberaſſet. itaque ego Metello, fratri tuo, praeſenti, reſtiti. nam in ſenatu, kalendis Januariis, ſic cum eo de republica diſputavi, ut ſentiret ſibi cum viro forti et conſtanti eſſe pugnandum. a. d. tertium non. Januar. cum agere coepiſſet, tertio quoque verbo orationis

Digitized by Google

ſuae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacunque ratione poſſet, non judicio, neque diſceptatione, ſed vi atque impreſſione evertere. hujus ego temeritati ſi virtute atque animo non reſtitiſſem; quis eſſet, qui me in conſulatu non caſu potius exiſtimaret, quam conſilio, fortem fuiſſe? haec ſi tu Metellum cogitare de me neſciſti, debes exiſtimare te maximis de rebus a fratre eſſe celatum: ſin autem aliquid impertivit tibi ſui conſilii, lenis a te et facilis exiſtimari debeo, qui nihil tecum de his ipſis rebus expoſtulem. et, ſi intelligis, non me dicto Metelli, ut ſcribis, ſed conſilio ejus, animoque in me inimiciſſimo eſſe commotum; cognoſce nunc humanitatem meam, ſi humanitas appellanda eſt in acerbiſſima injuria remiſſio animi ac diſſolutio. nulla eſt a me unquam ſententia dicta in fratrem tuum: quotieſcunque aliquid eſt actum, ſedens iis aſſenſi, qui mihi leniſſime ſentire viſi ſunt. addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, ſed tamen fieri non moleſte tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi, ut ſenatus-

Digitized by Google

conſulto meus inimicus, quia tuus frater erat, ſublevaretur. quare non ego oppugnavi fratrem tuum, ſed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut ſcribis, ‘animo ‘fui mobili,’ ſed ita ſtabili, ut in mea erga te voluntate, etiam deſertus ab officiis tuis, permanerem. atque hoc ipſo tempore tibi pene minitanti nobis per literas, hoc reſcribo atque reſpondeo: ego dolori tuo non ſolum ignoſco, ſed ſummam etiam laudem tribuo. meus enim me ſenſus, quanta vis fraterni ſit amoris, admonet. a te peto, ut tu quoque aequum te judicem dolori meo praebeas: ſi acerbe, ſi crudeliter, ſi ſine cauſa ſum a tuis oppugnatus, ut ſtatuas, mihi non modo non cedendum, ſed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in ejuſmodi cauſa utendum fuiſſe. ego te mihi ſemper amicum eſſe volui: me ut tibi amiciſſimum eſſe intelligeres, laboravi. maneo in voluntate, et, quoad voles tu, permanebo; citiuſque amore tui fratrem tuum odiſſe deſinam, quam illius odio quidquam de noſtra benevolentia detraham. vale.

Digitized by Google

Q. METELLUS NEP. M. T. C. S. D.

3 Hominis importuniſſimi contumeliae, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: et, ut ſunt leves ab ejuſmodi homine, a me deſpiciuntur: libenterque commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco. de illo ne meminiſſe quidem volo, tametſi bis eum invitum ſervavi. de meis rebus, ne vobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi: de rationibus provinciae, quid vellem fieri, ut is vos doceret, et commonefaceret. ſi poteris, velim priſtinam tuam erga me voluntatem conſerves. vale.

M. C. Q. METELLO NEPOTI COS. S. D.

4 Literae Q. fratris, et T. Pomponii, neceſſarii mei, tantum ſpei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega, mihi conſtitutum fuerit. itaque ad te literas ſtatim miſi: per quas, ut fortuna poſtulabat, et gratias tibi egi, et de reliquo tempore auxilium petii. poſtea mihi non tam meorum literae, quam ſermo-

Digitized by Google

nes eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant: quae res fecit, ut tibi literis obſtrepere non auderem. nunc mihi Quintus frater meus mitiſſimam tuam orationem, quam in ſenatu habuiſſes, perſcripſit: qua inductus, ad te ſcribere ſum conatus, et abs te, quantum tua fert voluntas, peto quaeſoque, ut tuos mecum ſerves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. tu tuas inimicitias ut reipublicae donares, te viciſti; alienas ut contra rempublicam confirmes, adducêris? quod ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. ſin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari, propter eam vim, quae me cum republica vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium ſervandorum, cum qui ſervetur non erit, non poſſis. vale.

M. C. C. ANTONIO, M. F. IMPERATORI, S. D.

Etſi ſtatueram nullas ad te literas mit- 5
tere, niſi commendatitias; non quò eas

intelligerem ſatis apud te valere, ſed ne iis, qui me rogarent, aliquid de noſtra conjunctione imminutum eſſe oſtenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum et officiorum maxime conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum putavi: praeſertim cum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. ego ſi abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim a me in te profecta ſunt, quae ad tuum commodum, quae ad honorem, quae ad dignitatem pertinerent: pro iis rebus nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis. contra etiam eſſe aliquid abs te profectum, ex multis audivi. nam comperiſſe me, non audeo dicere, ne forte id ipſum verbum ponam, quod abs te aiunt falſo in me ſolere conferri. ſed ea, quae ad me delata ſunt, malo te ex Pomponio, cui non minus moleſta fuerunt, quam ex meis literis, cognoſcere. meus in te animus quam ſingulari officio fuerit, et ſenatus et populus Romanus teſtis eſt. tu quam gratus erga me fueris, ipſe exiſtimare potes:

Digitized by Google

quantum mihi debeas, caeteri exiſtiment. ego quae tua cauſa antea feci, voluntate ſum adductus, poſteaque conſtantia. ſed reliqua, mihi crede, multo majus meum ſtudium, majoremque gravitatem, et laborem deſiderant. quae ego ſi non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus ſuſtinebo: ſin autem ingrata eſſe ſentiam, non committam ut tibi ipſe inſanire videar. ea quae ſint, et cujuſmodi, poteris ex Pomponio cognoſcere. atque ipſum tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam ipſius cauſa confido te facturum eſſe omnia, tamen abs te hoc petam, ut, ſi quid in te reſidet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio oſtendas. hoc mihi nihil gratius facere potes. vale.

M. C. P. SEXTIO, L. F. PROQUAESTORI, S. D.

Cum ad me Decius, librarius, veniſſet, 6
egiſſetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore ſuccederetur, quanquam illum hominem frugi et tibi amicum exiſtimabam, tamen, quod memoria tenebam cujuſmodi ad me literas antea

miſiſſes, non ſatis credidi homini prudenti, tam valde eſſe mutatam voluntatem tuam. ſed poſteaquam et Cornelia tua Terentiam convenit, et ego cum Q. Cornelio locutus ſum; adhibui diligentiam, quotieſcunque ſenatus fuit, ut adeſſem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium, tribunum plebis, et caeteros, ad quos tu ſcripſeras, cogerem potius mihi credere, quam tuis literis. omnino res tóta in menſem Januarium rejecta erat, ſed facile obtinebatur. ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem ſcripſeras velle te bene evenire, quod de Craſſo domum emiſſem; emi eam ipſam domum x x x v, aliquanto poſt tuam gratulationem. itaque nunc me ſcito tantum habere aeris alieni, ut cupiam conjurare, ſi quiſquam recipiat: ſed partim ódio inducti me excludunt, et aperte vindicem conjurationis oderunt; partim non credunt, et a me inſidias metuunt: nec putant ei nummos deeſſe poſſe, qui ex obſidione foeneratores exemerit. omnino ſemiſſibus magna copia eſt. ego autem meis rebus geſtis hoc ſum aſſecutus, ut bonum nomen exiſtimer. domum tuam

Digitized by Google

atque aedificationem omnem perſpexi, et vehementer probavi. Antonium, etſi ejus in me officia omnes deſiderant, tamen in ſenatu graviſſime ac diligentiſſime defendi; ſenatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. tu ad me velim literas crebrius mittas. vale.

M. T. M. F. C. CN. POMPEIO, CN. F. MAGNO, IMP. S. D.

Si tu exercituſque valetis, bene eſt: 7
ego valeo. ex literis tuis, quas publicè miſiſti, cepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem. tantam enim ſpem otii oſtendiſti, quantam ego ſemper omnibus, te uno fretus, pollicebar. ſed hoc ſcito, tuos veteres hoſtes novos amicos, vehementer literis perculſos, atque ex magna ſpe deturbatos jacere. ad me autem literas quas miſiſti, quanquam exiguam ſignificationem tuae erga me voluntatis habebant, tamen mihi ſcito jucundas fuiſſe. nulla enim re tam laetari ſoleo, quam meorum officiorum conſcientia: quibus ſi quando non mutuè reſpondetur, apud me plus officii reſidere facillime patior. illud non dubito, quin ſi te mea ſumma erga

Digitized by Google

te ſtudia parum mihi adjunxerint, reſpublica nos inter nos conciliatura conjuncturaque ſit. ac ne ignores, quid ego in tuis literis deſiderarim, ſcribam aperte, ſicut et mea natura, et noſtra amicitia poſtulat. res eas geſſi, quarum aliquam in tuis literis, et noſtrae neceſſitudinis et reipublicae cauſa, gratulationem expectavi: quam ego abs te praetermiſſam eſſe arbitror, quod vererere, ne cujus animum offenderes. ſed ſcito ea, quae nos pro ſalute patriae geſſimus, orbis terrae judicio ac teſtimonio comprobari. quae, cum veneris, tanto conſilio, tantaque animi magnitudine a me geſta eſſe cognoſces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam Laelium, facile et in republica et in amicitia adjunctum eſſe patiare. vale.

M. T. C. M. LICINIO, P. F. CRASSO
S. D.

8 Quantum meum ſtudium extiterit dignitatis tuae, vel tuendae, vel etiam augendae, non dubito quin ad te omnes tui ſcripſerint. non enim fuit aut mediocre, aut obſcurum, aut ejuſmodi, quod

ſilentio poſſet praeteriri. nam et cum conſulibus, et cum multis conſularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in cauſa; ſuſcepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veterique noſtrae neceſſitudini jamdiu debitum, ſed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. neque mehercule unquam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: ſed quaedam peſtes hominum, laude aliena dolentium, et te nonnunquam a me alienarunt, et me aliquando immutarunt tibi. ſed extitit tempus optatum mihi magis, quam ſperatum, ut, florentiſſimis tuis rebus, mea perſpici poſſet et memoria noſtrae voluntatis, et amicitiae fides. ſum enim conſecutus, non modo ut domus tua tota, ſed ut cuncta civitas me tibi amiciſſimum eſſe cognoſceret. itaque et praeſtantiſſima omnium foeminarum uxor tua, et eximia pietate, virtute, gratia tui Craſſi, meis conſiliis, monitis, ſtudiis, actionibuſque nituntur: et ſenatus, populuſque Romanus intelligit, tibi abſenti nihil eſſe tam promptum, aut tam paratum, quam

in omnibus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. quae ſint acta, quaeque agantur, domeſticorum tibi literis declarari puto. de me ſic exiſtimes, ac tibi perſuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidiſſe; ſed ut primum forum attigerim, ſpectaſſe ſemper, ut tibi poſſem quam maxime eſſe conjunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obſervantiam, neque mihi tuam ſummam benevolentiam ac liberalitatem defuiſſe. ſi quae interciderunt, non tam re, quam ſuſpicione, violata; ea cum fuerint et falſa et inania, ſint evulſa ex omni memoria vitaque noſtra. is enim tu vir es, et eum me eſſe cupio, ut quoniam in eadem reipublicae tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque noſtram utrique noſtrûm laudi ſperem fore. quamobrem tu quantum tuo judicio tribuendum eſſe nobis putes, ſtatues ipſe: et, ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate. ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium et ſingulare meum ſtudium in omni

genere officii, quod ad honeſtatem et gloriam tuam ſpectet: in quo etiamſi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo: quos quidem ego ambo unice diligo, ſed in Marco benevolentia impari. hoc magis ſum Publio deditus, quod me, quanquam a pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem, et obſervat, et diligit. has literas velim exiſtimes foederis habituras eſſe vim, non epiſtolae, meque ea, quae tibi promitto ac recipio, ſanctiſſime eſſe obſervaturum, diligentiſſimeque eſſe facturum. quae a me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuae, in ea jam ego non ſolum amicitiae noſtrae, ſed etiam conſtantiae meae cauſa permanebo. quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum hoc ad te ſcribere: me, ſi quid ipſe intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea ſponte id eſſe facturum: ſin autem quippiam aut a te eſſem admonitus, aut a tuis, effecturum ut intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quemquam tuorum fruſ-

tra ad me detuliſſe. quamobrem velim ita et ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribuſque rebus, ut ad hominem amiciſſimum; et tuis praecipias, ut operâ, conſilio, auctoritate, gratia mea ſic utantur in omnibus, publicis, privatis, forenſibus, domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientium tuorum negotiis, ut, quoad ejus fieri poſſit, praeſentiae tuae deſiderium meo labore minuatur. vale.

VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D.

9 Si vales, bene eſt: ego valeo. ſi tuam conſuetudinem in patrociniis tuendis ſervas, P. Vatinius cliens advenit, qui pro ſe cauſam dicier vult. non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepiſti. ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici? an verear, ne, qui potentiſſimorum hominum conſpirationem neglexerit pro mea ſalute, is pro honore meo puſillorum ac malevolorum obtrectationes, et invidias non proſternat, atque obterat? quare, ſi me, ſicut ſoles, a-

mas, ſuſcipe me totum: atque hoc quidquid eſt oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac ſuſtinendum puta: ſcis meam fortunam, neſcio quomodo, facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercules merito: ſed quanti id refert, ſi tamen fato neſcio quo accidit? ſi qui forte fuerit, qui noſtrae dignitati obeſſe velit, peto a te, ut tuam conſuetudinem et liberalitatem in me abſente defendendo mihi praeſtes. literas ad ſenatum de rebus noſtris geſtis, quo exemplo miſeram, infra tibi perſcripſi. dicitur mihi tuus ſervus anagnoſtes fugitivus cum Vardaeis eſſe: de quo tu mihi nihil mandaſti: ego tamen terra marique ut conquireretur, praemandavi: et profecto tibi illum reperiam, niſi ſi in Dalmatiam aufugerit: et inde tamen aliquando eruam. tu nos fac ames. vale. a. d. v. idus Quintiles, ex caſtris, Narona.

P. VATINIUS CICERONI SUO S. D.

Si vales, bene eſt: ego quidem valeo. 10
de Dionyſio tuo adhuc nihil extrico: et eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hîc refrigeravit.

ſed tamen non deſiſtam, quin illum aliquando eruam. ſed tamen omnia mihi dura imperas. de Catilio neſcio quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimae. apage te cum noſtro Sexto Servilio: nam mehercule ego illum quoque amo. ſed hujuſmodi vos clientes, hujuſmodi cauſas recipitis? hominem unum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matresfamilias, cives Romanos occidit, arripuit, diſperdidit, regiones vaſtavit? ſimius, non ſemiſſis homo, contra me arma tulit, et eum bello cepi. ſed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? omnia mehercule cupio, quae tu mihi imperas. meam animadverſionem, et ſupplicium, quo uſurus eram in eum quem cepiſſem, remitto tibi et condono. quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occiſos, actiones expoſtulant? ſi mehercules Appii os haberem, in cujus locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. quid ergo eſt! faciam omnia ſedulo, quae te ſciam velle. defenditur a Q. Voluſio, tuo diſcipulo, ſi forte ea res poterit adverſarios fugare; in eo maxima ſpes eſt.

Digitized by Google

nos, ſi quid erit iſtic opus, defendes. Caeſar adhuc mihi injuriam facit: de meis ſupplicationibus, et rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert: quaſi vero non juſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc expectandum eſt, dum totum bellum conficiam; viginti oppida ſunt Dalmatiae antiqua; quae ipſi ſibi aſciverunt amplius ſexaginta: haec niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur; longe alia conditione ego ſum,ac caeteri imperatores. Ego poſt ſupplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus ſum: ſex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum. quatuor enim turres, et quatuor muros cepi, et arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruſerunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, et bellum jam confectum relinquere ſum coactus. quare te rogo, ſi opus erit, ad Caeſarem meam cauſam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes: hoc exiſtimans, neminem te tui amantiorem habere. vale. nonis Decemb. Narona.

Digitized by Google

M. T. C. P. VATINIO IMPERATORI S. D.

11 Grata tibi mea eſſe officia non miror: cognovi enim te gratiſſimum omnium: idque nunquam deſtiti praedicare. nec enim tu mihi habuiſti modo gratiam, verum etiam cumulatiſſime retuliſti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me ſtudio erga te, et eadem voluntate cognoſces. quod mihi foeminam primariam, Pompeiam, uxorem tuam commendas: cum Sura noſtro ſtatim, tuis literis lectis, locutus ſum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus eſſet, mihi denuntiaret: me omnia, quae ea vellet, ſummo ſtudio curaque facturum: itaque faciam, eamque, ſi opus eſſe videbitur, ipſe conveniam. tu tamen ei velim ſcribas, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. omnia, quae in tuis rebus agam, et non laborioſa mihi, et honeſta videbuntur. de Dionyſio, ſi me amas, confice. quamcunque ei fidem dederis, praeſtabo. ſi vero improbus fuerit, ut eſt, duces eum captivum in trium-

Digitized by Google

pho. Dalmatiis dii male faciant, qui tibi moleſti ſunt. ſed, ut ſcribis, brevi capientur, et illuſtrabunt res tuas geſtas: ſemper enim habiti ſunt bellicoſi. vale.

M. C. L. LUCCEIO, Q. F. S. D.

Coram me tecum eadem haec agere 12
ſaepe conantem deterruit pudor quidam pene ſubruſticus, quae nunc expromam abſens audacius. epiſtola enim non erubeſcit. ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur et celebretur tuis; quod etſi mihi ſaepe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meae. genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res noſtras monumentis commendari tuis. neque enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, vel ut auctoritate teſtimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel ſuavitate ingenii, vivi perfruamur. neque tamen, haec cum ſcri-

Digitized by Google

bebam, eram neſcius, quantis oneribus premerere ſuſceptarum rerum, et jam inſtitutarum: ſed quia videbam Italici belli et civilis hiſtoriam jam a te pene eſſe perfectam, dixeras autem mihi te reliquas res ordiri; deeſſe mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus noſtra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum: qui omnes a perpetuis ſuis hiſtoriis ea, quae dixi, bella ſeparaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hoſtilibus externiſque bellis ſejungeres. equidem ad noſtram laudem non multum video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te expectare dum ad locum venias, ac ſtatim cauſam illam totam, et tempus arripere. et ſimul ſi uno in argumento, unaque in perſona mens tua tota verſabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora atque ornatiora futura ſint. neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (poteſt enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me,

Digitized by Google

poſtulem. quid, ſi illa tibi non tantopere videntur ornanda? ſed tamen, qui ſemel verecundiae fines tranſierit, eum bene et naviter oportet eſſe impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut et ornes ea vehementius etiam, quam fortaſſe ſentis, et in eo leges hiſtoriae negligas: gratiamque illam, de qua ſuaviſſime quodam in prooemio ſcripſiſti, a qua te deflecti non magis potuiſſe demonſtras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate: ea ſi me tibi vehementius commendabit, ne aſpernere: amorique noſtro pluſculum etiam, quam concedet veritas, largiare. quod ſi te adducemus, ut hoc ſuſcipias; erit (ut mihi perſuadeo) materies digna facultate, et copia tua. a principio enim conjurationis uſque ad reditum noſtrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe: in quo et illa poteris uti civilium commutationum ſcientia, vel in explicandis cauſis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum et reprehendes ea, quae vituperanda duces; et, quae placebunt, exponendis rationibus comprobabis; et, ſi liberius, ut conſueſti, agendum putabis,

Digitized by Google

multorum in nos perfidiam, inſidias, proditionem notabis. multam etiam caſus noſtri tibi varietatem in ſcribendo ſuppeditabunt, plenam cujuſdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo ſcripto retinere poſſit. nihil eſt enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunaeque viciſſitudines: quae etſi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundae. habet enim praeteriti doloris ſecura recordatio delectationem. caeteris vero nulla perfunctis propria moleſtia, caſus autem alienos ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. quem enim noſtrûm ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miſeratione delectat? qui tum denique ſibi avelli jubet ſpiculum, poſtea quam ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſalvum: ut, etiam in vulneris dolore, aequo animo cum laude moreretur. cujus ſtudium in legendo non erectum Themiſtoclis fuga redituque retinetur? etenim ordo ipſe annalium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione faſtorum. at viri ſaepe ex-

Digitized by Google

cellentis ancipites variique caſus habent admirationem, expectationem, laetitiam, moleſtiam, ſpem, timorem. ſi vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundiſſima lectionis voluptate. quo mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris, ut a continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum eventorumque noſtrorum. habet enim varios actus, multaſque actiones et conſiliorum et temporum. ac non vereor, ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonſtrem, me a te potiſſimum ornari, celebrarique velle. neque enim tu is es, qui, quid ſis, neſcias; et qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos qui laudent, aſſentatores arbitrere. neque autem ego ſum ita demens, ut me ſempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenii gloriam conſequatur. neque enim Alexander ille gratiae cauſa ab Apelle potiſſimum pingi, et a Lyſippo fingi volebat: ſed quod illorum

artem cum ipſis, tum etiam ſibi gloriae fore putabat. atque illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant: quae vel ſi nulla ſint, nihilo ſint tamen obſcuriores clari viri. nec minus eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quam qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, ſtatuaſque ſuperavit. atque hoc praeſtantius mihi fuerit, et ad laetitiam animi, et ad memoriae dignitatem, ſi in tua ſcripta pervenero, quam ſi in caeterorum; quod non ingenium mihi ſolum ſuppeditatum fuerit tuum, ſicut Timoleonti a Timaeo, aut ab Herodoto Themiſtocli; ſed etiam auctoritas clariſſimi et ſpectatiſſimi viri, et in reipublicae maximis graviſſimiſque cauſis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non ſolum praeconium, quod, cum in Sigaeum veniſſet Alexander, ab Homero Achilli tributum eſſe dixit; ſed etiam grave teſtimonium impertitum clari hominis magnique videatur. placet enim Hector ille mihi Naevianus, qui non

tantum laudari ſe laetatur, ſed addit etiam, 'a laudato viro.' quod ſi a te non impetro, hoc eſt, ſi quae te res impedierit, (neque enim fas eſſe arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortaſſe facere, quod nonnulli ſaepe reprehendunt: ſcribam ipſe de me: multorum tamen exemplo, et clarorum virorum. ſed, quod te non fugit, haec ſunt in hoc genere vitia: et verecunde ipſi de ſeſe ſcribant neceſſe eſt, ſi quid eſt laudandum; et praetereant, ſi quid reprehendendum eſt. accedit etiam, ut minor ſit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, et dicant, verecundiores eſſe praecones ludorum gymnicorum, qui cum caeteris coronas impoſuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium praeconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe praedicent. haec nos vitare cupimus; et, ſi recipis cauſam noſtram, vitabimus; idque ut facias, rogamus. ac, ne forte mirere, cur, cum mihi ſaepe oſtenderis te accuratiſſime noſtrorum temporum conſilia atque eventus

Digitized by Google

literis mandaturum, a te id nunc tanto opere et tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quod alacres animo ſumus: ut et caeteri viventibus nobis ex libris tuis nos cognoſcant, et noſmetipſi vivi gloriola noſtra perfruamur. his de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. ſi enim ſuſcipis cauſam, conficiam commentarios rerum omnium. ſin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. tu interea non ceſſabis, et ea, quae habes inſtituta, perpolies, noſque diliges. vale.

M. C. L. LUCCEIO, Q. F. S. D.

13 Quanquam ipſa conſolatio literarum tuarum mihi gratiſſima eſt: declarat enim ſummam benevolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te praeclare res humanas contemnentem, et optime contra fortunam paratum, armatumque cognovi. quam quidem laudem ſapientiae ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere, nec extrinſecus

aut bene aut male vivendi ſuſpenſas habere rationes. quae cogitatio cum mihi non omnino excidiſſet, (etenim penitus inſederat) vi tamen tempeſtatum, et concurſu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulſa: cui te opitulari et video, et id feciſſe etiam proximis literis, multumque profeciſſe ſentio. itaque hoc ſaepius dicendum, tibique non ſignificandum ſolum, ſed etiam declarandum arbitror, nihil mihi eſſe potuiſſe tuis literis gratius. ad conſolandum autem cum illa valent, quae eleganter, copioſeque collegiſti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perſpexi, quam non imitari turpiſſimum exiſtimo. itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipſum praeceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre ſpem nonnullam habere, haec aliquando futura meliora. caſus enim gladiatorii, ſimilitudineſque eae, tum rationes in ea diſputatione a te collectae, vetabant me reipublicae penitus diffidere. itaque alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum mirum, ſpe ulla teneri. quid eſt enim non ita affectum ut

id non deletum extinctumque eſſe fateare? circumſpice omnia membra reipublicae, quae notiſſima ſunt tibi; nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve ſit. quae perſequerer, ſi aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare poſſem ſine dolore; quanquam tuis monitis praeceptiſque omnis eſt abjiciendus dolor. ergo et domeſtica feremus, ut cenſes, et publica paulo etiam fortius fortaſſe, quam tu ipſe, qui praecipis. te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis: nos autem erimus etiam in omnibus deſperatione fortes, ut tu tamen idem et hortaris, et praecipis. das enim mihi jucundas recordationes conſcientiae noſtrae, rerumque earum, quas, te in primis auctore, geſſimus. praeſtitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam eſt ab animo cujuſquam, aut conſilio hominis poſtulatum. ignoſces mihi de me ipſo aliquid praedicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos levare aegritudine voluiſti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus moleſtiis et angoribus ab-

Digitized by Google

ducam: transferamque animum ad ea, quibus ſecundae res ornantur, adverſae adjuvantur: tecumque et ero tantum, quantum patietur utriuſque aetas et valetudo: et ſi eſſe unà minus poterimus, quam volumus, animorum tamen conjunctione, iiſdem ſtudiis ita fruemur, ut nunquam non unà eſſe videamur. vale.

L. LUCCEIUS Q. F. M. T. CICERONI, M. F. S. D.

Si vales, bene eſt: valeo ſicut ſoleo; 14
paululo tamen etiam deterius, quam ſoleo. te requiſivi ſaepius, ut viderem: Romae quia poſtea non fuiſti, quam diſceſſerat, miratus ſum; quod item nunc miror. non habeo certum, quae te res hinc maxime retrahat. ſi ſolitudine delectare, cum ſcribas, et aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo, neque reprehendo tuum conſilium. nam nihil iſto poteſt eſſe jucundius, non modo miſeris his temporibus et luctuoſis, ſed etiam tranquillis et optatis; praeſertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quaerat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios de-

Digitized by Google

inſtet, ipſum laudibus illuſtret. ſin autem, ſicut hic dum eras, lacrymis ac triſtitiae te tradidiſti, doleo, quia doles, et angere: nec poſſum te, ſi concedis quod ſentimus, ut liberius dicamus, non accuſare. quid enim? tu ſolus aperta non videbis, qui propter acumen occultiſſima perſpicies? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari ſollicitudines, quas elevare tua te prudentia poſtulat? quod ſi non poſſumus aliquid proficere ſuadendo, gratia contendimus, et rogando, ſi quid noſtra cauſa vis, ut iſtis te moleſtiis laxes, et ad convictum noſtrum redeas, et ad conſuetudinem, vel noſtram communem, vel tuam ſolius ac propriam. cupio non obtundere te, ſi non delectare noſtro ſtudio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duae res iſtae contrariae me conturbent; ex quibus aut in altera mihi velim, ſi potes, obtemperes, aut in altera non offendas. vale.

M. CICERO L. LUCCEIO, Q. F. S.

15 Omnis amor tuus ex omnibus partibus ſe oſtendit in his literis, quas a te

proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, ſed tamen gratus et optatus. dicerem, jucundus, niſi id verbum in omne tempus perdidiſſem. neque ob eam unam cauſam, quam tu ſuſpicaris, et in qua me leniſſimis et amantiſſimis verbis utens, re graviter accuſas: ſed quod illius tanti vulneris quae remedia eſſe debebant, ea nulla ſunt. quid enim? ad amicosne confugiam? quàm multi ſunt? habuimus enim fere communes, quorum alii occiderunt, alii neſcio quo pacto obduruerunt. tecum vivere poſſem, equidem et maxime vellem. vetuſtas, amor, conſuetudo, ſtudia paria: quod vinculum, quae res deeſt noſtrae conjunctioni? poſſumuſne igitur eſſe unà? nec mehercule intelligo, quid impediat. ſed certe adhuc non fuimus, cum eſſemus vicini in Tuſculano, in Puteolano. nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune ſit, vicinitas non requiritur. ſed caſu neſcio quo in ea tempora noſtra aetas incidit, ut cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. quod enim mihi poterat eſſe perfugium, ſpoliato et domeſticis et forenſibus ornamentis,

Digitized by Google

atque ſolatiis? literae, credo, quibus utor aſſidue: quid enim aliud facere poſſum? ſed neſcio quomodo ipſae illae excludere me a portu et perfugio videntur, et quaſi exprobrare, quod in eà vita maneam, in qua nihil inſit, niſi propagatio miſerrimi temporis. hîc tu eâ me abeſſe urbe miraris, in qua domus nihil delectare poſſit? ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiae? itaque ſic literis utor, in quibus conſumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, ſed ut exiguam doloris oblivionem petam. quod ſi id egiſſemus, ego atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus, omne tempus una fuiſſemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te moeror meus: quod, quantum fieri poterit, conſequamur. quid enim eſt utrique noſtrûm aptius? propediem te igitur videbo. vale.

M. T. CICERO TITIO S. D.

16 Etſi unus ex omnibus minime ſum ad te conſolandum accommodatus, quod tantum ex tuis moleſtiis cepi doloris, ut conſolatione ipſe egerem: tamen cum longi-

Digitized by Google

us a ſummi luctus acerbitate meus abeſſet dolor, quam tuus, ſtatui noſtrae neceſſitudinis eſſe, meaeque in te benevolentiae, non tacere tanto in tuo moerore tamdiu: ſed adhibere aliquam modicam conſolationem, quae levare dolorem tuum poſſet, ſi minus ſanare potuiſſet. eſt autem conſolatio pervulgata quidem illa maxime, quam ſemper in ore atque in animo habere debemus, Homines nos ut eſſe meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunae propoſita ſit vita noſtra: neque eſſe recuſandum, quominus ea, qua nati ſumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſimus: eventiſque aliorum memoria repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. neque hae, neque caeterae conſolationes, quae ſunt a ſapientiſſimis viris uſurpatae, memoriaeque literis proditae, tantum videntur proficere debere, quantum ſtatus ipſe noſtrae civitatis, et haec prolatio temporum perditorum: cum beatiſſimi ſint, qui liberos non ſuſceperunt; minus autem miſeri, qui his temporibus amiſerunt, quam ſi eoſdem bona, aut denique

aliqua in republica perdidiſſent. quod ſi tuum te deſiderium movet, aut ſi tuarum rerum cogitatione moeres, non facile exhauriri tibi iſtum dolorem poſſe univerſum puto. ſin illa te res cruciat, quae magis amoris eſt, ut eorum, qui occiderunt, miſerias lugeas: ut ea non dicam, quae ſaepiſſime et legi et audivi, nihil mali eſſe in morte, in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debeat, quae non ſentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare poſſum, ea miſceri, parari, impendere reipublicae, quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus eſſe videatur. quid eſt enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis ſtudiis, bonis artibus, ſed omnino libertati ac ſaluti loci? non, mehercule, quemquam audivi hoc graviſſimo et peſtilentiſſimo anno adoleſcentulum aut puerum mortuum, qui mihi non a diis immortalibus ereptus ex his miſeriis, atque ex iniquiſſima conditione vitae videretur. quare, ſi tibi unum hoc detrahi poteſt, ne quid iis, quos amaſti, mali putes contigiſſe; per-

Digitized by Google

multum erit ex moerore tuo diminutum. relinquetur enim ſimplex illa jam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur, ſed ad te ipſum proprie referetur: in qua non eſt jam gravitatis ac ſapientiae tuae, quam tu a puero praeſtitiſti, ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum, qui ſit ab eorum, quos dilexeris, miſeria maloque ſejunctus. etenim eum ſemper te et privatis in rebus et publicis praeſtitiſti, tuenda tibi ut ſit gravitas, et conſtantiae ſerviendum. nam quod allatura eſt ipſa diuturnitas, quae maximos luctus vetuſtate tollit, id nos praecipere conſilio prudentiaque debemus. etenim ſi nulla unquam fuit liberis amiſſis tam imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repraeſentare ratione poſſimus. his ego literis ſi quid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſecutum: ſin minus forte valuiſſent, officio tamen eſſe functum benevolentiſſimi atque amiciſſimi:

Digitized by Google

quem me tibi et fuiſſe ſemper exiſtimes velim, et futurum eſſe confidas. vale.

M. CICERO P. SEXTIO P. F. S. D.

17 Non oblivione amicitiae noſtrae, neque intermiſſione conſuetudinis meae, ſuperioribus temporibus ad te nullas literas miſi, ſed quod priora tempora in ruinis reipublicae, noſtriſque jacuerunt: poſteriora autem me a ſcribendo tuis injuſtiſſimis atque acerbiſſimis incommodis retardarunt. cum vero et intervallum jam ſatis longum fuiſſet, et tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius eſſem mecum recordatus, non putavi eſſe alienum inſtitutis meis haec ad te ſcribere. ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in invidiam abſens, et in crimen vocabare, defendi: et cum in tui familiariſſimi judicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui, accuratiſſime te, tuamque cauſam tutatus ſum: et proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi adfuiſſem, tamen nulla re ſaluti tuae defui: cumque eo tempore invidia annonae, inimici non ſolum tui, ve-

rum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reipublicae vitia, plus, quam cauſa ipſa veritaſque, valuiſſent; Publio tuo neque operâ, neque conſilio, neque labore, neque gratia, neque teſtimonio defui. quamobrem, omnibus officiis amicitiae diligenter a me ſanctéque ſervatis, ne hoc quidem praetermittendum eſſe duxi, te ut hortarer rogaremque, ut et hominem te, et virum eſſe meminiſſes, id eſt, ut communem incertumque caſum, quem neque vitare quiſquam noſtrûm, nec praeſtare ullo pacto poteſt, ſapienter ferres, et dolori fortiter ac fortunae reſiſteres: cogitareſque et in noſtra civitate, et in caeteris, quae rerum potitae ſunt, multis fortiſſimis atque optimis viris injuſtis judiciis tales caſus incidiſſe. illud utinam ne vere ſcriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. de tuo autem filio vereor ne ſi nihil ad te ſcripſerim, debitum ejus virtuti videar teſtimonium non ce-piſſe: ſin autem omnia, quae ſentio, perſcripſerim, ne refricem meis literis deſiderium ac dolorem tuum. ſed tamen pru-

dentiſſime facies, ſi illius pietatem, virtutem, induſtriam, ubicunque eris, tuam eſſe, tecum eſſe duces. nec enim minus noſtra ſunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. quamobrem et illius eximia virtus, ſummuſque in te amor, magnae tibi conſolationi debet eſſe; et nos, caeterique, qui te non ex fortuna, ſed ex virtute tua pendimus, ſemperque pendemus; et maxime, animi tui conſcientia, cum tibi nihil merito accidiſſe reputabis: ſi et illud adjunges, Homines ſapientes turpitudine, non caſu; et delicto ſuo, non aliorum injuria commoveri. ego et memoria noſtrae veteris amicitiae, et virtute atque obſervantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad conſolandum, neque ad levandum fortunam tuam. tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam, ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. vale.

M. CICERO T. FADIO S. D.

18 Etſi egomet, qui te conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum: propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere

non hortor ſolum, ſed etiam, pro amore noſtro, rogo atque oro, te colligas, virumque praebeas, et qua conditione omnes homines, et quibus temporibus nati ſimus, cogites. plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abſtulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi: amiſiſti, quae plurimi homines nobiliſſimi. ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur eſſe, qui quam leviſſima poena ab hac republica diſceſſerit. tu vero, qui et fortunas, et liberos habeas, et nos caeteroſque neceſſitudine et benevolentia tecum conjunctiſſimos; quique magnam facultatem ſis habiturus nobiſcum et cum omnibus tuis vivendi; et cum unum ſit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una ſententia, eaque dubia, potentiae alicujus condonatum exiſtimetur: omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quam leniſſime ferre. meus animus erit in te, liberoſque tuos ſemper, quem tu eſſe vis, et qui eſſe debet.

Digitized by Google

CICERO RVFO.

19 Etſi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi eſſem cariſſimus, tamen quotidie magis id perſpicio: extatque id, quod mihi oſtenderas quibuſdam literis, hoc te ſtudioſiorem in me colendo fore, quam in provincia fuiſſes, (etſi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi poteſt) quo liberius judicium eſſe poſſet tuum. itaque me et ſuperiores literae tuae admodum delectaverunt, quibus et expectatum meum adventum abs te amanter videbam, et, cum aliter res cecidiſſet ac putaſſes, te meo conſilio magnopere eſſe laetatum: et his proximis literis magnum cepi fructum et judicii, et officii tui: judicii, quod intelligo, te, (id quod omnes fortes ac boni viri facere debent) nihil putare utile eſſe, niſi quod rectum honeſtumque ſit: officii, quod te mecum, quodcunque cepiſſem conſilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honeſtius eſſe quidquam poteſt. mihi conſilium captum jamdiu eſt: de quo ad te, non quo celandus eſſes, nihil ſcripſi antea, ſed quia commu-

Digitized by Google

nicatio conſilii, tali tempore, quaſi quaedam admonitio videtur eſſe officii, vel potius efflagitatio ad coeundam ſocietatem, vel periculi, vel laboris. cum vero ea tua ſit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum: ſed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) ſi feceris id, quod oſtendis, magnam habebo gratiam: ſi non feceris, ignoſcam: et alterum timori, alterum mihi te negare non potuiſſe arbitrabor. eſt enim res profecto maxima. quid rectum ſit, apparet; quid expediat, obſcurum eſt: ita tamen, ut, ſi nos ii ſumus, qui eſſe debemus, id eſt, ſtudio digni et literis noſtris, dubitare non poſſimus, quin ea maxime conducant, quae ſunt rectiſſima. quare tu, ſi ſimul placebit, ſtatim ad me venies. ſin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris; omnia tibi ut nota ſint, faciam. quidquid ſtatueris, te mihi amicum; ſin id quod opto, etiam amiciſſimum judicabo. vale.

CICERO RUFO.

Quo modo potuiſſem, te conveniſſem, 20

ſi eo, quo conſtitueras, venire voluiſſes. quare etſi mei commodi cauſa commovere me noluiſti, tamen ita existimes velim, me antelaturum fuiſſe, ſi ad me miſiſſes, voluntatem tuam commodo meo. ad ea quae ſcripſiſti, commodius equidem poſſem de ſingulis ad te rebus ſcribere, ſi M. Tullius, ſcriba meus, adeſſet: a quo mihi exploratum eſt, in rationibus duntaxat referendis (de caeteris rebus affirmare non poſſum) nihil eum feciſſe ſcientem, quod eſſet contra aut rem, aut existimationem tuam. dein, ſi rationum referendarum jus vetus et mos antiquus maneret, me relaturum rationes, niſi tecum pro conjunctione noſtrae neceſſitudinis contuliſſem, confeciſſemque, non fuiſſe. quod igitur feciſſem ad urbem, ſi conſuetudo priſtina maneret, id, cum lege Julia relinquere rationes in provincia neceſſe erat, eaſdemque totidem verbis referre ad aerarium, feci in provincia. neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: ſed tribui tibi tantum, quantum me tribuiſſe nunquam me poenitebit. totum enim ſcribam meum, quem tibi video nunc eſſe ſuſpectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium,

ſratrem tuum, adjunxiſti. rationes confectae me abſente ſunt tecum, ad quas ego nihil adhibui praeter lectionem. ita accepi librum a meo ſervo ſcriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. ſi honor is fuit, majorem tibi habere non potui: ſi fides, majorem tibi habui, quam pene ipſi mihi. ſi providendum fuit, ne quid aliter ac tibi et honeſtum, et utile eſſet, referretur: non habui cui potius id negotii darem, quam cui dedi. illud quidem certe factum eſt, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicenſem et Apameenſem, quae nobis maximae videbantur, quoniam ita neceſſe erat, rationes confectas et conſolidatas deponeremus. itaque huic loco primum reſpondeo, me quanquam juſtis de cauſis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuiſſe, niſi in provincia relictas rationes pro latis haberem. quamobrem de Voluſio quod ſcribis, non eſt id rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritiſſimus, tum mihi amiciſſimus, C. Camillus, ad Voluſium transferri nomen a Valerio non potuiſſe: ſed praedes Valerianos teneri: ne-

Digitized by Google

que id erat H-S xxx, ut ſcribis, ſed xix. erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat, in rationibus retuli. ſed ſic me et liberalitatis fructu privas, et diligentiae, et (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiae. liberalitatis, quod mavis ſcribae mei beneficio, quam meo, legatum meum praefectumque maxima calamitate levatos, cum praeſertim non deberent eſſe obligati. diligentiae, quod exiſtimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec ſciſſe me quidquam, nec cogitaviſſe: ſcribam, quidquid voluiſſet, cum id mihi ne recitaviſſet quidem, retuliſſe. prudentiae, cum rem a me non inſipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. nam et Voluſii liberandi meum fuit conſilium; et ut multa tam gravis Valerianis praedibus, ipſique T. Mario depelleretur, a me inita ratio eſt: quam quidem omnes non ſolum probant, ſed etiam laudant. et, ſi verum ſcire vis, hoc uni ſcribae meo intellexi non nimium placere. ſed ego putavi eſſe viri boni, cum populus ſuum ſervaret, conſulere fortunis tot vel ami-

corum, vel civium. nam de Lucceio eſt ita actum, ut, auctore Cn. Pompeio, iſta pecunia in fano poneretur. id ego agnovi meo juſſu eſſe factum. qua pecunia Pompeius eſt uſus, ut tua, quam tu depoſueras, Sextius. ſed haec ad te nihil intelligo pertinere. illud me non animadvertiſſe moleſte ferrem, ut adſcriberem, te in fano pecuniam juſſu meo depoſuiſſe, niſi iſta pecunia graviſſimis eſſet, certiſſimiſque monumentis teſtata, cui data, quo ſenatus-conſulto, quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita eſſet. quae cum viderem tot veſtigiis impreſſa, ut in his errari non poſſet, non adſcripſi id, quod tua nihil referebat. ego tamen adſcripſiſſe mallem, cum id te video deſiderare. ſicut ſcribis tibi id eſſe referendum, idem ipſe ſentio: neque in eo quidquam a meis rationibus diſcrepabunt tuae. addes enim tu, meo juſſu, quod ego quidem non addidi: nec cauſa eſt cur negem: nec, ſi eſſet, et tu nolles, negarem. nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum eſt, ut tu ſive frater tuus referri voluit. ſed, ſi quid eſt, quando de logeo parum gratum eſt, quod

ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere poſſim, de eo mihi, cum ſenatus-conſulto non ſim uſus, quid per leges liceat, conſiderandum eſt. te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, niſi quid me fallit; ſunt enim alii peritiores. illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quae intereſſe tua, aut etiam velle te exiſtimem, ſi ullo facere modo poſſim. quod ſcribis de beneficiis, ſcito a me et tribunos militares, et praefectos, et contubernales duntaxat meos delatos eſſe. in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos exiſtimabam dari. poſtea certior ſum factus, triginta diebus deferri neceſſe eſſe, quibus rationes retuliſſem. ſane moleſte tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reſervata eſſe, quam meae, qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen, et de tribunorum militarium contubernalibus, res eſt in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. reliquum eſt de H-S centum millibus, de quibus memini mihi a te Myrina literas eſſe allatas, non mei errati, ſed tui: in

quo peccatum videbatur eſſe, ſi modo erat, fratris tui et Tullii. ſed cum id corrigi non poſſet, quod jam depoſitis rationibus ex provincia deceſſimus, credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea ſpe facultatum, quam tum habebamus, quam humaniſſime potuerim reſcripſiſſe: ſed neque tum me humanitate literarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epiſtolam de H-S centum ſic accepiſſe, ut ii accipiunt, quibus epiſtolae per haec tempora moleſtae ſunt. ſimul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad me ſalvis legibus perveniſſet, Epheſi apud publicanos depoſuiſſe: id fuiſſe H-S XXII: eam omnem pecuniam Pompeium abſtuliſſe: quod ego ſive aequo animo, ſive iniquo fero, tu de H-S centum aequo animo ferre debes, et exiſtimare eo minus ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate perveniſſe. quod ſi mihi expenſa iſta H-S centum tuliſſes, tamen, quae tua eſt ſuavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore aeſtimationem accipere. nam numeratum ſi cuperem, non erat. ſed haec jocatum me putato, ut ego te exiſtimo. ego

tamen cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, ſi quid ad rem putabis pertinere. hanc epiſtolam cur non ſcindi velim, cauſa nulla eſt. vale.

M. T. C. L. MESCINIO S. D.

21 Gratae mihi tuae literae fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam ſine literis arbitrabar, te ſumma cupiditate affectum eſſe videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum eſſe, ita mihi omnia, quae opto, contingant, ut vehementer velim. etenim, cum eſſet major et virorum, et civium bonorum, et jucundorum hominum, et amantium mei copia, tamen erat nemo quicum eſſem libentius, quam tecum, et pauci, quibuſcum eſſem aeque libenter. hoc vero tempore, cum alii interierint, alii abſint, alii mutati voluntate ſint, unum, medius fidius, tecum diem libentius poſuerim, quam hoc omne tempus cum pleriſque eorum, quibuſcum vivo neceſſariò. noli enim exiſtimare, mihi ſolitudinem non jucundiorem eſſe, qua tamen ipſa uti non licet, quam ſermones eorum, qui frequentant domum meam,

Digitized by Google

excepto uno, aut ſummum altero. itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum cenſeo, literulis noſtris; praeterea conſcientia etiam conſiliorum meorum. ego enim is ſum, quemadmodum tu facillime potes exiſtimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium cauſa fecerim: cui niſi invidiſſet is, quem tu nunquam amaſti, (me enim amabas) et ipſe beatus eſſet, et omnes boni. ego ſum, qui nullius vim plus valere volui, quam honeſtum otium: idemque, cum illa ipſa arma, quae ſemper timueram, plus poſſe ſenſi, quam illum conſenſum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. ſed et haec, et multa alia coram brevi tempore licebit. neque me tamen ulla res alia Romae tenet, niſi expectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen. puto autem mea nonnihil intereſſe, (quanquam id ipſum, quid interſit, non ſane intelligo) veruntamen, quidquid illinc nuntiatum ſit, non longe abeſſe velim a conſiliis amicorum. eſt enim res jam in eum locum adducta,

ut quanquam multum interſit inter eorum cauſas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. ſed plane animus, qui dubiis rebus forſitan fuerit infirmior, deſperatis confirmatus eſt multum; quem etiam tuae ſuperiores literae confirmarunt, quibus intellexi quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum ſummam humanitatem, tum etiam tuas literas profuiſſe. verum enim ſcribam, teneriore mihi animo videbare, ſicut omnes fere, qui vita ingenua in beata civitate et in libera viximus. ſed ut illa ſecunda moderate tulimus, ſic hanc non ſolum adverſam, ſed funditus everſam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc ſaltem in maximis malis boni conſequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus, propterea quod nullum ſenſum eſſet habitura, nunc ſic affecti, non modo contemnere debeamus, ſed etiam optare. tu, ſi me diligis, fruere iſto otio, tibique perſuade, praeter culpam ac peccatum, qua ſemper caruiſti, et carebis, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile aut pertimeſcendum. ego, ſi videbitur recte

Digitized by Google

ſieri poſſe, ad te veniam brevi: ſi quid acciderit, ut mutandum conſilium ſit, te certiorem faciam ſtatim. tu ita fac cupidus mei videndi ſis, ut iſtinc ne te moveas tam infirma valetudine, niſi ex me prius quaeſieris per literas, quid te velim facere. me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuae, et tranquillitati animi ſervias.

Digitized by Google

EPISTOLARUM
AD
FAMILIARES

LIBER VI.

M. CICERO A. TORQUATO S. D.

Etsi ea perturbatio eſt omnium rerum, ut ſuae quemque fortunae maxime poeniteat, nemoque ſit, quin ubivis, quam ibi ubi eſt, eſſe malit: tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore, bono viro Romae eſſe miſerrimum ſit. nam, etſi, quocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus, et eadem acerbitas ex interitu rerum et publicarum et ſuarum; tamen oculi augent dolorem, qui ea, quae caeteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miſeriis cogitationem ſinunt. quare etſi multarum rerum deſiderio te angi neceſſe eſt, tamen illo do-

Digitized by Google

lore, quo maxime te confici audio, quod Romae non ſis, animum tuum libera. etſi enim cum magna moleſtia tuos tuaque deſideras, tamen illa quidem, quae requiris, ſuum ſtatum tenent, nec melius, ſi tu adeſſes, tenerent, nec ſunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam poſtulare, aut communem recuſare. de te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, ut non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum deſperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc injuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, fuit, non magna ſigna dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipſe, a quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuae. cumque omnium bellorum exitus incerti ſint, ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſejunctum ſit ab omnium interitu: ab altera te ipſum nunquam timuiſſe certe ſcio. reliquum eſt, ut te id ipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipublicae: cujus tanti mali, quamvis doc-

ti viri multa dicant, tamen vereor ne conſolatio ulla poſſit vera reperiri, praeter illam, quae tanta eſt, quantum in cujuſque animo roboris eſt atque nervorum. ſi enim bene ſentire, recteque facere, ſatis eſt ad bene beateque vivendum, vereor, ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. nec enim nos arbitror, victoriae praemiis ductos, patriam olim, et liberos, et fortunas reliquiſſe; ſed quoddam nobis officium juſtum, et pium, et debitum reipublicae, noſtraeque dignitati videbamur ſequi; nec cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis eſſet victoria. quare ſi id evenit, quod ingredientibus nobis in cauſam propoſitum fuit accidere poſſe, non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid evenerit, quod fieri poſſe nunquam putarimus. ſimus igitur ea mente, quam ratio et veritas praeſcribit, ut nihil in vita nobis praeſtandum praeter culpam putemus: eaque cum careamus, omnia humana placate et moderate feramus. atque haec eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipſa vir-

tus ſe ſuſtentare poſſe videatur. ſed, ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque ſtatus eſt futurus, carere non debes. atque haec mihi ſcribenti veniebant in mentem, me eum eſſe, cujus tu deſperationem accuſare ſolitus eſſes, quemque auctoritate tua cunctantem et diffidentem excitare. quo quidem tempore non ego cauſam noſtram, ſed conſilium improbabam. ſero enim nos iis armis adverſari videbam, quae multo ante confirmata per noſmetipſos erant: dolebamque, pilis et gladiis, non conſiliis, neque auctoritatibus noſtris de jure publico diſceptari. neque ego ea, quae facta ſunt, fore cum dicebam, divinabam futura: ſed quod et fieri poſſe, et exitioſum fore, ſi eveniſſet, videbam; id ne accideret, timebam: praeſertim cum, ſi mihi alterutrum de eventu atque exitu rerum promittendum eſſet, id futurum, quod evenit, exploratius poſſem promittere. iis enim rebus praeſtabamus, quae non prodeunt in aciem; uſu autem armorum et militum robore inferiores eramus. ſed tu illum animum nunc adhibe, quaeſo, quo me tum eſſe oportere cenſebas. haec

Digitized by Google

eo ſcripſi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fideliſſimo animo (ut mihi quidem viſus eſt) narravit, te interdum ſollicitum ſolere eſſe vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republica ſis futurus, qui eſſe debes; aut perdita non afflictiore conditione, quam caeteri. hoc vero tempus, quo exanimati omnes et ſuſpenſi ſumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod et in urbe ea es, ubi nata et alta eſt ratio ac moderatio vitae: et habes Ser. Sulpicium, quem ſemper unice dilexiſti; qui te profecto et benevolentia, et ſapientia conſolatur: cujus ſi eſſemus et auctoritatem et conſilium ſecuti togati potius potentiam, quam armati victoriam ſubiſſemus. ſed haec longiora fortaſſe fuerunt, quam neceſſe fuit: illa, quae majora ſunt, brevius exponam. ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli caſus eripuit. qui ſim autem hoc tempore, intelligo: ſed quia nemo eſt tam afflictus, qui, ſi nihil aliud ſtudeat, niſi id quod agit, non poſſit navare aliquid, et efficere: omne meum

conſilium, operam, ſtudium certe velim exiſtimes tibi tuiſque liberis eſſe debitum.

M. T. C. A. TORQUATO S. D.

Peto a te, ne me putes oblivione tui 2
rarius ad te ſcribere, quam ſolebam, ſed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paulum videor levari, aut quod abſim ab urbe, ut, qui ad te proficiſcantur, ſcire non poſſim. quare velim ita ſtatutum habeas, me tui memoriam cum ſumma benevolentia tenere, tuaſque omnes res non minori mihi curae, quam meas eſſe. quod majore in varietate verſata eſt adhuc tua cauſa, quam homines aut volebant, aut opinabantur, mihi crede, non eſt pro malis temporum, quod moleſte feras. neceſſe eſt enim, aut armis urgeri rempublicam ſempiternis; aut, his poſitis, recreari aliquando; aut funditus interire. ſi arma valebunt, nec eos, a quibus reciperis, vereri debes; nec eos, quos adjuviſti. ſi armis aut conditione poſitis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas reſpiraverit; et dignitate frui tibi, et fortunis licebit. ſin omnino interierint omnia, fueritque is exi-

Digitized by Google

tus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum inſtare malorum ſuſpicabatur; miſera eſt illa quidem conſolatio, tali praeſertim civi et viro, ſed tamen neceſſaria, nihil eſſe praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accidit univerſis. quae vis inſit in his paucis verbis, (plura enim committenda epiſtolae non erant) ſi attendes, quod facis, profecto etiam ſine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod ſperes; nihil quod aut hoc, aut aliquo reipublicae ſtatu timeas: omnia ſi interierint, cum ſuperſtitem te eſſe reipublicae, ne, ſi liceat quidem, velis, ferendam eſſe fortunam, praeſertim quae abſit a culpa. ſed haec hactenus. tu velim ſcribas ad me quid agas, et ubi futurus ſis, ut, aut quo ſcribam, aut quo veniam, ſcire poſſim. vale.

M. T. C. A. TORQUATO S. D.

3 Superioribus literis benevolentia magis adductus, quam quod res ita poſtularet, fui longior. neque enim confirmatione noſtra egebat virtus tua: neque erat ea mea cauſa, atque fortuna, ut, cui ipſi omnia deeſſent, alterum confirma-

Digitized by Google

rem. hoc item tempore brevior eſſe debeo. ſive enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus eſt: ſive tum opus fuit, illud ſatis eſt, praeſertim cum acceſſerit nihil novi. nam etſi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri exiſtimo, ſumma tamen eadem eſt, et idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea quae oculis cernimus. nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo ſciam. nam etſi, quem exitum acies habitura ſit, divinare nemo poteſt; tamen et belli exitum video, et, ſi id minus, hoc quidem certe, cum ſit neceſſe alterutrum vincere, qualis futura ſit vel haec, vel illa victoria. idque cum optime perſpexi, tale video, nihil ut mali videatur futurum, ſi id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ita enim vivere, ut tum ſit vivendum, miſerrimum eſt: mori autem nemo ſapiens miſerum dixit, ne beato quidem. ſed in ea es urbe, in qua haec, vel plura, et ornatiora parietes ipſi loqui poſſe videantur. ego tibi hoc confirmo, etſi levis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc majore in

Digitized by Google

diſcrimine eſſe, quam quemvis aut eorum qui diſceſſerint, ‘aut eorum qui remanſerint.’ alteri dimicant, alteri victorem timent. ſed haec conſolatio levis eſt; illa gravior, qua te uti ſpero, ego certe utor: nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: et, ſi non ero, ſenſu omnino carebo. ſed rurſus γλαῦκ' εἰς Ἀθῆνας, qui ad te haec. mihi tu, tui, tua omnia maximae curae ſunt, et, dum vivam, erunt. vale.

M. T. C. A. TORQUATO S. D.

4 Novi, quod ad te ſcriberem, nihil erat: et tamen ſi quid eſſet, ſciebam te a tuis certiorem fieri ſolere. de futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere, tamen interdum conjectura poſſis propius accedere, cum eſt res ejuſmodi, cujus exitus provideri poſſit. nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum: etſi id ipſum nonnullis videatur ſecus. equidem cum haec ſcribebam, aliquid jam actum putabam: non quo [ego certo ſciam,] ſed quod [haud] difficilis erat conjectura. nam cum omnis belli Mars communis, et cum ſemper incerti exitus prae-

Digitized by Google

liorum ſunt: tum hoc tempore ita magnae utrinque copiae, ita paratae ad depugnandum eſſe dicuntur, ut, utercunque vicerit, non ſit mirum futurum. illa in dies ſingulos magis magiſque opinio hominum confirmatur, etiam ſi inter cauſas armorum aliquantum interſit, tamen inter victorias non multum interfuturum. alteros propemodum jam ſumus experti; de altero nemo eſt quin cogitet, cum ſit metuendus iratus victor armatus. hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando levare debeam; fateor me communium malorum conſolationem nullam invenire, praeter illam: quae tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaque ego quotidie magis utor: conſcientiam rectae voluntatis, maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe ullum magnum malum, praeter culpam. a qua cum tantum abſumus, ut etiam optime ſenſerimus, eventuſque magis noſtri conſilii, quam conſilium reprehendatur; et cum praeſtitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. ſed hoc mihi tamen non ſumo, ut te conſoler de communibus miſeriis; quae

ad conſolandum, majoris ingenii; et ad ferendum, ſingularis virtutis indigent. illud cuivis facile eſt docere, cur praecipue tu dolere nihil debeas. ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaremus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia. de aliis autem non arbitror te expectare quid ſentiam. reliquum eſt, ut te angat, quod abſis a tuis tamdiu. res moleſta, praeſertim ab iis pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtivius. ſed, ut ad te ſcripſi antea, tempus eſt hujuſmodi, ut ſuam quiſque conditionem miſerrimam putet, et, ubi quiſque ſit, ibi eſſe minime velit. equidem nos quod Romae ſumus, miſerrimum eſſe duco; non ſolum quod in malis omnibus acerbius eſt videre, quam audire, ſed etiam quod ad omnes caſus ſubitorum periculorum magis objecti ſumus, quam ſi abeſſemus. etſi meipſum, conſolatorem tuum, non tantum literae, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigavit. quanto fuerim dolore, meminiſti. in quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus quam caeteros, cum cupiebam, quamvis iniqua conditione, pacem. quod etſi caſu, non

divinatione mea factum eſt, tamen in hac inani prudentiae laude delector. deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi jam vocer ad exitum vitae, non ab ea republica avellar, qua carendum eſſe doleam, praeſertim cum id ſine ullo ſenſu futurum ſit. adjuvat etiam aetas, et acta jam vita, quae cum curſu ſuo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipſa pene perduxerit. poſtremo, is vir, vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare. equidem mihi omnia propono, nec ullum eſt tantum malum, quod non putem impendere. ſed cum plus in metuendo mali ſit, quam in ipſo illo quod timetur, deſino: praeſertim cum impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus ſit. ſed haec ſatis multa, vel plura potius, quam neceſſe fuit. facit autem non loquacitas mea, ſed benevolentia longiores epiſtolas. Servium diſceſſiſſe Athenis moleſte tuli: non enim dubito, quin magnae tibi levationi ſolitus ſit eſſe quotidianus congreſſus, et ſermo cum familiariſ-

ſimi hominis, tum optimi et prudentiſſimi viri. tu velim te, ut debes et ſoles, tua virtute ſuſtentes. ego, quae te velle, quaeque ad te, et ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo: quae cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. vale.

M. T. C. A. CAECINAE S. D.

5 Quotieſcunque filium tuum video, (video autem fere quotidie) polliceor ei ſtudium quidem meum et operam, ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque poſſim. liber tuus et lectus eſt, et legitur a me diligenter, et cuſtoditur diligentiſſime. res et fortunae tuae mihi maximae curae ſunt; quae quidem quotidie faciliores mihi et meliores videntur, multiſque video magnae eſſe curae: quorum de ſtudio, et de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certò ſcio. his autem de rebus, quas conjectura conſequi poſſumus, non mihi ſumo, ut plus ipſe proſpiciam, quam te videre atque intelli-

Digitized by Google

gere mihi perſuaſerim: ſed tamen, quia fieri poteſt, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto eſſe meum, quid ſentiam, exponere. ea natura rerum eſt, et is temporum curſus, ut non poſſit iſta aut tibi, aut caeteris fortuna eſſe diuturna, neque haerere in tam bona cauſa, et in tam bonis civibus tam acerba injuria. quare ad eam ſpem, quam extra ordinem de te ipſo habemus, non ſolum propter dignitatem et virtutem tuam (haec enim ornamenta ſunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua praecipua, propter eximium ingenium ſummamque virtutem; cui, mehercules, hic, cujus in poteſtate ſumus, multum tribuit. itaque ne punctum quidem temporis in iſta fortuna fuiſſes, niſi eo ipſo bono tuo, quo delectatur, ſe violatum putaſſet. quod ipſum lenitur quotidie: ſignificaturque nobis ab iis, qui ſimul cum eo vivunt, tibi hanc ipſam opinionem ingenii apud ipſum plurimum profuturam. quapropter primum fac animo forti atque magno ſis. ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum ſit: deinde ſpem quoque habeas firmiſſimam

propter eas cauſas, quas ſcripſi. a me vero tibi omnia liberiſque tuis paratiſſima eſſe confidas velim. id enim et vetuſtas noſtri amoris, et mea conſuetudo in meos, et tua multa erga me officia poſtulant. vale.

M. T. C. A. CAECINAE S. D.

6 Vereor, ne deſideres officium meum: quod tibi pro noſtra et meritorum multorum, et ſtudiorum, et partium conjunctione deeſſe non debet: ſed tamen vereor, ne literarum a me officium requiras, quas tibi et jam pridem et ſaepe miſiſſem, niſi quotidie melius expectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui, complecti literis maluiſſem. nunc, ut ſpero, brevi gratulabimur. itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolae differo. his autem literis animum tuum, quem minime imbecillem eſſe et audio, et ſpero, etſi non ſapientiſſimi, at amiciſſimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te conſoler ut afflictum, et jam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem,

Digitized by Google

quam te memini dubitare de mea. nam cum me ex republica expuliſſent ii, qui illam cadere poſſe ſtante me non putarunt; memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo et celeri reditu meo confirmare. ſi te ratio quaedam Etruſcae diſciplinae, quam a patre, nobiliſſimo atque optimo viro acceperas, non fefellit; ne nos quidem noſtra divinatio fallet, quam cum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque praeceptis, plurimoque, ut tu ſcis, doctrinae ſtudio, tum magno etiam uſu tractandae reipublicae, magnaque noſtrorum temporum varietate conſecuti ſumus. cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obſcuris rebus tamque perturbatis unquam omnino fefellit. dicerem, quae ante futura dixiſſem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. ſed tamen plurimi ſunt teſtes, me et initio, ne conjungeret ſe cum Caeſare, monuiſſe Pompeium, et poſtea, ne ſejungeret. conjunctione frangi ſenatûs opes: disjunctione civile bellum excitari videbam. atque utebar familiariſſime Caeſare,
Digitized by Google

Pompeium faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cum fidele Pompeio, tum ſalutare utrique. quae praeterea providerim, praetereo. nolo enim hunc de me optime meritum exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompeio, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hic quidem clarus in toga, et princeps; ſed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. eundum in Hiſpaniam cenſui; quod ſi feciſſet, civile bellum nullum omnino fuiſſet. rationem haberi abſentis non tam pugnavi ut liceret, quam ut, cum, ipſo conſule pugnante, populus juſſerat, haberetur. cauſa orta belli eſt: quid ego praetermiſi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquiſſimam pacem juſtiſſimo bello anteferrem? victa eſt auctoritas mea, non tam a Pompeio, (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompeio freti peropportunam et rebus domeſticis et cupiditatibus ſuis illius belli victoriam fore putabant. ſuſceptum bellum eſt, quieſcente me: depulſum ex Italia, manente me, quoad potui: ſed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. veritus ſum deeſſe Pompeii ſaluti, cum ille aliquando non defuiſſet

Digitized by Google

meae. itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens et ſciens ad peſtem ante oculos poſitam ſum profectus. quod in bello nihil adverſi accidit non praedicente me. quare cum ut augures et aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus praedictis conſtitui apud te auctoritatem augurii et divinationis meae, debebit habere fidem noſtra praedictio. non igitur ex alitis involatu, nec è cantu ſiniſtro oſcinis, ut in noſtra diſciplina eſt, nec ex tripudiis ſoliſtimis, aut ſoniviis tibi auguror: ſed habeo alia ſigna, quae obſervem; quae etſi non ſunt certiora illis, minus tamen habent vel obſcuritatis, vel erroris. notantur autem mihi ad divinandum ſigna duplici quadam via: quarum alteram duco a Caeſare ipſo, alteram e temporum civilium natura atque ratione. in Caeſare haec ſunt: mitis clemenſque natura, qualis exprimitur praeclaro illo libro Querelarum tuarum. accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale eſt tuum, delectatur. praeterea cedit multorum juſtis et officio incenſis, non inanibus

aut ambitioſis voluntatibus: in quo vehementer eum conſentiens Etruria movebit. cur haec igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat ſe ſuſtinere cauſas poſſe multorum, ſi tibi, cui juſtius videtur iraſci poſſe, concesſerit. quae eſt igitur, inquies, ſpes ab irato? ex eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, e quo ſit leviter adſperſus. poſtremo homo valde eſt acutus, et multum providens: intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda facile omnium nobiliſſimum, et in communi republica cuivis ſummorum tuae aetatis vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Romani parem, non poſſe prohibere republica diutius. nollet hoc temporis potius eſſe aliquando beneficium, quam jam ſuum. dixi de Caeſare. nunc dicam de temporum rerumque natura. nemo eſt tam inimicus ei cauſae, quam Pompeius animatus melius, quam paratus, ſuſceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari ſoleo gravitatem, et juſtitiam, et ſapientiam Caeſaris: nunquam niſi honorificentiſſime Pompejum appellat. at in ejus perſo-

Digitized by Google

nam multa fecit aſperius. armorum iſta, et victoriae ſunt facta, non Caeſaris. at nos quemadmodum eſt complexus? Caſſium ſibi legavit, Brutum Galliae praefecit, Sulpicium Graeciae; Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. quo igitur haec ſpectant? rerum hoc natura et civilium temporum non patietur; nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in cauſa pari eadem ſit et conditio, et fortuna omnium: deinde, ut in eam civitatem boni viri et boni cives, nulla ignominia notati, non revertantur, in quam tot nefariorum ſcelerum condemnati reverterunt. habes augurium meum; quo, ſi quid addubitarem, non potius uterer, quam illa conſolatione, qua facile fortem virum ſuſtentarem: te, ſi explorata victoria arma ſumpſiſſes pro republica, (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandum: ſin, propter incertos exitus eventuſque bellorum, poſſe accidere, ut vinceremur, putaſſes; non debere te ad ſecundam fortunam bene paratum fuiſſe, adverſam ferre nullo modo poſſe. diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui facti, quantae-

ve delectationi in rebus adverſis literae eſſe deberent. commemorarem non ſolum veterum, ſed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum graviſſimos caſus. etiam externos multos claros viros nominarem. levat enim dolorem communis quaſi legis, et humanae conditionis recordatio. exponerem etiam, quemadmodum hic, et quanta in turba, quantaque in confuſione rerum omnium viveremus. neceſſe eſt enim minore deſiderio perditâ republicâ carere, quam bonâ. ſed hoc genere nihil opus eſt. incolumem te cito, ut ſpero, vel potius, ut perſpicio, videbimus. interea tibi abſenti, et huic, qui adeſt, imagini animi et corporis tui, conſtantiſſimo atque optimo filio tuo, ſtudium, officium, operam, laborem meum jampridem et pollicitus ſum, et detuli: nunc hoc amplius, quod me amiciſſime quotidie magis Caeſar amplectitur: familiares quidem ejus, ſicuti neminem. apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam ſpe optima ſuſtentes. vale.

Digitized by Google

A. CAECINA M. CICERONI S. D.

Quod tibi non tam celeriter liber eſt 7
redditus, ignoſce timori noſtro, et miſe-
rere temporis. filius, ut audio, pertimu-
it, (neque injuriâ, ſi liber exiſſet, cum
non tam intereſt, quo animo ſcribatur,
quam quo accipiatur) ne eà res inepte
mihi noceret, cum praeſertim adhuc ſty-
li poenas dem. qua quidem in re ſingu-
lari ſum fato: nam cum mendum ſcriptu-
rae liturâ tollatur, ſtultitia famâ multe-
tur, meus error exilio corrigitur: cujus
ſumma criminis eſt,quod armatus adver-
ſario maledixi. nemo noſtrûm eſt, ut o-
pinor, quin vota victoriae ſuae fecerit;
nemo, quin, etiam cum de alia re immo-
laret, tamen eo quidem ipſo tempore, ut
quam primum Caeſar ſuperaretur, opta-
rit. hoc ſi non cogitat, omnibus rebus
felix eſt. ſi ſcit, et perſuaſus eſt, quid i-
raſcitur ei, qui aliquid ſcripſit contra ſu-
am voluntatem, cum ignôrit omnibus,
qui multa deos venerati ſint contra ejus
ſalutem? ſed, ut eodem revertar, cauſa
haec fuit timoris. ſcripſi de te parcè me-
dius fidius et timide, non revocans me

Digitized by Google

ipſe, ſed penè refugiens. genus autem hoc ſcripturae, non modo liberum, ſed incitatum atque elatum eſſe debere, quis ignorat? ſolutum exiſtimatur eſſe alteri maledicere; tamen cavendum eſt, ne in petulantiam incidas. impeditum, ſe ipſum laudare; ne vitium arrogantiae ſubſequatur. ſolum vero liberum, alterum laudare; de quo quidquid detrahas, neceſſe eſt aut infirmitati, aut invidiae aſſignetur. ac neſcio, an tibi gratius, opportuniuſque acciderit. nam quod praeclare facere non poteram, primum erat non attingere: ſecundum beneficium, quam parciſſime facere. ſed tamen ego quidem me ſuſtinui. multa minui, multa ſuſtuli, complura ne poſui quidem. quemadmodum igitur ſcalarum gradus ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos male haerentes relinquas, ruinae periculum ſtruas, non adſcenſum pares: ſic tot malis cum vinctum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus aut probabile poteſt afferre? cum vero ad ipſius Caeſaris nomen veni, toto corpore contremiſco, non poenae metu, ſed illius judicii: totum enim Caeſarem non novi.

Digitized by Google

quem putas animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probabit: hoc verbum ſuſpicioſum eſt: quid ſi hoc muto? at vereor ne pejus ſit. age vero, laudo aliquem, num offendo? cum porro offendam, quid ſi non vult? armati ſtylum perſequitur: victi et nondum reſtituti quid faciet? auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, et ad excuſationem ſocium quaeris. ubi hoc omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem ſentire oportet? in hac igitur calumnia timoris, et caecae ſuſpicionis tormento, cum plurima ad alieni ſenſus conjecturam, non ad ſuum judicium ſcribantur, quam difficile ſit evadere, ſi minus expertus es, quod te ad omnia ſummum atque excellens ingenium armavit, nos ſentimus. ſed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, et auferret: aut ea conditione daret, ſi reciperes te correcturum, hoc eſt, ſi totum alium faceres. de Aſiatico itinere, quanquam ſumma neceſſitas premebat, ut imperaſti, feci. te pro me quid horter? vides tempus veniſſe, quo neceſſe ſit de nobis conſtitui. nihil eſt, mi Cicero, quod

filium meum expectes: adoleſcens eſt; omnia excogitare vel ſtudio, vel aetate, vel metu non poteſt. totum negotium tu ſuſtineas oportet: in te mihi omnis ſpes eſt. tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caeſar, tenes: a te omnia proficiſcantur, et per te ad exitum perducantur, neceſſe eſt. apud ipſum multum, apud ejus omnes plurimum potes. unum tibi ſi perſuaſeris, non hoc eſſe tui muneris, ſi quid rogatus fueris, ut facias, (quanquam id magnum et amplum eſt) ſed totum tuum eſſe onus; perficies. niſi forte aut in miſeria nimis ſtulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. ſed utrique rei excuſationem tuae vitae conſuetudo dat. nam quod ita conſuêris pro amicis laborare; non jam ſic ſperant abs te, ſed etiam ſic imperant tibi familiares. quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto a te ne exeat, aut ita corrigas, ne mihi noceat. vale.

M. CICERO A. CAECINAE S. D.

8 Cum eſſet mecum Largus, homo tui ſtudioſus, locutus, kalendas Januarias

tibi praefinitas eſſe: quod omnibus rebus perſpexeram, quae Balbus et Oppius abſente Caeſare egiſſent, ea ſolere illi rata eſſe; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, eſſe uti liceret. qui mihi conſueſſent aut libenter polliceri, ſi quid eſſet ejuſmodi, quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, et afferre rationem cur negarent, huic meae rogationi potius non continuo reſponderunt: eodem die tamen ad me reverterunt, mihi hoc dederunt ut eſſes in Sicilia, quoad velles; ſe praeſtaturos, nihil ex eo te offenſionis habiturum. quando, quid tibi permittatur, cognoviſti; quid mihi placeat, puto te ſcire oportere. actis his rebus, literae a te mihi redditae ſunt, quibus a me conſilium petis, quid ſim tibi auctor, in Siciliane ſubſidas, an ad reliquias Aſiaticae negotiationis proficiſcare. haec tua deliberatio non mihi convenire viſa eſt cum oratione Largi. ille enim mecum, quaſi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quaſi conceſſum ſit, ita deliberas. ſed ego, ſive hoc, ſive illud eſt, in Sicilia cenſeo com-

Digitized by Google

morandum. propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris literis et nuntiis, vel ad reditus celeritatem re aut impetrata, quod ſpero, aut aliqua ratione confecta. quamobrem cenſeo magno opere commorandum. T. Furfanio Poſtumo, familiari meo, legatiſque ejus, item meis familiaribus, diligentiſſime te commendabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinae. viri ſunt optimi, et tui ſimilium ſtudioſi, et mei neceſſarii. quae mihi venient in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea meâ ſponte faciam. ſi quid ignorabo, de eo admonitus omnium ſtudia vincam. ego etſi coram de te cum Furſano ita loquar, ut tibi literis meis ad eum nihil opus ſit; tamen, quoniam tuis placuit te habere meas literas, quas ei redderes, morem his geſſi. earum literarum exemplum infra ſcriptum eſt. vale.

M. T. C. T. FURFANIO, PROCOS. S. D.

9 Cum A. Caecina tanta mihi familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. nam et patre ejus, claro homine et forti viro, plurimum uſi ſu-

Digitized by Google

mus: et hunc a puero, quod et ſpem mag-
nam mihi afferebat ſummae probitatis,
ſummaeque eloquentiae, et vivebat me-
cum conjunctiſſime, non ſolum officiis a-
micitiae, ſed etiam ſtudiis communibus,
ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homi-
ne conjunctius viverem. nihil attinet me
plura ſcribere. quam mihi neceſſe eſt e-
jus ſalutem et fortunas, quibuſcunque re-
bus poſſim, tueri, vides. reliquum eſt,
ut, cum cognorim pluribus rebus, quid
tu et de bonorum fortuna, et de reipubli-
cae calamitatibus ſentires, nihil a te pe-
tam, niſi ut ad eam voluntatem, quam
tua ſponte erga Caecinam habiturus eſ-
ſes, tantus cumulus accedat commenda-
tione mea, quanti me a te fieri intelligo.
hoc mihi gratius facere nihil potes. vale.

M. T. C. TREBIANO S. D.

Ego quanti te faciam, ſemperque fe- 10
cerim, quanti me a te fieri intellexerim,
ſum mihi ipſe teſtis. nam et conſilium
tuum, vel caſus potius diutius in armis
civilibus commorandi, ſemper mihi mag-
no dolori fuit: et hic eventus, quod tar-
dius, quam eſt aequum, et quam ego vel-

Digitized by Google

lem, recuperas fortunam et dignitatem tuam, mihi non minori curae eſt, quam tibi ſemper fuerunt caſus mei. itaque et Poſtumuleno, et Seſtio, et ſaepiſſime Attico noſtro, proximeque Theudae, liberto tuo, totum me patefeci; et haec his ſingulis ſaepe dixi, quacunque re poſſem, me tibi et liberis tuis ſatisfacere cupere: idque tu ad tuos velim ſcribas: haec quidem certe, quae in poteſtate mea ſunt, ut operam, conſilium, rem, fidem meam ſibi ad omnes res parata putent. ſi auctoritate et gratia tantum poſſem, quantum in ea republica, de qua ita meritus ſum, poſſe deberem; tu quoque is eſſes, qui fuiſti, cum omni gradu ampliſſimo digniſſimus, tum certe ordinis tui facile princeps. ſed cum eodem tempore, eademque de cauſa, noſtrûm uterque cecidit, tibi et illa polliceor, quae ſupra ſcripſi, quae ſunt adhuc mea: et ea, quae praeterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tanquam ex reliquiis priſtinae dignitatis. neque enim ipſe Caeſar, ut multis rebus intelligere potui, eſt alienus a nobis, et omnes fere familiariſſimi ejus, caſu devincti magnis meis veteribus officiis

Digitized by Google

is, me diligenter obſervant et colunt. itaque ſi qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id eſt, de tua incolumitate, in qua ſunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum ſermonibus adducor ut ſperem, agam per me ipſe et moliar. ſingula perſequi non eſt neceſſe. univerſum ſtudium meum, et benevolentiam ad te defero. ſed magni mea intereſt, hoc tuos omnes ſcire, quod tuis literis fieri poteſt, ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eo pertinet, ut nihil exiſtiment eſſe tam difficile, quod non pro te mihi ſuſceptum jucundum ſit futurum.

ANTEA miſiſſem ad te literas, ſi genus ſcribendi invenirem. tali enim tempore, aut conſolari amicorum eſt, aut polliceri. conſolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter ſapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer conſolaretur conſcientia factorum et conſiliorum tuorum: quod quidem ſi facis, magnum fructum ſtudiorum optimorum capis, in quibus te ſemper ſcio eſſe verſatum; idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. ſimul et illud tibi, homini peritiſſimo rerum, et

exemplorum, et omnis vetuſtatis, ne ipſe quidem rudis, ſed in ſtudio minus fortaſſe, quam vellem, at in rebus atque uſu plus etiam quam vellem, verſatus, ſpondeo, tibi iſtam acerbitatem et injuriam non diuturnae fore. nam et ipſe qui plurimum poteſt, quotidie mihi delabi ad aequitatem et ad rerum naturam videtur: et ipſa cauſa ea eſt, ut jam ſimul cum republica quae in perpetuum jacere non poteſt, neceſſariò reviviſcat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius et liberalius, quam timebamus. quae quoniam in temporum inclinationibus ſaepe parvis poſita ſunt, omnia momenta obſervabimus, neque ullum praetermittemus tui juvandi et levandi locum. itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, ut ſpero, fiet proclivius, ut etiam polliceri poſſim. id re, quam verbis, faciam libentius. tu velim exiſtimes, et plures te amicos habere, quam qui in iſto caſu ſint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; et me concedere eorum nemini. fortem fac animum habeas et magnum, quod eſt in uno te. quae ſunt in fortuna, temporibus

Digitized by Google

regentur,et con ſiliis noſtris providebun-
tur. vale.

M. CICERO TREBIANO S. D.

Dolabellam antea tantummodo dili- 11
gebam; obligatus ei nihil eram: nec e-
nim acciderat mihi opus eſſe, et ille mihi
debebat,quod non defueram ejus pericu-
lis. nunc tanto ſum devinctus ejus bene-
ficio, quod et antea in re, et hoc tempo-
re in ſalute tua cumulatiſſime mihi ſatis-
fecit, ut nemini plus debeam. qua in re
tibi gratulor ita vehementer, ut te quo-
que mihi gratulari, quam gratias agere,
malim. alterum omnino non deſidero,
alterum verè facere poteris. quod reli-
quum eſt, quando tibi virtus et dignitas
tua reditum ad tuos aperuit, eſt tuae ſapi-
entiae, magnitudiniſque animi, quid a-
miſeris obliviſci, quid recuperaris cogi-
tare. vives cum tuis, vives nobiſcum.
plus acquiſiſti dignitatis, quam amiſiſti
rei familiaris: quae ipſa tum eſſet jucun-
dior, ſi ulla res eſſet publica. Veſtorius
noſter familiaris ad me ſcripſit, te mihi
maximas gratias agere. haec praedicatio
tua mihi valde grata eſt, eaque te uti fa-

Digitized by Google

eſſe patior, cum apud alios, tum mehercule apud Syronem, noſtrum amicum. quae enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maxime probata eſſe volumus. te cupio videre quam primum. vale.

M. T. CICERO AMPIO S. D.

12 Gratulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor. nec ſum tam ſtultus, ut te uſura falſi gaudii frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res ad aequitatem te animi poſſit poſtea extollere. egi tuam cauſam apertius, quam mea tempora ferebant. vincebatur enim fortuna ipſa debilitatae gratiae noſtrae, tui caritate, et meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentiſſime. omnia promiſſa, confirmata, certa et rata ſunt, quae ad reditum et ad ſalutem tuam pertinent. vidi, cognovi, interfui. etenim omnes Caeſaris familiares ſatis opportune habeo implicatos conſuetudine et benevolentia, ſic ut, cum ab illo diſceſſerint, me habeant proximum. hoc Panſa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Poſtumius plane ita faciunt, ut me unice diligant. quod ſi mihi per me efficiendum fuiſſet, non me

Digitized by Google

poeniteret pro ratione temporum ita eſſe molitum. ſed nihil eſt a me inſervitum temporis cauſa: veteres mihi neceſſitudines cum his omnibus intercedunt, quibuſcum ego agere de te non deſtiti. principem tamen habuimus Panſam, tui ſtudioſiſſimum, mei cupidum, qui valeret apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane ſatisfecit. valent tamen apud Caeſarem non tam ambitioſae rogationes, quam neceſſariae: quam quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuiſſet. diploma ſtatim non eſt datum, quod mirifica eſt improbitas in quibuſdam, qui tuliſſent acerbius veniam tibi dari, quem illi appellant ‘ tubam belli ci‑ ‘ vilis: ’ multaque ita dicunt, quaſi non gaudeant id bellum incidiſſe. quare viſum eſt occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam eſſe perfectum. ſed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has literas, confecta jam res futura ſit. Panſa quidem mihi, gravis homo et certus, non ſolum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter ſe ablaturum diploma. mihi tamen placuit haec

Digitized by Google

ad te perſcribi. minus enim te firmum ſermo Epuleiae tuae, lacrymaeque Ampiae declarabant, quam ſignificant tuae literae: atque illae arbitrabantur, cum a te abeſſent ipſae, multo in graviore te cura futurum. quare magno opere putavi, angoris et doloris tui levandi cauſa, pro certis ad te ea, quae eſſent certa, perſcribi. ſcis, me antea ſic ſolitum eſſe ſcribere ad te, magis ut conſolarer fortem virum atque ſapientem, quam ut exploratam ſpem ſalutis oſtenderem, niſi quam ab ipſa republica, cum hic ardor reſtinctus eſſet, ſperari oportere cenſerem. recordare tuas literas, quibus et magnum animum mihi ſemper oſtendiſti, et ad omnes caſus ferendos conſtantem ac paratum: quod ego non mirabar, cum recordarer, te et a primis temporibus aetatis in republica eſſe verſatum, et tuos magiſtratus in ipſa diſcrimina incidiſſe ſalutis fortunarumque communium: et in hoc ipſum bellum eſſe ingreſſum, non ſolum ut victor, beatus; ſed etiam, ſi ita accidiſſet, victus, ut ſapiens eſſes. deinde, cum ſtudium tuum conſumas in virorum fortium factis memoriae prodendis,

Digitized by Google

conſiderare debes, nihil tibi eſſe committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non ſimillimum praebeas. ſed haec oratio magis eſſet apta ad illa tempora, quae jam effugiſti. nunc vero tantum te para ad haec nobiſcum ferenda: quibus ego ſi quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. ſed eſt unum perfugium, doctrina ac literae, quibus ſemper uſi ſumus: quae ſecundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam ſalutem. ſed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de ſalute ac reditu tuo perfecta ſint. vale.

CICERO LIGARIO.

Etſi tali tuo tempore me aut conſo- 13
landi, aut juvandi tui cauſa ſcribere ad te aliquid pro noſtra amicitia oportebat; tamen adhuc id non feceram: quia neque lenire videbar oratione, neque levare poſſe dolorem tuum. poſtea vero quam magnam ſpem habere coepi, fore ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi et ſententiam, et voluntatem declararem meam. primum

Digitized by Google

igitur ſcribam, quod intelligo et perſpicio, non fore in te Caeſarem duriorem. nam et res eum quotidie, et dies, et opinio hominum, et, ut mihi videtur, etiam ſua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis ſentio, tum de te etiam audio ex familiariſſimis ejus, quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, ſupplicare unà cum fratribus tuis non deſtiti. quorum quidem et virtus, et pietas, et amor in te ſingularis, et aſſidua et perpetua cura ſalutis tuae tantum proficit, ut nihil ſit, quod non ipſum Caeſarem tributurum exiſtimem. ſed ſi tardius ſit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: et ſimul Africanae cauſae iratior, diutius velle videtur eos habere ſollicitos, a quibus ſe putat diuturnioribus eſſe moleſtiis conflictatum. ſed hoc ipſum intelligimus eum quotidie remiſſius et placatius ferre. quare mihi crede, et memoriae manda, me tibi id affirmaſſe, te in iſtis moleſtiis diutius non futurum. cum, quid ſentirem, expoſui; quid vellem tua cauſa, re potius declarabo, quam oratione: et, ſi tantum

poſſem, quantum in ea republica, de qua ita ſum meritus, ut tu exiſtimas, poſſe debebam, ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. eadem enim cauſa opes meas fregit, quae tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. ſed tamen, quidquid imago veteris meae dignitatis, quidquid reliquiae gratiae valebunt; ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti, primum ob eas cauſas, quas ſcripſi: deinde, quod ea de republica ſemper voluiſti atque ſenſiſti, ut non modo nunc ſecunda ſperare debeas; ſed etiam, ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientia et factorum et conſiliorum tuorum, quaecunque acciderent, fortiſſimo et maximo animo ferre deberes. vale.

CICERO LIGARIO.

Me ſcito omnem laborem, omnem o- 14
peram, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. nam cum te ſemper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos aeque atque te ſumma benevolentia ſum complexus, ſingularis pietas amorque frater-

nus, nullum me patitur officii erga te, ſtudiique munus aut tempus praetermittere. ſed quae faciam, fecerimque pro te, ex illorum te literis, quam ex meis, malo cognoſcere. quid autem ſperem, aut confidam, et exploratum habeam de ſalute tua, id tibi a me declarari volo. nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperque magis adverſos rerum exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum: et, ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. ego idem tamen cum a. d. v. kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniſſem mane ad Caeſarem, atque omnem adeundi et conveniendi illius indignitatem et moleſtiam pertuliſſem: cum fratres et propinqui tui jacerent ad pedes, et ego eſſem locutus, quae cauſa, quae tuum tempus poſtulabat: non ſolum ex oratione Caeſaris, quae ſane mollis et liberalis fuit; ſed etiam ex oculis et vultu; ex multis praeterea ſignis, quae facilius perſpicere potui, quam ſcribere, hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. quamobrem fac animo magno fortique ſis: et, ſi turbidiſſima ſapienter

ferebas, tranquilliora laete feras. ego tamen tuis rebus ſic adero, ut difficillimis: neque Caeſari ſolum, ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſime ſupplicabo. vale.

CICERO BASILIO S.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, 15
tua tueor. a te amari, et quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

BITHYNICUS CICERONI S.

Si mihi tecum non et multae et juſtae 16
cauſae amicitiae privatim eſſent, repeterem initia amicitiae ex parentibus noſtris; quod faciendum iis exiſtimo, qui paternam amicitiam nullis ipſi officiis proſecuti ſunt. itaque contentus ero noſtra ipſorum amicitia, cujus fiducia peto a te, ut abſentem me, quibuſcunque in rebus opus fuerit, tueare, ſi nullum officium tuum apud me intermoriturum exiſtimas. vale.

M. CICERO BITHYNICO S.

Cum caeterarum rerum cauſa cupio 17

eſſe aliquando rempublicam conſtitutam; tum velim mihi credas, accedere, id etiam quo magis expetam, promiſſum tuum, quo in literis uteris. ſcribis enim, ſi ita ſit, te mecum eſſe victurum. gratiſſima mihi tua voluntas eſt, faciſque nihil alienum neceſſitudine noſtra, judiciiſque patris tui de me, ſummi viri. nam ſic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum eſſe, quam me; neceſſitudine, neminem. quamobrem grata mihi eſt et memoria tua noſtrae conjunctionis, et ejus etiam augendae voluntas. vale.

CICERO LEPTAE.

18 Simul accepi a Seleuco tuo literas, ſtatim quaeſivi e Balbo per codicillos, quid eſſet in lege. reſcripſit, Eos qui facerent praeconium, vetari eſſe in decurionibus; qui feciſſent, non vetari. quare bono animo ſint et tui, et mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruſpicinam facerent, in ſenatu Romae legerentur, eos qui aliquando praeconium feciſſent, in municipiis decuriones eſſe

Digitized by Google

non licere. de Hiſpaniis novi nihil. magnum tamen exercitum Pompeium habere conſtat. nam Caeſar ipſe ad nos miſit exemplum Paciaeci literarum, in quo erat, illi undecim eſſe legiones. ſcripſerat etiam Meſſala Q. Salaſſo, P. Curtium fratrem ejus, juſſu Pompeii, inſpectante exercitu, interfectum, quod conſenſiſſet cum Hiſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompeius rei frumentariae cauſa veniſſet, eum comprehendere, ad Caeſaremque deducere. de negotio tuo, quod ſponſor es pro Pompeio, ſi Galba conſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non deſinam cum illo communicare, ſi quid expediri poſſit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. mihi quidem ſic perſuadeo, me quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contuliſſe. qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoque aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei judicii fama detrahatur. Leptam noſtrum cupio delectari jam talibus ſcriptis: etſi ab-

Digitized by Google

eſt maturitas aetatis, jam tamen perſonare aures ejus hujuſmodi vocibus non eſt inutile. me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus. ſed cum ea, quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit, teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam penſionem: et, mehercule, non tam ſum peregrinator jam, quam ſolebam. aedificia mea me delectabant, et otium. domus eſt, quae nulli villarum mearum cedat; otium, omni deſertiſſima regione majus. itaque ne literae quidem meae impediuntur, in quibus ſine ulla interpellatione verſor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam iſtic tu nos videbis. Lepta ſuaviſſimus ediſcat Heſiodum: et habeat in ore,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

CICERO LEPTAE S. D.

19 Maculam officio functum eſſe gaudeo. ejus Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt diverſorio, ſi modo tecti ſatis eſt ad comitatum noſtrum recipiendum. caeteroqui mihi locus non diſplicet, nec ea re Petrinum tuum deſeram. nàm et villa, et amoenitas illa, commorationis eſt, non

Digitized by Google

diverſorii. de curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus ſum. nam Balbum,poſtea quam tu es profectus,non vidi; tantis pedum doloribus afficitur, ut ſe conveniri nolit. omnino de tota re, ut mihi videtur, ſapientius faceres,ſi non curares: quod enim eo labore aſſequi vis, nullo modo aſſequêre. tanta eſt enim intimorum multitudo, ut ex his aliquis potius effluat, quam novo ſit aditus, praeſertim qui nihil afferat praeter operam: in qua ille ſe dediſſe beneficium putabit, ſi modo ipſum ſciet; non accepiſſe. ſed tamen aliquid videbimus in quo ſit ſpecies. aliter quidem non modo non appetendum, ſed etiam fugiendum puto. ego me Aſturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. vale.

CICERO TORANIO S.

Dederam triduo ante pueris Cn.Plan- 20
cii literas ad te. eo nunc ero brevior, teque, ut antea conſolabar, hoc tempore monebo. nihil puto tibi eſſe utilius,quam ibidem opperiri, quoad ſcire poſſis quid tibi agendum ſit. nam praeter navigationis longae, et hiemalis, et minime por-

tuoſae periculum, quod vitaveris; ne illud quidem non quantivis, ſubito, cum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci. nihil eſt cur adventibus te offerre geſtias. multa praeterea metuo, quae cum Chilone noſtro communicavi. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo eſſe potuiſti, ex quo te, quocunque opus erit, facillime et expeditiſſime conferas. quod ſi recipiet ille ſe, ad tempus aderis. ſin (cum multa accidere poſſunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur, tu ibi eris, ubi omnia ſcire poſſis. hoc mihi prorſus valde placet. de reliquo, ut te ſaepe per literas hortatus ſum, ita velim tibi perſuadeas, te in hac cauſa nihil habere, quod tibi timendum ſit praeter communem caſum civitatis: qui etſi eſt graviſſimus, tamen ita viximus, et id aetatis jam ſumus, ut omnia, quae non noſtra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. hîc tui omnes valent, ſummaque pietate te deſiderant, et diligunt, et colunt. tu et cura ut valeas, et te iſtinc ne temere commoveas.

Digitized by Google

CICERO TORANIO S.

Etſi, cum haec ad te ſcribebam, aut 21
appropinquare exitus hujus calamitoſiſſimi belli, aut jam aliquid actum, et confectum videbatur, tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuiſſe aſſenſorem, et me tibi: ſoloſque nos vidiſſe, quantum eſſet in eo bello mali, in quo, ſpe pacis excluſa, ipſa victoria futura eſſet acerbiſſima, quae aut interitum allatura eſſet, ſi victus eſſes, aut ſi viciſſes, ſervitutem. itaque ego, quem tum fortes illi viri et ſapientes, Domitii et Lentuli, timidum eſſe dicebant (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea quae acciderunt), idem nunc nihil timeo, et ad omnem eventum paratus ſum. cum aliquid videbatur caveri poſſe, tum id negligi dolebam. nunc vero, everſis omnibus rebus, cum conſilio proſici nihil poſſit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderate: praeſertim cum omnium rerum mors ſit extremum: et mihi ſim conſcius, me, quoad licuerit, dignitati reipublicae conſuluiſſe: et, hac amiſſa, ſalutem retinere volu-

Digitized by Google

iſſe. haec ſcripſi, non ut de me ipſe dicerem, ſed ut tu, qui conjunctiſſima fuiſti mecum et ſententia, et voluntate, eadem cogitares. magna enim conſolatio eſt, cum recordare, etiam ſi ſecus acciderit, te tamen recte vereque ſenſiſſe. atque utinam liceat aliquando aliquo reipublicae ſtatu nos frui, inter noſque conferre ſollicitudines noſtras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta ſunt. de tuis rebus nihil eſſe quod timeas, praeter univerſae reipublicae interitum, tibi confirmo. de me autem ſic velim judices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuae, liberiſque tuis ſummo cum ſtudio praeſtò ſemper futurum. vale.

CICERO DOMITIO.

22 Non ea res me deterruit, quo minus, poſtea quam in Italiam veniſti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas mi ſeras: ſed quia nec quid tibi pollicerer, ipſe egens rebus omnibus, nec quid ſuaderem, cum mihimet ipſi conſilium deeſſet, nec quid conſolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. haec quanquam ni-

Digitized by Google

hilo meliora ſunt, nunc etiam atque etiam multo deſperatiora; tamen inanes eſſe meas literas, quam nullas, malui. ego ſi te intelligerem plus conatum eſſe ſuſcipere reipublicae cauſa muneris, quam quantum praeſtare potuiſſes, tamen, quibuſcunque rebus poſſem, ad eam conditionem te vivendi, quae daretur, quaeque eſſet, hortarer. ſed cum conſilii tui bene fortiterque ſuſcepti, eum tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet; oro, obteſtorque te pro vetere noſtra conjunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te benevolentia, et tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuiſque omnibus, quibus, es, fuiſtique ſemper cariſſimus, ſalvum conſerves, incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, conſulas: quae didiciſti, quaeque ab adoleſcentia pulcherrime a ſapientiſſimis viris tradita, memoria et ſcientia comprehendiſti, his hoc tempore utare: quos conjunctos ſumma benevolentia plurimiſque officiis amiſiſti, eorum deſiderium ſi non aequo animo, at forti feras. ego quid poſſim neſcio, vel potius me parum poſſe

ſentio: illud tamen tibi polliceor, me, quaecunque ſaluti dignitatique tuae conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu et ſtudio, et officio in meis rebus fuiſti. hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam foeminam, tuique amantiſſimam, detuli. ſi quid ad me ſcripſeris, ita faciam, ut te velle intellexero. ſin autem tu minus ſcripſeris, ego tamen omnia, quae tibi utilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio, diligenterque curabo. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM

AD

FAMILIARES

LIBER VII.

M. CICERO M. MARIO S. D.

SI te dolor aliqui corporis, aut infirmitas valetudinis tuae tenuit, quo minus ad ludos venires, fortunae magis tribuo, quam ſapientiae tuae. ſin haec, quae caeteri mirantur, contemnenda duxiſti, et cum per valetudinem poſſes, venire tamen noluiſti; utrumque laetor, et ſine dolore corporis te fuiſſe, et animo valuiſſe, cum ea, quae ſine cauſa mirantur alii, neglexeris: modo ut tibi conſtiterit fructus otii tui, quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum eſſes in iſta amoenitate pene ſolus relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex

Digitized by Google

quo tibi Stabianum perforaſti, et patefeciſti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis conſumpſeris: cum illi interea, qui te iſtic reliquerunt, ſpectarent communes mimos ſemiſomni. reliquas vero partes diei tu conſumebas his delectationibus, quas tibi ipſe ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea perpetienda, quae ſcilicet Sp. Maecius probaviſſet. omnino, ſi quaeris, ludi apparatiſſimi, ſed non tui ſtomachi. conjecturam enim facio de meo. nam primum honoris cauſa in ſcenam redierant ii, quos ego honoris cauſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar. deliciae vero tuae noſter Aeſopus ejuſmodi fuit, ut ei deſinere per omnes homines liceret. is jurare cum coepiſſet, vox eum defecit in illo loco, ‘ſi ſciens fallo.’ quid tibi ego alio narrem? noſti enim reliquos ludos. quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. apparatus enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo aequiſſimo carueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytaemneſtra? aut in Equo Trojano crate,

Digitized by Google

rarum tria millia? aut armatura varia peditatus et equitatus in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent. quod ſi tu per eos dies operam dediſti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit; nae tu haud paulo plus, quam quiſquam noſtrûm, delectationis habuiſti. non enim te puto Graecos, aut Oſcos ludos deſideraſſe: praeſertim cum Oſcos ludos vel in ſenatu noſtro ſpectare poſſis: Graecos ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam viâ Graecâ ire ſoleas. nam quid ego te athletas putem deſiderare, qui gladiatores contempſeris? in quibus ipſe Pompeius confitetur ſe et operam et oleum perdidiſſe. reliquae ſunt venationes binae per dies quinque, magnificae, nemo negat: ſed quae poteſt homini eſſe polito delectatio, cum aut homo imbecillus a valentiſſima beſtia laniatur, aut praeclara beſtia venabulo tranſverberatur? quae tamen, ſi videnda ſunt, ſaepe vidiſti: neque nos, qui haec ſpectavimus, quidquam novi vidimus. extremus elephantorum dies fuit, in quo admiratio magna vulgi

Digitized by Google

atque turbae, delectatio nulla extitit. quin etiam miſericordia quaedam conſecuta eſt, atque opinio ejuſmodi, eſſe quandam illi belluae cum genere humano ſocietatem. his ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, ſed liber omnino fuiſſe, dirupi me penè in judicio Galli Caninii, familiaris tui. quod ſi tam facilem populum haberem, quàm Aeſopus habuit, libenter mehercule artem deſinerem; tecumque, et cum ſimilibus noſtri viverem. nam me cum antea taedebat, cum et aetas et ambitio me hortabantur, et licebat denique, quem nolebam, non defendere; tum vero hoc tempore vita nulla eſt. neque enim fructum ullum laboris ex his expecto: et cogor nonnunquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti ſunt, defendere. itaque quaero cauſas omnes aliquando vivendi arbitratu meo; teque et iſtam rationem otii tui et laudo vehementer, et probo; quodque nos minus interviſis, hoc fero animo aequiore, quod, ſi Romae eſſes, tamen neque nos lepore tuo, neque te (ſi quis eſt in me) meo frui liceret, propter

moleſtiſſimas occupationes meas : quibus ſi me relaxaro, (nam ut plane exſolvam, non poſtulo) te ipſum, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid ſit humaniter vivere. tu modo iſtam imbecillitatem valetudinis tuae ſuſtenta et tuere, ut facis, ut noſtras villas obire, et mecum ſimul lecticula concurſare poſſis. haec ad te pluribus verbis ſcripſi, quam ſoleo, non otii abundantia, ſed amoris erga te, quod me quadam epiſtola ſubinvitaras, ſi memoriâ tenes, ut ad te aliquid hujuſmodi ſcriberem, quo minus te praetermiſiſſe ludos poeniteret. quod ſi aſſecutus ſum, gaudeo : ſin minus, hoc me tamen conſolor, quod poſthac ad ludos venies, noſque viſes, neque in epiſtolis relinques meis ſpem aliquam delectationis tuae. vale.

M. T. C. M. MARIO S. D.

Mandatum tuum curabo diligenter. 2
ſed homo acutus, ei mandaſti potiſſimum, cui expediret, illud venire quam plurimo. ſed eo vidiſti multum, quod praefiniſti,quo ne pluris emerem. quod ſi mihi permiſiſſes, qui meus amor in te eſt,

Digitized by Google

confeciſſem cum cohaeredibus. nunc, cum tuum pretium novi, licitatorem potius apponam, quam illud minoris vaeneat. ſed de joco ſatis eſt. tuum negotium agam, ſicuti debeo, diligenter. de Burſa te gaudere certò ſcio: ſed nimis verecunde mihi gratularis. putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam laetitiam putare. credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam morte inimici, laetatum. primum enim judicio malo, quam gladio; deinde gloria potius amici, quam calamitate. in primiſque me delectavit, tantum ſtudium bonorum in me extitiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi et potentiſſimi viri. poſtremo, vix veriſimile fortaſſe videatur, oderam multo pejus hunc, quam illum ipſum Clodium. illum enim oppugnaram, hunc defenderam: et ille, cum omnis reſpublica in meo capite diſcrimen eſſet habitura, magnum quiddam ſpectavit: nec ſua ſponte, ſed eorum auxilio, qui, me ſtante, ſtare non poterant: hic ſimiolus, animi cauſa, me, in quem inveheretur, delegerat: perſuaſeratque nonnullis invidis meis, ſe in me

Digitized by Google

emiſſarium ſemper fore. quamobrem valde jubeo gaudere te. magna res geſta eſt. nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui auſi ſunt eum contra tantas opes ejus, a quo ipſi lecti judices erant, condemnare. quod feciſſent nunquam, niſi iis dolori meus fuiſſet dolor. nos hîc in multitudine,et celebritate judiciorum, et novis legibus ita diſtinemur, ut quotidie vota faciamus ne intercaletur, ut quam primum te videre poſſimus.

M. CICERO M. MARIO S. D.

Perſaepe mihi cogitanti de communi- 3
bus miſeriis, in quibus tot annos verſamur, et (ut video) verſabimur, ſolet in mentem venire illius temporis,quo proxime fuimus unà: quin etiam ipſum diem memoria teneo. nam a. d. III. idus Maias, Lentulo, et Marcello conſulibus, cum in Pompeianum veſperi veniſſem, tu mihi ſollicito animo praeſto fuiſti. ſollicitum autem te habebat cogitatio, cum officii, tum etiam periculi mei. ſi manerem in Italia, verebare, ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad bellum, periculum te meum commovebat. quo tempore vidiſ-

Digitized by Google

ti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid eſſet optimum factu. pudori tamen malui, famaeque cedere, quam ſalutis meae rationem ducere. cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quae ibi offendi quo veneram. primum neque magnas copias, neque bellicoſas: deinde, extra ducem, paucoſque praeterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipſo bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum ampliſſimorum virorum. quid quaeris? nihil boni praeter cauſam. quae cum vidiſſem, deſperans victoriam, primum coepi ſuadere pacem, cujus fueram ſemper auctor; deinde, cum ab ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui, ut bellum duceret. hoc interdum probabat, et in ea ſententia videbatur fore, et fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna coepiſſet ſuis militibus confidere. ex eo tempore vir ille ſummus, nullus imperator fuit. ſigna tirone et collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit. victus turpiſſime, amiſſis

etiam caſtris, ſolus fugit. hunc ego belli mihi finem feci, nec putavi, cum integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. certe nihil fuit praeterea, ſi te victori nolles, aut non auderes committere. ex omnibus autem iis, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, praeſertim innocenti, ubi nulla adjuncta eſt turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil ſit, quod videre poſſis ſine dolore. ego cum meis, (ſi quidquam nunc cujuſquam eſt) etiam in meis eſſe malui. quae acciderunt, omnia dixi futura. veni domum, non quo optima vivendi conditio eſſet: ſed tamen, ſi eſſet aliqua forma reipublicae, tanquam in patria ut eſſem: ſi nulla, tanquam in exilio. mortem mihi cur conſciſcerem, cauſa nulla viſa eſt; cur optarem, multae cauſae. vetus eſt enim, 'ubi non ſis qui fueris, non eſſe cur 'velis vivere.' ſed tamen vacare culpa

magnum eſt ſolatium: praeſertim cum habeam duas res, quibus me ſuſtentem, optimarum artium ſcientiam, et maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. haec ad te ſcripſi verboſius, et tibi moleſtus fui, quod te, cum mei, tum reipublicae cognovi amantiſſimum. notum tibi omne meum conſilium eſſe volui, ut primum ſcires, me nunquam voluiſſe plus quemquam poſſe, quam univerſam rempublicam: poſtea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus, ut obſiſti non poſſet, me voluiſſe pacem: amiſſo exercitu, et eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me voluiſſe etiam reliquis omnibus; poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli. nunc autem, ſi haec civitas eſt, civem eſſe me; ſi non, exulem eſſe non incommodiore loco, quam ſi Rhodum, aut Mitylenas contuliſſem. haec tecum coram malueram, ſed quia longius fiebat, volui per literas eadem: ut haberes quid diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes. ſunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit reipublicae profuturus, criminis loco putent eſſe, quòd vi-

vam. quibus ego certò ſcio non videri ſatis multos periſſe: qui ſi me audiſſent, quamvis iniqua pace, honeſte tamen viverent. armis enim inferiores, non cauſâ fuiſſent. habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe, quam velles: quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. ego, ſi quae volo expediero, brevi tempore te, ut ſpero, videbo. vale.

M. T. C. M. MARIO S. D.

Ante diem IX. kal. in Cumanum veni 4
cum Libone tuo, vel noſtro potius. in
Pompeianum ſtatim cogito. ſed faciam ante te certiorem. te cum ſemper valere cupio, tum certe dum hîc ſumus. quare ſi quod conſtitutum cum podagra habes, fac ut in alium diem differas. cura igitur, ut valeas: et me hoc biduo aut triduo expecta.

CICERO CAESARI IMPER. S. D.

Vide, quam mihi perſuaſerim, te me 5
eſſe alterum, non modo in his rebus, quae ad me ipſum, ſed etiam in iis, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus ſtudiis, beneficiis

quam ornatiſſimum domum reducerem. ſed poſtea quam et Pompeii commoratio diuturnior erat, quam putaram, et mea quaedam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare, vide, quid mihi ſumpſerim. coepi velle, ea Trebatium expectare a te, quae ſperaſſet a me. neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promiſi, quàm eram ſolitus de mea polliceri. caſus vero mirificus quidam intervenit, quaſi vel teſtis opinionis meae, vel ſponſor humanitatis tuae. nam cum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo noſtro loquerer accuratius domi meae, literae mihi dantur a te, quibus in extremis ſcriptum erat, M. Orfium, ‘quem mihi com-‘mendas, vel regem Galliae faciam, vel ‘hunc Leptae delega. ſi vis tu, ad me a-‘lium mitte, quem ornem.’ ſuſtulimus manus et ego et Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quod non fortuitum, ſed divinum videretur. mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea ſponte, poſt autem invitatu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Caeſar, ſic velim omni tua comitate com-

Digitized by Google

plectare, ut omnia, quae per me poſſis adduci ut in meos conferri velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine haec ſpondeo non illo vetere verbo meo, quod, cum ad te de Milone ſcripſiſſem, jure luſiſti: ſed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur: probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem eſſe neminem. accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili ſingularis memoria, ſumma ſcientia. huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam et liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes gloriolae inſignibus. totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut aiunt) in manum tuam iſtam, et victoriâ et fide praeſtantem. ſimus enim putidiuſculi, quam per te vix licet: verùm, ut video, licebit. cura, ut valeas, et me, ut amas, ama.

CICERO TREBATIO S. D.

In omnibus meis epiſtolis, quas ad 6
Caeſarem, aut ad Balbum mitto, legitima quaedam eſt acceſſio commendationis

tuae, nec ea vulgaris, ſed cum aliquo inſigni indicio meae erga te benevolentiae. tu modo ineptias iſtas, et deſideria urbis et urbanitatis depone: et quo conſilio profectus es, id aſſiduitate et virtute conſequere. hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quàm ignoverunt Medeae, ' quae ' Corinthum arcem altam habebant ma-' tronae opulentae, optimates:' quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi vitio illae verterent, quod abeſſet a patria. ' nam multi ſuam rem bene geſſere, ' et publicam, patria procul. multi, qui ' domi aetatem agerent, propterea ſunt ' improbati.' quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. ſed plura ſcribemus aliàs. tu qui caeteris cavere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris, caveto: et, quando Medeam agere coepi, illud ſemper memento, ' qui ipſi ' ſibi ſapiens prodeſſe non quit, nequid-' quam ſapit.' cura ut valeas.

CICERO TREBATIO.

7 Ego te commendare non deſiſto; ſed quid proficiam, ex te ſcire cupio. ſpem maximam habeo in Balbo: ad quem de

Digitized by Google

te diligentiſſime et ſaepiſſime ſcribo. illud ſoleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties a Quinto mihi fratre afferuntur. in Britannia nihil eſſe audio, neque auri, neque argenti. id ſi ita eſt, eſſedum aliquod ſuadeo capias, et ad nos quam primum recurras. ſin autem ſine Britannia tamen aſſequi, quod volumus, poſſumus; perfice ut ſis in familiaribus Caeſaris. multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus: ſed, mihi crede, tuus pudor et labor plurimum. imperatorem liberaliſſimum, aetatem opportuniſſimam, commendationem certe ſingularem habes: ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe videare. vale.

CICERO TREBATIO.

Scripſit ad me Caeſar perhumaniter, 8
nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem propter occupationes ſuas, ſed certe fore: cui quidem ego reſcripſi, quam mihi gratum eſſet futurum, ſi quam plurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuae contuliſſet. ſed ex tuis literis cognovi praeproperam quandam feſtinationem tuam, et ſimul ſum admiratus, cur tribunatus com-

Digitized by Google

moda, dempto praeſertim labore mili-
tiae, contemſperis. querar cum Vacerra
et Manilio: nam Cornelio nihil audeo di-
cere, cujus tu periculo ſtultus es, cum te
ab eo ſapere didiciſſe profiteris. quin tu
urges iſtam occaſionem et facultatem,
qua melior nunquam reperietur? quod
ſcribis de illo Preciano jureconſulto, ego
te ei non deſino commendare. ſcribit e-
nim ipſe mihi, te ſibi gratias agere debere.
de eo quid ſit, cura ut ſciam. ego veſtras
literas Britannicas expecto. vale.

M. CICERO TREBATIO.

9 Jamdiu ignoro, quid agas. nihil enim
ſcribis: neque ego ad te his duobus men-
ſibus ſcripſeram: quia cum Quinto fra-
tre meo non eras. quo mitterem, aut cui
darem, neſciebam. cupio ſcire, quid a-
gas, et ubi ſis hiematurus. equidem ve-
lim cum Caeſare: ſed ad eum propter e-
jus [occupationes] nihil ſum auſus ſcri-
bere. ad Balbum tamen ſcripſi. tu deeſſe
tibi noli. ſerius potius ad nos, dum ple-
nior. quod huc properes, nihil eſt, prae-
ſertim Vacerrâ mortuo. ſed tibi conſili-
um non deeſt. quid conſtitueris, cupio

Digitized by Google

ſcire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, ſummo genere natus, terrae filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebro ad coenam invitat. adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. vale.

M. CICERO TREBATIO S. D.

Legi tuas literas, ex quibus intellexi 10
te Caeſari noſtro valde jureconſultum videri. eſt quod gaudeas, te in iſta loca veniſſe, ubi aliquid ſapere viderere. quod ſi in Britanniam quoque profectus eſſes, profecto nemo in illa tanta inſula peritior te fuiſſet. veruntamen (rideamus, licet: ſum enim a te invitatus) ſubinvideo tibi, ultro te etiam arceſſitum ab eo, ad quem caeteri, non propter ſuperbiam ejus, ſed propter occupationem, adſpirare non poſſunt. ſed tu in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus, quae mehercule mihi non minori curae ſunt, quam meae. valde metuo, ne frigeas in hibernis: quamobrem camino luculento utendum cenſeo. idem et Mucio et Manilio placebat, praeſertim qui ſagis non abundares quanquam vos nunc iſtic ſatis

Digitized by Google

calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. ſed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus: qui neque in Oceano natare volueris, ſtudioſiſſimus homo natandi; neque ſpectare eſſedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. ſed jam ſatis jocati ſumus. ego de te ad Caeſarem quam diligenter ſcripſerim, tute ſcis; quam ſaepe, ego. ſed mehercule jam intermiſeram, ne viderer liberaliſſimi hominis, meique amantiſſimi voluntati erga me diffidere. ſed tamen his literis, quas proxime dedi, putavi eſſe hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim certiorem: et ſimul de toto ſtatu tuo, conſiliiſque omnibus. ſcire enim cupio quid agas, quid expectes, quam longum iſtum tuum diſceſſum a nobis futurum putes. ſic enim tibi perſuadeas velim, unum mihi eſſe ſolatium, quare facilius poſſim pati te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe id emolumento ſciam. ſin autem id non eſt, nihil duobus nobis eſt ſtultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc advoles. una mehercule noſtra, vel ſevera, vel jocoſa

congreſſio pluris erit, quam non modo hoſtes, ſed etiam fratres noſtri Aedui. quare omnibus de rebus fac ut quam primum ſciam:

Aut conſolando, aut conſilio, aut re juvero.

CICERO TREBATIO.

Niſi ante Româ profectus eſſes, nunc 11
eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis jureconſultum deſiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc conſilii dederim, ut a ſingulis interregibus binas advocationes poſtulent. ſatiſne tibi videor abs te jus civile didiciſſe? ſed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per literas. haec ſigna meliora ſunt, quam in meo Tuſculano. ſed quid ſit, ſcire cupio. conſuli quidem te a Caeſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. quod ſi aut fit, aut futurum putas, perfer iſtam militiam, et permane. ego enim deſiderium tui, ſpe tuorum commodorum conſolabor. ſin autem iſta ſunt inaniora, recipe te ad nos. nam aut erit hîc aliquid aliquando: aut ſi minus, una mehercule collocutio noſtra pluris erit,

quam omnes Samarobrivae. denique ſi cito te retuleris, ſermo nullus erit. ſi diutius fruſtra abſueris, non modo Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt Britannici jureconſulti. haec ego non rideo, quamvis tu rideas: ſed de re ſeveriſſima tecum, ut ſoleo, jocor. remoto joco, tibi hoc amiciſſimo animo praecipio, ut, ſi iſtic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas noſtri deſiderium; honeſtatem, et facultates tuas augeas. ſin autem iſta frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen quae vis, et tua virtute profecto, et noſtro ſummo erga te ſtudio conſequere. vale.

CICERO TREBATIO.

12 Mirabar quid eſſet, quod tu mihi literas mittere intermiſiſſes. indicavit mihi Panſa meus, Epicureum te eſſe factum. ô caſtra praeclara! quid tu feciſſes, ſi te Tarentum, et non Samarobrivam miſiſſem? jam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod et Seius familiaris meus. ſed quonam modo jus civile de-

ſendes, cum omnia tua cauſa facias, non civium? ubi porro illa erit formula fiduciae, 'ut inter bonos bene agier oportet?' quis enim eſt, qui facit nihil, niſi ſua cauſa? quod jus ſtatues Communi dividundo, cum commune nihil poſſit eſſe apud eos, qui omnia voluptate ſua metiuntur? quomodo autem tibi placebit, Jovem Lapidem jurare, cum ſcias, Jovem iratum eſſe nemini poſſe? quid porro fiet populo Ulubrano, ſi tu ſtatueris, πολιτεύεσθαι non oportere? quare ſi plane a nobis deficis, moleſte fero: ſin Panſae aſſentari commodum eſt, ignoſco: modo ſcribe aliquando ad nos quid agas, et a nobis quid fieri, aut curari velis. vale.

M. CICERO TREBATIO S. D.

Adeone me injuſtum eſſe exiſtimaſti, 13
ut tibi iraſcerer, quod parum mihi conſtans, et nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque cauſam me arbitrarere literas ad te jamdiu non miſiſſe? mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perſpiciebam, moleſtiam attulit. neque alia ulla fuit cauſa intermiſſionis e-

Digitized by Google

piſtolarum, niſi quod, ubi eſſes, plane neſciebam. hic tu me etiam inſimulas, nec ſatisfactionem meam accipis. audi, Teſta mi: utrum ſuperbiorem te pecunia facit, an quod te imperator conſulit? moriar ni, quae tua gloria eſt, puto te malle a Caeſare conſuli, quam inaurari. ſi vero utrumque eſt: quis te feret, praeter me, qui omnia ferre poſſum? ſed, ut ad rem redeam, te iſtic invitum non eſſe, vehementer gaudeo: et, ut illud erat moleſtum, ſic hoc eſt jucundum. tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum proſit. nam ut audio iſtic,

Non ex jure manu conſertum, ſed magis ferro
Rem repetunt.

et tu ſoles ad vim faciendam adhiberi? neque eſt, quod illam exceptionem in interdicto pertimeſcas, 'quod tu prior vi hominibus armatis non veneris.' ſcio enim te non eſſe procacem in laceſſendo. ſed ut ego quoque te aliquid admoneam de noſtris cautionibus: Treviros vites cenſeo. audio capitales eſſe. mallem auro, aere, argento eſſent. ſed alias jocabimur. tu ad me de iſtis rebus omnibus

Digitized by Google

ſcribas velim quam diligentiſſime. a. d. IV. non. Mart.

CICERO TREBATIO.

Chryſippus Vettius, Cyri architecti 14
libertus, ſecit ut te non immemorem putarem mei. ſalutem enim verbis tuis mihi nuntiarat. valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini praeſertim prope domeſtico. quod ſi ſcribere oblitus es, minus multi jam te advocato cauſa cadent: ſin noſtri oblitus es, dabo operam, ut iſtuc veniam ante quam plane ex animo tuo effluo: ſin aeſtivorum timor te debilitat, aliquid excogita, ut feciſti de Britannia. illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryſippo, te eſſe Caeſari familiarem. ſed mehercule mallem, id quod erat aequius, de tuis rebus ex tuis literis quam ſaepiſſime cognoſcerem. quod certe ita fieret, ſi tu maluiſſes benevolentiae, quam litium jura perdiſcere. ſed haec jocati ſumus, et tuo more, et nonnihil etiam noſtro. te valde amamus, noſque a te amari cum volumus, tum etiam confidimus. vale.

Digitized by Google

CICERO TREBATIO.

5 Quam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. moleſte ferebam antea te invitum iſtic eſſe: pungit me rurſus, quod ſcribis eſſe te iſtic libenter. neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: et nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe jucundum. ſed hoc tamen malo, ferre nos deſiderium, quam te non ea, quae ſpero, conſequi. cum vero in C. Matii, ſuaviſſimi doctiſſimique hominis, familiaritatem veniſti, non dici poteſt quam valde gaudeam: qui fac ut te quam maxime diligat. mihi crede, nihil ex iſta provincia potes, quod jucundius ſit, deportare. cura, ut valeas.

M. CICERO TREBATIO. S. D.

16 In Equo Trojano ſcis eſſe in extremo, ‘ ſerò ſapiunt.’ tu tamen, mi vetule, non ſerò. primas illas rabioſulas ſat fatuas dediſti: deinde, quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον te praebuiſti, plane non reprehendo. nunc vero in hibernis injectus mihi videris. itaque te commove-

re non curas. uſquequaque ſapere oportet. id erit telum acerrimum. ego ſi foris coenitarem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuiſſem. cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: oro te, quis tu es? ſed mehercules, extra jocum, homo bellus eſt: vellem eum tecum abduxiſſes. quid agatis, et ecquid in Italiam venturi ſitis hac hieme, fac plane ſciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. id utrum Romano more locutus ſit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, omnes eſſe divites, qui coelo et terra frui poſſint, poſtea videro. qui iſtinc veniunt, ſuperbiam tuam accuſant, quod negent te percunctantibus reſpondere. ſed tamen eſt quod gaudeas: conſtat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrivae juris peritiorem eſſe.

CICERO TREBATIO S. D.

Ex tuis literis, et Quinto fratri gratias 17
egi, et te aliquando collaudare poſſum, quod jam videris certa aliqua in ſententia conſtitiſſe. nam primorum menſium literis tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim)

levis in urbis urbanitatiſque deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſaepe autem etiam, quod a te alieniſſimus, et ſubimpudens videbare. tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes, ſic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipſos, qui cum ſyngraphis veniſſent Alexandriam, nummum adhuc nullum auferre potuiſſe. ego, ſi mei commodi rationem ducerem, te mecum eſſe maxime vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex conſuetudine noſtra, vel utilitate ex conſilio atque opera tua. ſed cum te ex adoleſcentia tua in amicitiam et fidem meam contuliſſes, ſemper te non modo tuendum mihi, ſed etiam augendum atque ornandum putavi. itaque quoad opinatus ſum me in provinciam exiturum, quae ad te ultro detulerim, meminiſſe te credo. poſtea quam mea mutata ratio eſt, cum viderem me a Caeſare honorificentiſſime tractari, et unice diligi, hominiſque liberalitatem incredibilem et ſingularem fidem noſſem: ſic ei te commendavi et tradidi, ut graviſſime diligentiſſime-

Digitized by Google

que potui. quod ille ita et accepit, et mihi ſaepe literis ſignificavit, et tibi et verbis et re oſtendit, mea commendatione ſeſe valde eſſe commotum. hunc tu virum nactus, ſi me aut ſapere aliquid, aut velle tua cauſa putas, ne dimiſeris: et, ſi quae te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, et ultima expectato; quae ego tibi et jucunda, et honeſta praeſtabo. pluribus te hortari non debeo. tantum moneo, neque amicitiae confirmandae clariſſimi ac liberaliſſimi viri, neque uberioris provinciae, neque aetatis magis idoneum tempus, ſi hoc amiſeris, te eſſe ullum unquam reperturum. hoc, quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. in Britanniam te profectum non eſſe gaudeo, quod et labore caruiſti, et ego te de rebus illis non audiam. ubi ſis hibernaturus, et qua ſpe, aut conditione, perſcribas ad me velim. vale.

Digitized by Google

CICERO TREBATIO S. D.

18 Accepi a te aliquot epiſtolas uno tempore, quas tu diverſis temporibus dederas, in quibus me caetera delectarunt. ſignificabant enim, te iſtam militiam jam firmo animo ferre, et eſſe fortem virum et conſtantem. quae ego paulisper in te ita deſideravi, non imbecillitate animi tui, ſed magis ut deſiderio noſtri te aeſtuare putarem. quare perge, ut coepiſti: forti animo iſtam tolera militiam. multa, mihi crede, aſſequêre. ego enim renovabo commendationem, ſed tempore. ſic habeto, non tibi majori eſſe curae, ut iſte tuus a me diſceſſus quam fructuoſiſſimus tibi ſit, quam mihi. itaque, quando veſtrae cautiones infirmae ſunt, Graeculam tibi miſi cautionem chirographi mei. tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim ignaviſſimo cuique maximam fidem habeo. ſed, ut ad epiſtolas tuas redeam, caetera bellè: illud miror: quis ſolet eodem exemplo plures dare, qui ſua manu ſcribit? nam quod in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in illa chartula fuerit,

Digitized by Google

quod delere malueris, quam haec ſcribere, niſi forte tuas formulas. non enim puto te meas epiſtolas delere, ut reponas tuas. an hoc ſignificas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi ſuppeditare? jam iſta tua culpa eſt, qui verecundiam tecum extuleris, et non hîc nobiſcum reliqueris. ego te Balbo, cum ad vos proficiſcetur, more Romano commendabo. tu, ſi intervallum longius erit mearum literarum, ne ſis admiratus. eram enim abſuturus menſe Aprili. has literas ſcripſi in Pomptino, cum ad villam Metrilii Philemonis divertiſſem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. nam Ulubris honoris mei cauſa vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat. cura ut valeas. VI. idus April. de Pomptino.

Epiſtolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conſcidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi poſſet. ſed et Arruntius ita te mandaſſe aiebat, et tu adſcripſeras. verum illud eſto. nihil te ad me poſtea ſcripſiſſe demiror, praeſertim tam novis rebus.

Digitized by Google

CICERO TREBATIO S.

19 Vide quanti apud me ſis, etſi jure id quidem: non enim te amore vinco. veruntamen quod praeſenti tibi prope ſubnegarem, non tribuerem certe, id abſenti debere non potui. itaque, ut primum Velia navigare coepi, inſtitui Topica Ariſtotelea conſcribere, ab ipſa urbe commonitus, amantiſſima tui. eum librum tibi miſi Rhegio, ſcriptum quam planiſſime res illa ſcribi potuit. ſin tibi quaedam videbuntur obſcuriora, cogitare debebis, nullam artem literis ſine interprete, et ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. non longe abieris: num jus civile veſtrum ex libris cognoſci poteſt? qui quanquam plurimi ſunt, doctorem tamen, uſumque deſiderant. quanquam tu ſi attente leges, ſi ſaepius, per te omnia conſequêre ut certe intelligas. ut vero etiam ipſi tibi loci propoſita quaeſtione occurrant, exercitatione conſequêre. in qua quidem nos te continebimus, ſi et ſalvi redierimus, et ſalva iſta offenderimus. v. kal. Sext. Rhegio.

CICERO TREBATIO S. D.

Amabilior mihi Velia fuit, quod te ab 20
ea ſenſi amari. ſed quid ego dicam te,
quem quis non amat? Rufio, medius fi-
dius, tuus ita deſiderabatur, ut ſi eſſet u-
nus e nobis. ſed ego te non reprehendo,
qui illum ad aedificationem tuam tradux-
eris. quanquam enim Velia non eſt vi-
lior, quam Lupercal; tamen iſthuc malo,
quam haec omnia. tu, ſi me audies, quem
ſoles, has paternas poſſeſſiones tenebis,
(neſcio quid enim Velienſes verebantur)
neque Heletem nobilem amnem relin-
ques, nec Papirianam domum deſeres.
quanquam illa quidem habet lotum, a
quo etiam advenae teneri ſolent: quem
tamen ſi excideris, multum proſpexeris.
ſed in primis opportunum videtur, his
praeſertim temporibus, habere perfugi-
um, primum eorum urbem, quibus carus
ſis: deinde tuam domum, tuoſque agros,
eaque remoto, ſalubri, amoeno loco: id-
que etiam mea intereſſe, mi Trebati, ar-
bitror. ſed valebis, meaque negotia vi-
debis, meque, diis juvantibus, ante bru-
mam expectabis. ego a Sext. Fadio, Ni-

tonis diſcipulo, librum abſtuli, Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. ô medicum ſuavem, meque docilem ad hanc diſciplinam! ſed Baſſus noſter me de hoc libro celavit; te quidem non videtur. ventus increbeſcit. cura ut valeas. XIII. kal. Sext. Veliâ.

CICERO TREBATIO S. D.

21 Silii cauſam te docui. is poſtea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri ſponſionem illam nos ſine periculo facere poſſe, ‘ſi bonorum Turpiliae poſſeſſionem ‘Q. Caepio Praetor ex edicto ſuo mihi ‘dedit:’ negare aiebat Servium, tabulas teſtamenti eſſe eas, quas inſtituiſſet is, qui factionem teſtamenti non habuerit; hoc idem Offilium dicere. tecum ſe locutum negabat: meque rogavit, ut ſe et cauſam ſuam tibi commendarem. nec vir melior, mi Teſta, nec mihi amicior P. Silio quiſquam eſt, te tamen excepto. gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris. ſed, ſi me amas, quam primum, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. vale.

Digitized by Google

CICERO TREBATIO S. D.

Illuſeras heri inter ſcyphos: quod dix- 22
eram, controverſiam eſſe, poſſetne heres, quod furtum antea factum eſſet, furti recte agere. itaque, etſi domum bene potus ſeroque redieram, tamen id caput, ubi haec controverſia eſt, notavi et deſcriptum tibi miſi: ut ſcires, id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Aelium, M'. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. ego tamen Scaevolae et Teſtae aſſentior. vale.

CICERO FABIO GALLO S. D.

Tantum quod ex Arpinati veneram, 23
cum mihi a te literae redditae ſunt: ab eodemque accepi Aviani literas: in quibus hoc inerat liberaliſſimum, nomina ſe facturum, cum veniſſet, qua ego vellem die. fac, quaeſo, qui ego ſum, eſſe te. eſtne aut tui pudoris, aut noſtri, primum rogare de die; deinde plus annua poſtulare? ſed eſſent, mi Galle, omnia facilia, ſi et ea mercatus eſſes, quae ego deſiderabam, et ad eam ſummam, quam volueram. ac tamen iſta ipſa, quae te emiſſe ſcribis, non

Digitized by Google

ſolum rata mihi erunt, ſed etiam grata. plane enim intelligo, te non modò ſtudio, ſed etiam amore uſum, quae te delectarint, hominem (ut ego ſemper judicavi) in omni judicio elegantiſſimum, quaeque me digna putaris, coemiſſe. ſed velim maneat Damaſippus in ſententia: prorſus enim ex iſtis emptionibus nullam deſidero. tu autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omnino ſignorum omnium non aeſtimo, tanti iſta quatuor aut quinque ſumpſiſti. Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. quid ſimile? primum, ipſas ego Muſas nunquam tanti putaſſem: atque id feciſſem Muſis omnibus approbantibus: ſed tamen erat aptum bibliothecae, ſtudiiſque noſtris congruens. Bacchis vero ubi eſt apud me locus? at pulchellae ſunt. novi optime, et ſaepe vidi. nominatim tibi ſigna mihi nota mandaſſem, ſi probaſſem. ea enim ſigna ego emere ſoleo, quae ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornent mihi in palaeſtra locum. Martis vero ſignum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. haec enim duo ſigna putarem mihi aes alienum attuliſſe. Mercurii mallem

Digitized by Google

aliquod fuiſſet. felicius, puto, cum Aviano tranſigere poſſemus. quod tibi deſtinaras trapezophoron, ſi te delectat, habebis: ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. iſta quidem ſumma nae ego multo libentius emerim diverſorium Tarracinae, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. omnino liberti mei video eſſe culpam, cui plane res certas mandaram: itemque Junii, quem puto tibi notum eſſe, Aviani familiarem. exhedria quaedam mihi nova ſunt inſtituta in porticula Tuſculani. ea volebam tabellis ornare. etenim, ſi quid generis iſtiuſmodi me delectat, pictura delectat. ſed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, ubi ſint, quando arceſſantur, quo genere vecturae. ſi enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquem pſeudodamaſippum vel cum jactura reperiemus. quod ad me de domo ſcribis iterum, jam id ego proficiſcens mandabam meae Tulliae. ea enim ipſa hora acceperam tuas literas: egeram etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut ſcis, familiariter Caſſio. ut redii autem, prius quam tuas legi has proximas literas, quaeſivi de mea Tullia,

quid egiſſet. per Liciniam ſe egiſſe dicebat. ſed opinor Caſſium uti non ita multum ſorore. eam porro negare ſe audere, cum vir abeſſet, (eſt enim profectus in Hiſpaniam Dexius) illo et abſente et inſciente migrare. eſt mihi gratiſſimum, tanti a te aeſtimatam conſuetudinem vitae, victuſque noſtri: primum, ut eam domum ſumeres,ut non modo prope me, ſed plane mecum habitare poſſes: deinde, ut migrare tantopere feſtines. ſed ne vivam, ſi tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior ſis, quam ego ſum. itaque omnia experiar. video enim quid mea interſit, quid utriuſque noſtrûm. ſi quid egero, faciam ut ſcias. tu et ad omnia reſcribes, et quando te expectem, facies me, ſi tibi videtur, certiorem. vale.

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

24 Amoris quidem tui, quoquo me verti, veſtigia: vel proxime de Tigellio. ſenſi enim ex literis tuis, valde te laboraſſe. amo igitur voluntatem. ſed pauca de re. Cipius (opinor)olim, ‘non omnibus dormio;’ ſic ego non omnibus, mi Galle, ſervio. etſi quae eſt haec ſervitus? olim,

Digitized by Google

cum regnare exiſtimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore obſervor a familiariſſimis Caeſaris omnibus, praeter iſtum. id ego in lucris pono, non ferre hominem peſtilentiorem patria ſua: eumque addictum jam tum puto eſſe Calvi Licinii Hipponacteo praeconio. at vide, quid ſuccenſeat. Phameae cauſam receperam, ipſius quidem cauſa: erat enim mihi ſane familiaris. is ad me venit, dixitque, judicem ſibi operam dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Sextio in conſilium iri neceſſe erat. reſpondi nullo modo me facere poſſe, cum vellem: alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. ille autem, qui ſciret ſe nepotem, bellum tibicinem habere, et ſat bonum unctorem, diſceſſit a me, ut mî videbatur, iratior. habes Sardos venales, alium alio nequiorem. cognoſti meam cauſam, et iſtius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legiſſe, turpe utrique noſtrûm eſt. vale.

Digitized by Google

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

25 Quod epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare. ſalva eſt; domo petes cum libebit. quod autem me mones, valde gratum eſt; idque ut ſemper facias, rogo. videris enim mihi vereri, ne, ſi iſtum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδόνιον. ſed heus tu, manum de tabula: magiſter adeſt citius, quam putaramus. vereor ne in Catonium Catoninos. mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epiſtolae tuae partem ab eo loco: ‘caetera labuntur.’ ſecreto hoc audi; id tecum habeto; ne Apellae quidem liberto tuo dixeris. praeter duo nos loquitur iſto modo nemo: bene maléne, videro: ſed, quidquid eſt, noſtrum eſt. urge igitur, nec tranſverſum unguem (quod aiunt) a ſtylo. is enim eſt dicendi opifex. atque equidem aliquantum jam etiam noctis aſſumo. vale.

CICERO GALLO S. D.

26 Cum decimum jam diem graviter ex inteſtinis laborarem, neque iis, qui mea opera uti volebant, me probarem non va-

Digitized by Google

lere, quia febrim non haberem, fugi in Tuſculanum: cum quidem biduum ita jejunus fuiſſem, ut ne aquam quidem guſtarem. itaque confectus languore et fame, magis tuum officium deſideravi, quam abs te requiri putavi meum. ego autem cum omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat, δυσουρικὰ ϗ δυσεντερικὰ πάθη ſibi moleſta eſſe: quorum alterum, morbum edacitatis eſſe putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. ſane δυσεντερίαν pertimueram. ſed viſa eſt mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipſa fortaſſe jam ſeneſcentis morbi remiſſio profuiſſe. attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quomodove commiſerim: lex ſumptuaria, quae videtur λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt iſti lauti terrâ nata, quae lege excepta ſunt, in honorem adducere, fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil poſſit eſſe ſuavius. in eas cum incidiſſem in coena augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videatur coepiſſe conſiſte-

re, ita ego, qui me oſtreis et muraenis facile abſtinebam, a beta et a malva deceptus ſum. poſthac igitur erimus cautiores: tu tamen cum audiſſes ab Anicio (vidit enim me nauſeantem) non modo mittendi cauſam juſtam habuiſti, ſed etiam viſendi. ego hic cogito commorari quoad me reficiam. nam et vires et corpus amiſi. ſed, ſi morbum depulero, facile, ut ſpero, illa revocabo. vale.

CICERO GALLO S. D.

27 Miror, cur me accuſes, cum tibi id facere non liceat. quod ſi liceret, tamen non debebas. ‘ego enim te in conſulatu obſervaram.’ et ais, fore, ut te Caeſar reſtituat. multa tu quidem dicis, ſed tibi nemo credit. tribunatum plebei dicis te mea cauſa petiſſe. utinam ſemper eſſes tribunus: interceſſorem non quaereres. negas me audere, quod ſentiam dicere. quaſi tibi, cum impudenter me rogares, parum fortiter reſponderim. haec tibi ſcripſi, ut iſto ipſo in genere, in quo aliquid poſſe vis, te nihil eſſe cognoſceres. quod ſi humaniter mecum queſtus eſſes, libenter tibi me et facile purgaſſem,

Digitized by Google

non enim ingrata mihi ſunt, quae feciſti; ſed quae ſcripſiſti, moleſta. me autem, propter quem caeteri liberi ſunt, tibi liberum non viſum demiror. nam ſi falſa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detuliſti, quid tibi ego debeo? ſi vera, tu es optimus teſtis, quid mihi populus Romanus debeat.

M. CICERO CURIO S. D.

Memini cum mihi deſipere videbare, 28
quod cum iſtis potius viveres, quam nobiſcum. erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidem haec urbs) aptius humanitati et ſuavitati tuae, quam tota Peloponneſus, nedum Patrae. nunc contra et vidiſſe mihi multum videris, cum, prope deſperatis his rebus, te in Graeciam contuliſti, et hoc tempore non ſolum ſapiens, qui hinc abſis, ſed etiam beatus. quanquam quis, qui aliquid ſapiat, nunc eſſe beatus poteſt? ſed, quod tu, cui licebat, pedibus es conſecutus, ut ibi eſſes, ‘ ubi nec Pelopidarum - - - ’ noſti caetera: nos idem propemodum conſequimur alia ratione. cum enim ſalutationi nos dedimus amicorum: quae fit hoc etiam

frequentius, quam ſolebat, quod, quaſi avem albam, videntur bene ſentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. itaque opera efficio tanta, quanta fortaſſe tu ſenties. intellexi enim ex tuo ſermone quodam, cum meam moeſtitiam et deſperationem accuſares, domi tuae dicere te, ex meis libris animum meum deſiderare. ſed mehercule et tum rempublicam lugebam, quae non ſolum ſuis erga me, ſed etiam meis erga ſe beneficiis erat mihi carior: et hoc tempore, quanquam me non ratio ſolum conſolatur, quae plurimum debet valere, ſed etiam dies, quae ſtultis quoque mederi ſolet: tamen doleo, ita rem communem eſſe dilapſam, ut, ne ſpes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. nec vero nunc quidem culpa in eo eſt, in cujus poteſtate omnia ſunt, (niſi forte id ipſum eſſe non debuit) ſed alia caſu, alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt, ut de praeteritis non ſit querendum. reliquam ſpem nullam video. quare ad prima redeo. ſapienter haec reliquiſti, ſi conſilio: feliciter, ſi caſu. vale.

Digitized by Google

CURIUS M. CICERONI SUO S.

Si vales, bene eſt. ſum enim χρήσει μὲν 29
tuus, κτήσει δὲ Attici noſtri. ergo fructus eſt tuus, mancipium illius: quod quidem ſi inter ſenes coemptionales venale proſcripſerit, egerit non multum. at illa noſtra praedicatio quanti eſt? nos, quod ſimus, quod habeamus, quod homines exiſtimemur, id omne abs te habere? quare, Cicero mi, perſevera conſtanter nos conſervare; et Sulpicii ſucceſſori nos de meliore nota commenda; quo facilius tuis praeceptis obtemperare poſſimus, teque ad ver lubentes videre, et noſtra refigere, deportareque tuto poſſimus. ſed, amice magne, noli hanc epiſtolam Attico oſtendere: ſine eum errare, et putare, me virum bonum eſſe, nec ſolere duo parietes de eadem fidelia dealbare. ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum ſaluta noſtris verbis. dat. a. d. IV. kal. Novemb.

CICERO CURIO S. D.

Ego vero jam te nec hortor, nec rogo, 30
ut domum redeas; quin hinc ipſe evola-

Digitized by Google

re cupio, et aliquo pervenire, ‘ ubi nec ‘ Pelopidarum nomen, nec facta audiam.’ incredibile eſt, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus interſim. nae tu videris multo ante providiſſe quid impenderet, tum cum hinc profugiſti. quanquam enim haec etiam auditu acerba ſunt, tamen audire tolerabilius eſt, quam videre. in campo certe non fuiſti, cum hora ſecunda, comitiis quaeſtoriis inſtitutis, ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet: quo mortuo nuntiato, ſella ſublata eſt. ille autem, qui comitiis tributis eſſet auſpicatus, centuriata habuit: conſulem hora ſeptima renuntiavit, qui uſque ad kal. Jan. eſſet: quae erant futurae mane poſtridie. ita, Caninio conſule, ſcito neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factum eſt. fuit enim mirifica vigilantia, qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit. haec tibi ridicula videntur: non enim ades. quae ſi videres, lacrymas non teneres. quid ſi caetera ſcribam? ſunt enim innumerabilia generis ejuſdem: quae quidem ego non ferrem, niſi me in philoſophiae portum contuliſſem, et niſi habe-

Digitized by Google

rem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrum: cujus cum proprium te eſſe ſcribis mancipio et nexu; meum autem uſu et fructu; contentus iſto ſum. id enim eſt cujuſque proprium, quo quiſque fruitur, atque utitur. ſed haec aliàs pluribus. Acilius, qui in Graeciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt. bis enim eſt a me judicio capitis, rebus ſalvis, defenſus: et eſt homo non ingratus, meque vehementer obſervat. ad eum de te diligentiſſime ſcripſi, eamque epiſtolam cum hac conjunxi: quam ille quo modo acceperit, et quid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas. vale.

CICERO CURIO S. D.

Facile perſpexi ex tuis literis (quod 31
ſemper ſtudui) et me a te plurimi fieri, et te intelligere quam mihi carus eſſes. quod cum uterque noſtrûm conſecutus eſt, reliquum eſt ut officiis certemus inter nos; quibus aequo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuiſſe neceſſe meas dari literas facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuiſſe, propter tuas

res ita contractas, ut quemadmodum ſcribis, nec caput, nec pedes. equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. vides enim exaruiſſe jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noſter ſuo jure poſſit dicere, ‘ niſi nos pauci re-‘ tineamus gloriam antiquam Atticam.’ ergo is tibi, nos ei ſuccedimus. veni igitur, quaeſo, ne tamen ſemen urbanitatis unà cum republica intereat.

CICERO VOLUMNIO S. D.

32 Quod ſine praenomine familiariter, ut debebas, ad me epiſtolam miſiſti, primum addubitavi, num a Volumnio ſenatore eſſet, quo-cum mihi eſt magnus uſus: deinde εὐτραπελία literarum fecit, ut intelligerem tuas eſſe. quibus in literis omnia mihi perjucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter poſſeſſio ſalinarum mearum a te procuratore defenditur. ais enim, ut ego diſceſſerim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. quid? tu id pateris? nonne defendis? non reſiſtis? equidem ſperabam ita notata me reliquiſſe genera dictorum meorum, ut cognoſci ſua ſponte poſſent.

ſed quando tanta faex eſt in urbe, ut nihil tam ſit ἀκύθηρον, quod non alicui venuſtum eſſe videatur: pugna, ſi me amas, niſi acuta ἀμφιβολία, niſi elegans ὑπερβολὴ, niſi παράγραμμα bellum, niſi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, niſi caetera, quae ſunt a me in ſecundo libro de Oratore per Antonii perſonam diſputata de ridiculis, ἔντεχνα, et arguta apparebunt, ut ſacramento contendas mea non eſſe. nam de judiciis quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei; ſit vel Selius tam eloquens, ut poſſit probare ſe liberum; non laboro. urbanitatis poſſeſſionem, amabo, quibuſvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno caeteros. derideri te putas? nunc demum intelligo te ſapere. ſed mehercules extra jocum, valde mihi tuae literae facetae, elegantesque viſae ſunt. illa quamvis ridicula eſſent, ſicut erant, mihi tamen riſum non moverunt. cupio enim noſtrum illum amicum in tribunatu quam plurimum habere gravitatis: id cum ipſius cauſa, (eſt mihi, ut ſcis, in amoribus) tum mehercule etiam

reipublicae, quam quidem, quamvis in me ingrata ſit, amare non deſinam. tu, mi Volumni, quando et inſtituiſti, et mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quam ſaepiſſime de rebus urbanis, de republica. jucundus eſt mihi ſermo literarum tuarum. praeterea Dolabellam, quem ego perſpicio et judico cupidiſſimum eſſe atque amantiſſimum mei, cohortare et confirma, et redde plane meum. non mehercule quo quidquam deſit, ſed quia valde cupio, non videor nimium laborare. vale.

M. CICERO VOLUMNIO S. D.

33 Quod declamationibus noſtris cares, damni nihil facis. quod Hirtio invideres, niſi eum amares, non erat cauſa invidendi: niſi forte ipſius eloquentiae magis, quam quod me audiret, invideres. nos enim plane, mi ſuaviſſime Volumni, aut nihil ſumus, aut nobis quidem ipſis diſplicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amiſſis: ut etiam, ſi quando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quod haec ‘ pen- ‘ nigero, non armigero in corpore tela

'exerceantur,' ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria. ſed tamen omnia mihi erunt, ſi tu veneris, hilariora. quanquam venies, ut ipſe intelligis, in maximarum quaſi concurſum occupationum: quas ſi, ut volumus, exceperimus, ego vero multam ſalutem et foro dicam et curiae vivamque tecum multum, et cum communibus noſtris amatoribus. nam et Caſſius tuus, et Dolabella noſter, vel potius uterque noſter, ſtudiis iiſdem tenentur, et meis aequiſſimis utuntur auribus. opus eſt huc limatulo et polito tuo judicio, et illis interioribus literis meis, quibus ſaepe verecundiorem me in loquendo facis. mihi enim judicatum eſt, ſi modò hoc Caeſar aut patietur, aut volet, deponere illam jam perſonam, in qua me ſaepe illi ipſi probavi, ac me totum in literas abdere, tecumque et cum caeteris earum ſtudioſis honeſtiſſimo otio perfrui. tu vellem, ne veritus eſſes, ne perinvitus legerem tuas literas, ſi mihi, (quemadmodum ſcribis) longiores forte miſiſſes: ac velim poſthac ſic ſtatuas, tuas mihi literas longiſſimas quaſque, gratiſſimas fore. vale.

Digitized by Google

EPISTOLARUM AD FAMILIARES

LIBER VIII.

M. CAELIUS M. CICERONI S. D.

QUOD tibi decedens pollicitus ſum, me omnes res urbanas diligentiſſime tibi perſcripturum; data opera paravi, qui ſic omnia perſequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta haec ſedulitas videatur. tametſi tu, ſcio, quam ſis curioſus, et quam omnibus peregrinantibus gratum ſit, minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores: tamen hoc deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi ſuaviſſimum ſit, et occupato, et ad literas ſcribendas, ut tu noſti, pigerrimo, tuae

Digitized by Google

memoriae dare operam. ſed id ipſum volumen, quod tibi miſi, facile, ut ego arbitror, me excuſat. neſcio cujus otii eſſet, non modo perſcribere haec, ſed omnino animadvertere. omnia enim ſunt ibi ſenatus-conſulta, edicta, fabulae, rumores: quod exemplum ſi forte minus te delectarit, ne moleſtiam tibi cum impenſa mea exhibeam, fac me certiorem. ſi quid in republica majus actum erit, quod iſti operarii minus commode perſequi poſſint, et quemadmodum actum ſit, et quae exiſtimatio ſecuta, quaeque de eo ſpes eſt, diligenter tibi perſcribemus. ut nunc eſt, nulla magnopere expectatio eſt. nam et illi rumores de comitiis Tranſpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam cum veniſſem, ne tenuiſſimam quidem auditionem de ea re accepi. praeterea Marcellus quod adhuc nihil retulit de ſucceſſione provinciarum Galliarum; et in kalendas Junias, ut mihi ipſe dixit, eam diſtulit relationem; ſane quam eos ſermones expreſſit, qui de eo tum fuerant, cum Romae nos eſſemus. tu, ſi Pompeium, ut volebas, offendiſti, qui tibi viſus ſit, et quam orationem habuerit

tecum, quamque oſtenderit voluntatem, (ſolet enim aliud ſentire et loqui, neque tantum valere ingenio, ut non appareat quid cupiat) fac mihi perſcribas. quod ad Caeſarem, crebri et non belli de eo rumores: ſed ſuſurratores duntaxat veniunt. alius equitem perdidiſſe, quod opinor certe factum eſt; alius ſeptimam legionem vapulaſſe: ipſum apud Bellovacos circumſederi, intercluſum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam eſt; neque haec incerta vulgo jactantur: ſed inter paucos, quos tu noſti plane, ſecreto narrantur: at Domitius, cum manus ad os appoſuit. te ad IX. kal. Jun. ſubroſtrani (quod illorum capiti ſit) diſſiparant periiſſe: et te urbe ac foro toto maximus rumor fuit a Q. Pompeio in itinere occiſum. ego, qui ſcirem Q. Pompeium Baulis embaeneticam facere, et uſque eo ut ego misererer ejus eſuriei, non ſum commotus: et hoc mendacio, ſi qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennae eſt: et magno congiario donatus a Caeſare, nec beatus, nec bene inſtruc-

Digitized by Google

tus eſt. tui politici libri omnibus vigent. vale.

CAELIUS CICERONI.

Certe, inquam, abſolutus eſt: me re- 2
praeſentante pronuntiatum eſt, et quidem omnibus ordinibus, ſed et ſingulis in unoquoque ordine ſententiis. vide modo, inquis. non, mehercules. nihil enim unquam tam praeter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validiſſime faverem ei, et me jam ad dolendum praeparaſſem; poſtquam factum eſt, obſtupui, et mihi viſus ſum captus eſſe. quid alios putas? clamoribus ſcilicet maximis judices corripuerunt: et oſtenderunt, plane eſſe quod ferri non poſſet. itaque relictus lege Licinia, majore eſſe periculo videtur. acceſſit huc, quod poſtridie ejus abſolutionem in theatrum Curionis Hortenſius introiit; puto, ut ſuum gaudium gauderemus. hîc tibi 'ſtrepitus, 'fremitus, clamor, tonitruum et rudentum ſibilus.' hoc magis animadverſum eſt, quod intactus ab ſibilo pervenerat Hortenſius ad ſenectutem. ſed tum ita

bene, ut in totam vitam cuivis ſatis eſſet, et poeniteret eum jam viciſſe. de republica quid tibi ſcribam, nihil habeo. Marcelli impetus reſederunt, non inertia, ſed (ut mihi videbatur) conſilio. de comitiis conſularibus incertiſſima eſt exiſtimatio. ego incidi in competitorem nobilem, et nobilem agentem. nam M. Octavius, Cn. filius, et C. Hirrus mecum petit. hoc ideo ſcripſi, quod ſcio te acriter propter Hirrum, nuntium noſtrorum comitiorum expectaturum. tu tamen ſimul ac me deſignatum audieris, ut tibi curae ſit, quod ad pantheras attinet, rogo. ſyngrapham Sittianam tibi commendo. commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Caſtrinio Paeto: ſecundum ei, qui has literas tibi dedit.

CAELIUS CICERONI S.

3 Eſt-ne? vici? et tibi ſaepe, quod negaras diſcedens curaturum, literas mitto? eſt, ſi quidem perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otioſus ſum, plane ubi delectem otiolum meum, non habeo. tu cum Romae eras, hoc mihi certum ac jucundiſſimum va-

canti negotium erat, tecum id otii tempus conſumere: idque non mediocriter deſidero: ut non modo mihi ſolus eſſe, ſed Romae, te profecto, ſolitudo videatur facta: et qui (quae mea negligentia eſt) multos ſaepe dies ad te, cum hîc eras, non accedebam, nunc quotidie non eſſe te, ad quem curſitem, diſcrucior. maxime vero, ut te dies noctesque quaeram, competitor Hirrus curat. quomodo illum putas auguratus tuum competitorem dolere, et diſſimulare, me certiorem, quam ſe, candidatum? de quo ut, quem optas, quam primum nuntium accipias, tua medius fidius magis quam mea cauſa cupio. nam me, ſi fio, forſitan cum locupletiore referam: ſed hoc uſque eo ſuave eſt, quod ſi acciderit, tota vita riſus nobis deeſſe non poterit. ſed tanti? ſed mehercule. non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quae permulta ſunt, ſublevat. quod ad Philotimi liberti officium et bona Milonis attinet, dedimus operam, ut et Philotimus quam honeſtiſſime Miloni abſenti, ejuſque neceſſariis ſatisfaceret, et ſecundum ejus fidem et ſedulitatem exiſtimatio tua conſerva-

retur. illud nunc a te peto, ſi eris (ut ſpero) otioſus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae eſſe, σύνταγμα conſcribas. quî tibi iſtuc, inquis, in mentem venit,homini non inepto? aliquid ex tam multis tuis monumentis extare,quod noſtrae amicitiae memoriam poſteris quoque prodat, velim. cujuſmodi, puto, quaeris. tu citius, qui omnem noſti diſciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis. genere tamen quod et ad nos pertineat, et διδασκαλίαν quandam, ut verſetur inter manus, habeat. vale.

M. CAELIUS M. CICERONI S. D.

4 Invideo tibi: tam multa quotidie,quae mirere, iſtoc perferuntur. primum illud, abſolutum Meſſallam; deinde eundem condemnatum. C. Marcellum conſulem factum: M. Claudium a repulſa poſtulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum.hoc tibi non invideo, caruiſſe te pulcherrimo ſpectaculo, et Lentuli Cruris repulſi vultum non vidiſſe. at qua ſpe, quam certa opinione deſcenderat? quam ipſo diffidente Dolabella? et Hercules, niſi noſtri equites a-

cutius vidiſſent, pene concedente adverſario ſuperaſſet. illud te non arbitror miratum, Servium deſignatum tribunum plebis condemnatum, cujus locum C. Curio petiit. ſane quam incutit multis, qui eum facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. ſed, ut ſpero et volo, et, ut ſe fert ipſe, bonos et ſenatum malet. totus, ut nunc eſt, hoc ſcaturit. hujus autem voluntatis initium et cauſa eſt, quod eum non mediocriter Caeſar, qui ſolet infimorum hominum amicitias ſibi qualibet impenſa adjungere, valde contempſit. qua in re mihi videtur illud perquam venuſte cecidiſſe, (quod a reliquis quoque uſque eo eſt animadverſum) ut Curio, qui nihil conſilio facit, ratione et inſidiis uſus videretur in evitandis conſiliis, qui ſe intenderant adverſarios in ejus tribunatum: Laelios, et Antonios, et id genus valentes dico. has ego tibi literas eo majore miſi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, et expectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem. ad kalendas Sextiles uſque expectavi. praetoriis morae quaedam inciderunt.

Digitized by Google

mea porro comitia quem eventum ſint habitura, neſcio. opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet; incredibilem, aedilium plebis comitiis nacta ſunt. nam M. Caelium Vinicianum mentio illa fatua, quam deriſeramus olim, et promulgatio de dictatore ſubito dejecit, et dejectum magno clamore inſecuta eſt. inde Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. ſpero te celeriter et de nobis quod ſperaſti, et de illo quod vix ſperare auſus es, auditurum. de republica jam novi quidquam expectare deſieramus. ſed cum ſenatus habitus eſſet ad Apollinis, a. d. XI. kal. Sext. et referretur de ſtipendio Cn. Pompeii, mentio facta eſt de legione ea, quam expenſam tulit C. Caeſari Pompeius, quo numero eſſet, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus eſſet dicere Pompeius ſe legionem abducturum, ſed non ſtatim ſub mentionem, et convicium obtrectatorum. inde interrogatus de ſucceſſione C. Caeſaris: de qua, hoc eſt, de provinciis, placitum eſt, ut quam primum ad urbem reverteretur Cn. Pompeius: ut coram eo de ſucceſſione provinciarum ageretur. nam Ariminum

Digitized by Google

ad exercitum Pompeius erat iturus: et ſtatim iit. puto idib. Sextil. de ea re factum iri. profecto aut tranſigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in diſputando conjecit illam vocem Cn. Pompeius, ‘omnes oportere ſenatui dicto audi‘entes eſſe.’ ego tamen ſic nihil expecto, quo modo Paulum conſulem deſignatum primum ſententiam dicentem. ſaepius te admoneo de ſyngrapha Sittiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. item de pantheris, ut Cybiratas arceſſas, cureſque mihi ut vehantur. praeterea nuntiatum nobis, et pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. quid mihi ſuadeas, quomodo regnum illud ſe habeat, quis procuret, diligenter mihi perſcribas. kal. Sex.

CAELIUS CICERONI S.

Qua tu cura ſis, quod ad pacem pro- 5
vinciae tuae, finitimarumque regionum attinet, neſcio: ego quidem vehementer animi pendeo. nam ſi hoc moderari poſſemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque exiſteret magnitudo, et, quantum gloriae triumphoque o-

pus eſſet, aſſequeremur, periculoſamque et gravem illam dimicationem evitaremus, nihil tam eſſet optandum. nunc ſi Parthus movet aliquid, ſcio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus vix unum ſaltum tueri poteſt. hanc autem nemo ducit rationem: ſed omnia deſiderantur ab eo, (tanquam nihil denegatum ſit ei, quo minus quam paratiſſimus eſſet) qui publico negotio praepoſitus eſt. accedit huc, quod ſucceſſionem futuram propter Galliarum controverſiam non video. tametſi hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, cum hunc eventum providebam, viſum eſt ut te facerem certiorem. noſti enim haec tralatitia: de Galliis conſtituetur: erit qui intercedat: deinde alius exiſtet, qui, niſi libere liceat de omnibus provinciis decernere ſenatui, reliquas impediat. ſic multum ac diu ludetur; atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. ſi quid novi de republica quod tibi ſcriberem haberem, uſus eſſem mea conſuetudine, ut diligenter, et quid actum eſſet, et quid ex eo futurum ſpera-

Digitized by Google

rem, perſcriberem. ſane tanquam in quodam incili jam omnia adhaeſerunt. Marcellus idem illud de provinciis urget, neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit. quod ſi, hoc anno praeterito, Curio tribunus, et eadem actio de provinciis introibit: quam facile tunc ſit omnia impedire, et quam hoc Caeſari, qui ſuam cauſam, non reipublicae curet, ſuppetat, non te fallit. vale.

CAELIUS CICERONI S. D.

Non dubito, quin perlatum ad te ſit, 6
Appium a Dolabella reum factum: ſane non ea, quam exiſtimaveram, invidia. neque enim ſtulte Appius: qui, ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique poſtulationem abjecerat. quo facto retudit ſermones, paratiorque viſus eſt, quam ſperaverat accuſator. is nunc in te maximam ſpem habet. ſcio tibi eum non eſſe odio. quam velis eum obligare, in tua manu eſt: cum quo ſimultas ſi tibi non fuiſſet, liberius tibi de tota re eſſet. nunc ſi ad illam ſummam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parum

Digitized by Google

ſimpliciter et candide poſuiſſe inimicitias videaris. in hanc partem porro tutum tibi erit, ſi quid volueris, gratificari: nemo enim neceſſitudine et amicitia te deterritum ab officio dicet. illud mihi occurrit, quod inter poſtulationem, et nominis delationem, uxor a Dolabella diſceſſit. quid mihi diſcedens mandaris, memini: quid ego tibi ſcripſerim, te non arbitror oblitum. non eſt jam tempus plura narrandi. unum illud monere te poſſum, ſi res tibi non diſplicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate oſtendas, et expectes, quemadmodum exeat ex hac cauſa. denique invidioſum tibi ſit, ſi emanarit. porro, ſignificatio ulla ſi interceſſerit, clarius, quam deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quae ſuae ſpei tam opportuna acciderit: quaeque in negotio conficiendo tanto illuſtrior erit: cum praeſertim is ſit, qui, ſi pernicioſum ſciret eſſe loqui de hac re, vix tamen ſe contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ad te miſſurum. hic nos omnes abſolvimus: et hercule conſepta omnia, foeda, et in-

honeſta ſunt. conſules autem habemus ſumma diligentia: adhuc ſenatus-conſultum, niſi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni noſtro tribunatus conglaciat. ſed dici non poteſt quomodo hîc omnia jaceant. niſi ego cum tabernariis et aquariis pugnarem, veternus civitatem occupaſſet. ſi Parthi vos nihil calfaciunt, nos hîc frigore frigeſcimus. tamen, quoquo modo hîç omnia jaceant, potuit ſine Parthis. Bibulus in Amano neſcio quid cohorticularum amiſit. hoc ſic nuntiatum eſt. quod tibi ſupra ſcripſi, Curionem valde frigere, jam calet: nam ferventiſſime concerpitur. leviſſime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, et pro Caeſare loqui coepit: legemque Viariam, non diſſimilem Agrariae Rulli, et Alimentariam, quae jubet aediles metiri, jactavit. hoc nondum fecerat, cum priorem partem epiſtolae ſcripſi. amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. de Dolabella integrum tibi reſerves, ſuadeo. et huic rei, de qua loquor, et dignitati tuae, aequitatiſque opinioni hoc ita facere expedit.

turpe tibi erit pantheras Graecas me non habere. vale.

CAELIUS CICERONI S.

7 Quam cito tu iſtinc decedere cupias, neſcio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem geſſiſti. dum iſtic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc riſum meum metus aliqui perturbet. breviores has literas properanti publicanorum tabellario ſubito dedi: tuo liberto pluribus verbis ſcriptas pridie dederam. res autem novae nullae ſane acciderunt, niſi haec vis tibi ſcribi, quae certe vis. Cornificius adoleſcens Oreſtillae filiam ſibi deſpondit. Paula Valeria, ſoror Triarii, divortium ſine cauſa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit. nuptura eſt D. Bruto. nondum retulerat. multa in hoc genere incredibilia, te abſente acciderunt. Servius Ocella nemini perſuaſiſſet ſe moechum eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet. quaeres ubi? ubi hercule ego minime vellem: relinquo tibi, quod ab aliis quaeras. neque enim diſplicet mihi, imperatorem ſingulos percontari, cum qua ſit aliqui deprehenſus. vale.

Digitized by Google

M. CAELIUS M. CICERONI S. D.

Etſi de republica, quae tibi ſcribam, 8
habeo: tamen nihil, quod magis gaviſu-
rum te putem, habeo, quam hoc. ſcito,
C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac
delicias tuas, calumniam maximo plauſu
tuliſſe: quaeris qua in cauſa? M. Tucci-
um, accuſatorem ſuum poſt ludos Roma-
nos, reum lege Plotia de vi fecit, hoc con-
ſilio, quod videbat, ſi extraordinarius
reus nemo acceſſiſſet, ſibi hoc anno cau-
ſam eſſe dicendam. dubium porro illi non
erat, quid futurum eſſet. nemini hoc de-
ferre munuſculum maluit, quam ſuo ac-
cuſatori. itaque ſine ullo ſubſcriptore de-
ſcendit, et Tuccium reum fecit. at ego,
ſimulatque audivi, invocatus ad ſubſellia
rei occurro: ſurgo, neque verbum de re
facio. totum Sempronium uſque eo per-
ago, ut Veſtorium quoque interponam,
et illam fabulam narrem, quemadmo-
dum tibi pro beneficio dederit, ſi quid
injuriis ſuis eſſet, ut Veſtorius teneretur.
haec quoque magna nunc contentio fo-
rum tenet. M. Servilius, poſtquam, ut
coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec,

quod non venderet, quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia: neque Laterenſis praetor, poſtulante Pauſania, nobis patronis, ‘ quo ea pecunia ‘ perveniſſet,’ recipere voluit. quod Pilius, neceſſarius Attici noſtri, de repetundis eum poſtulavit, magna illico fama ſurrexit, et de damnatione ferventer loqui eſt coeptum. quo vento projicitur Appius minor, ut indicet pecuniam ex bonis patris perveniſſe ad Servilium, praevaricationiſque cauſa diceret depoſitum H-S. LXXXI. admiraris amentiam. quid ſi actiones ſtultiſſimas, quid ſi nefarias de patre confeſſiones audiſſes? mittit in conſilium eoſdem illos, qui lites aeſtimarant, judices. cum aequo numero ſententiae fuiſſent, Laterenſis, leges ignorans, pronuntiavit quid ſinguli ordines judicaſſent: et ad extremum, ut ſolent, ‘ non ‘ redigam.’ poſtquam diſceſſit, et pro abſoluto Servilius haberi coeptus, legiſque unum et centeſſimum caput legit, in quo ita erat: ‘ quod eorum judicum major ‘ pars judicarit, id jus, ratumque eſto:’ in tabulas abſolutum non retulit, ordinum judicia perſcripſit. poſtulante rur-

ſus Appio, cum L. Lollio tranſegit, et ſe relaturum dixit. ſic nunc neque abſolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis ſaucius Pilio tradetur. nam de divinatione Appius, cum calumniam juraſſet, contendere auſus non eſt, Pilioque ceſſit: et ipſe de pecuniis repetundis a Serviliis eſt poſtulatus, et praeterea de vi reus a quodam emiſſario ſuo Titio factus eſt. recte hoc par habet. quod ad rempublicam pertinet, omnino multis diebus expectatione Galliarum actum nihil eſt. aliquando tamen ſaepe re dilata, et graviter acta, et plane perſpecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, ut eum decedere poſt kalendas Martias placeret, ſenatus-conſultum, quod tibi miſi, factum eſt, auctoritateſque perſcriptae. ‘SENATUS-CONSULTI AUCTORITAS.
‘Prid. kal. Octob. in aede Apollinis, ſcribendo affuerunt L. Domitius Cn. filius Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. filius Metellus Pius Scipio, L. Villius Lucii filius Pomt. Annalis, C. Septimius T. filius Quirina, Caius Lucceius C. filius Pup. Hirrus, C. Scribonius C. filius Pop. Curio, L. Atteius L. filius An.

Digitized by Google

‘ Capito, M. Oppius M. filius Terentina.
‘ quod M. Marcellus conſul, V. F. de
‘ provinciis conſularibus. D. E. R. I. C.
‘ uti L. Paulus, C. Marcellus Conſules,
‘ cum magiſtratum iniiſſent, ex a. d. x.
‘ kal. Mart. quae in ſuo magiſtratu futu-
‘ rae eſſent, de conſularibus provinciis
‘ ad ſenatum referrent, neve quid prius
‘ ex kal. Mart. neve quid conjunctim de
‘ ea re referretur a conſulibus; utique e-
‘ jus rei cauſa per dies comitiales ſena-
‘ tum haberent, S. Q. C. facerent: et,
‘ cum de ea re ad ſenatum referretur a
‘ Conſulibus, eorum, qui in ccc judici-
‘ bus eſſent, ſex abducere liceret. ſi quid
‘ de ea re ad populum, ad plebemve lato
‘ opus eſſet, uti Serv. Sulpicius, M. Mar-
‘ cellus Conſules, Praetores, Tribunique
‘ plebis, quibus eorum videretur, ad po-
‘ pulum, plebemve ferrent: quod ii non
‘ tuliſſent, uti, quicunque deinceps eſ-
‘ ſent, ad populum plebemve ferrent.
‘ I. V. Prid. kal. Octob. in aede Apolli-
‘ nis, ſcribendo affuerunt, L. Domitius
‘ Cn. filius Ahenobarbus, Q. Caecilius
‘ Q. filius Metellus Pius Scipio, L. Villi-
‘ us L. filius Pomt. Annalis, C. Septimi-

‘ us T. filius Quirina, C. Scribonius C. fi-
‘ lius Pop. Curio, L. Atteius L. filius An.
‘ Capito, M. Oppius M. filius Terentina.
‘ quod M. Marcell. Coſ. V. F. de provin-
‘ ciis, D. E. R. I. C. ſenatum exiſtimare,
‘ neminem eorum, qui poteſtatem habent
‘ intercedendi, impediendi, moram affer-
‘ re oportere, quò minus de Rep. Q. P.
‘ ad ſenatum referri, ſenatique conſultum
‘ fieri poſſit. qui impedierit, prohibuerit,
‘ eum ſenatum exiſtimare còntra rempub-
‘ licam feciſſe. ſi quis huic ſenatus-con-
‘ ſulto interceſſerit, ſenatui placere auc-
‘ toritatem perſcribi, et de ea re ad ſena-
‘ tum, populumque referri.’ huic ſena-
tus-conſulto interceſſit C. Caelius, L.
Vinicius, P. Cornelius, C. Vibius Pan-
ſa. ‘ item ſenatui placere, de militibus,
‘ qui in exercitu C. Caeſaris ſunt: qui e-
‘ orum ſtipendia emerita, aut cauſas, qui-
‘ bus de cauſis miſſi fieri debeant, habe-
‘ ant, ad hunc ordinem referri, ut eorum
‘ ratio habeatur, cauſaeque cognoſcan-
“ tur. ſi quis huic S. C. interceſſerit, ſe-
natui placere auctoritatem perſcribi, et
‘ de ea re ad ſenatum, populumque refer-
‘ ri.’ huic ſenatus-conſulto interceſſit C.

Caelius, C. Panſa, Tribuni plebis. ‘ i-
‘ temque ſenatui placere, in Ciliciam pro-
‘ vinciam, et in octo reliquas provin-
‘ cias, quas praetorii pro praetore obti-
‘ nerent, eos, qui praetores fuerunt,
‘ neque in provincia cum imperio fue-
‘ runt, quos eorum ex S. C. cum impe-
‘ rio in provincias pro praetore mitti
‘ oporteret, eos ſortito in provincias
‘ mitti placere. ſi ex eo numero, quos
‘ ex S. C. in provincias ire oporteret, ad
‘ numerum non eſſent, qui in eas provin-
‘ cias proficiſcerentur: tum, uti quodque
‘ collegium primum praetorum fuiſſet,
‘ neque in provincias profecti eſſent, ita
‘ ſorte in provincias proficiſcerentur. ſi
‘ ii ad numerum non eſſent, tunc dein-
‘ ceps proximi cujuſque collegii, qui
‘ praetores fuiſſent, neque in provincias
‘ profecti eſſent, in ſortem conjicerentur,
‘ quoad is numerus effectus eſſet, quem
‘ ad numerum in provincias mitti opor-
‘ teret. ſi quis huic S. C. interceſſiſſet,
‘ auctoritas perſcriberetur.’ huic ſenatus-
conſulto interceſſit C. Caelius, C. Pan-
ſa, Tribuni plebis. illa praeterea Cn.
Pompeii ſunt animadverſa, quae maxime

Digitized by Google

conſidentiam attulerunt hominibus, ut diceret, ſe ante kal. Mart. non poſſe ſine injuria de provinciis Caeſaris ſtatuere; poſt kal. Mart. ſe non dubitaturum. cum interrogaretur, ſi qui tum intercederent: dixit, hoc nihil intereſſe, utrum C. Caeſar ſenatui dicto audiens futurus non eſſet, an pararet qui ſenatum decernere non pateretur. quid ſi, inquit alius, et conſul eſſe, et exercitum habere volet? at ille, quam clementer: quid ſi filius meus fuſtem mihi impingere volet? his vocibus, ut exiſtimarent homines Pompeio cum Caeſare eſſe negotium, effecit. itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem deſcendere vult Caeſar, ut aut maneat, neque hoc anno ſui ratio habeatur: aut, ſi deſignari poterit, decedat. Curio ſe contra eum totum parat. quid aſſequi poſſit, neſcio. illud video, bene ſentientem, etſi nihil effecerit, cadere non poſſe. me tractat liberaliter Curio, et mihi ſuo munere negotium impoſuit. nam ſi mihi non dediſſet eas, quae ad ludos ei advectae erant Africanae, potuit ſuperſederi. nunc, quando dare neceſſe eſt, velim tibi curae ſit, quod a te

Digitized by Google

ſemper petii, ut aliquid iſtinc beſtiarum habeamus; Sittianamque ſyngrapham tibi commendo. libertum Philonem iſtuc miſi, et Diogenem Graecum, quibus mandata et literas ad te dedi. eos tibi, et rem, de qua miſi, velim curae habeas. nam, quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent literis, deſcripſi.

CAELIUS CICERONI S.

9 Sic tu, inquis, Hirrum tractaſti? immo, ſi ſcias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimum fuerit, pudeat te, auſum illum unquam eſſe incedere tanquam tuum competitorem. poſt repulſam vero riſus facit, civem bonum ludit, et contra Caeſarem ſententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorſus non mediocriter objurgatus. hac repulſa ſe mutavit. praeterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in judiciis verſatus ſit, agit cauſas liberales: ſed raro poſt meridiem. de provinciis quod tibi ſcripſeram id. Sextil. actum iri, interpella judicium Marcelli, conſulis deſignati. in kal. rejecta re, ne frequentiam quidem efficere potuerunt. has lite-

Digitized by Google

ras a.d. iv. non. Septemb. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam erat. ut video, cauſa haec integra in proximum annum transferetur: et, quantum divino, relinquendus tibi erit qui provinciam obtineat. nam non expedietur ſucceſſio; quando Galliae, quae habent interceſſorem, in eandem conditionem, quam caeterae provinciae, vocantur. hoc mihi non eſt dubium: quo tibi magis ſcripſi, ut ad hunc eventum te parares. fere literis omnibus tibi de pantheris ſcripſi. turpe tibi erit, Patiſcum Curioni decem pantheras miſiſſe; te non multis partibus plures: quas ipſas Curio mihi, et alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantum praedia ruſtica dare ſcire. tu, ſi modo memoria teneres, et Cybiratas arceſſieris, itemque in Pamphyliam literas miſeris (nam ibi plures capi aiunt) quod voles, efficies. hoc vehementius laboro nunc, quod ſeorſum a collega puto mihi omnia paranda. amabo te, impera tibi hoc curae. ſoles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, niſi loquendi, cura eſt, hoc eſt, imperandi et man-

Digitized by Google

dandi. nam, ſimulatque erunt captae, qui alant eas et deportent, habes eos, quos ad Sittianam ſyngrapham miſi. puto etiam, ſi ullam ſpem mihi literis oſtenderis, me iſto miſſurum alios. Marcum Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum et ſtrenuum adoleſcentem, qui ad ſuum negotium iſtuc venit, tibi commendo; et te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile et honeſtum factu eſt) immunes eſſe. gratos et bonos viros tibi obligaris. nolo te putare Favonium a columnariis praeteritum eſſe: optimus quiſque eum non fecit. Pompeius tuus aperte Caeſarem vetat et provinciam tenere cum exercitu, et conſulem eſſe. tamen hanc ſententiam dixit, nullum hoc tempore ſenatus-conſultum faciendum. Scipio hanc, ut kalendis Martiis de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. contriſtavit haec ſententia Balbum Cornelium: et ſcio eum queſtum eſſe cum Scipione. Canidius in defenſione ſua fuit diſertiſſimus, in accuſatione ſatis frigidus. vale.

Digitized by Google

CAELIUS CICERONI S.

Sane quam literis C. Caſſi et Dejotari 10
ſumus commoti. nam Caſſius cis Euphraten copias Parthorum eſſe ſcripſit: dejotarus, profectas per Commagenen in provinciam noſtram. ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui; qui ſcirem quam paratus ab exercitu eſſes, ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. nam de vita, ſi paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem. nunc haec exiguitas copiarum, receſſum, non dimicationem mihi tuam praeſagiebat. hoc quomodo acciperent homines, quam probabilis neceſſitas futura eſſet, vereor etiam nunc: neque prius deſinam formidare, quam tetigiſſe te Italiam audiero. ſed de Parthorum tranſitu nuntii varios ſermones excitarunt. alius enim Pompeium mittendum, alius ab urbe Pompeium non removendum, alius Caeſarem cum ſuo exercitu, alius conſules: nemo tamen ex ſenatusconſulto privatos. conſules autem, quia verentur ne illud ſenatus-conſultum fiat, ut paludati exeant, aut contumelioſe praeter eos ad

alium res transferatur, omnino ſenatum haberi nolunt: uſque eo, ut parum diligentes in republica videantur: ſed honeſte, ſive negligentia, ſive inertia eſt, ſive ille, quem propoſui, metus latet ſub hac temperantiae exiſtimatione; nolle provinciam. a te literae non venerunt: et, niſi Dejotari ſubſecutae eſſent, in eam opinionem Caſſius venerat, quae diripuiſſet ipſe, ut viderentur ab hoſte vaſtata, finxiſſe bellum, et Arabas in provinciam immiſiſſe, eoſque Parthos eſſe, ſenatui renuntiaſſe. quare tibi ſuadeo, quicunque eſt iſtic ſtatus rerum, diligenter et caute perſcribas, ne aut velificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod referret ſcire, reticuiſſe. nunc exitus eſt anni: nam ego has literas a. d. XIV. kal. Decemb. ſcripſi. plane nihil video ante kal. Jan. agi poſſe. noſti Marcellum, quam tardus et parum efficax ſit; itemque Servium, quam cunctator. cujuſmodi putas hos eſſe? aut qui id, quod nolint, conficere poſſe, qui quae cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle exiſtimentur? novis magiſtratibus autem, ſi Parthicum bellum erit, haec cauſa primos menſes occupa-

bit. ſin autem non erit iſtic bellum, aut tantum erit, ut vos aut ſucceſſores, parvis additis copiis, ſuſtinere poſſint: Curionem video ſe dupliciter jactaturum, primum, ut aliquid Caeſari adimat; inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quidvis, quamlibet tenue munuſculum. Paulus porro non humane de provincia loquitur. hujus cupiditati occurſurus eſt Furnius noſter. plures ſuſpicari non poſſum. haec novi. alia, quae poſſunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, et praeparata multa ſcio. ſed intra fines hos, quaecunque acciderint, vertentur. illud addo ad actiones C. Curionis, de agro Campano: de quo negant Caeſarem laborare; ſed Pompeium valde nolle, ne vacuus advenienti Caeſari pateat. quod ad tuum deceſſum attinet, illud tibi non poſſum polliceri, me curaturum ut tibi ſuccedatur: illud certe praeſtabo, ne amplius protogetur. tui conſilii eſt, ſi tempus, ſi ſenatus coget, ſi honeſte a nobis recuſari non poterit, veliſne perſeverare: mei officii eſt meminiſſe, qua obteſtatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris. vale.

Digitized by Google

CAELIUS CICERONI S.

11 Non diu, ſed acriter nos tuae ſupplicationes torſerunt. incideramus enim in difficilem nodum. nam Curio tui cupidiſſimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat ſe ullo modo pati poſſe decerni ſupplicationes, ne, quod furore Pauli adeptus eſſet boni, ſua culpa videretur amiſiſſe, et praevaricator cauſae publicae exiſtimaretur. itaque ad pactionem deſcendimus: et confirmarunt conſules, ſe his ſupplicationibus in hunc annum non uſuros. plane, quod utriſque conſulibus gratias agas, eſt: Paulo magis certe. nam Marcellus ſic reſpondit, ſe ſpem in iſtis ſupplicationibus non habere: Paulus, ſe omnino in hunc annum non edicturum. renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum. non modo non fecit, ſed, cum de hoſtibus ageretur, et poſſet rem impedire, ſi, ut numeraretur, poſtularet, tacuit. tantum Catoni aſſenſus eſt, qui de te locutus honorifice, non decrerat ſupplicationes. tertius ad hos Favonius acceſſit. quare pro cujuſque natura, et inſtituto,

Digitized by Google

gratiae ſunt agendae: his, quod tantum voluntatem oſtenderunt; pro ſententia, cum impedire poſſent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de ſuarum actionum curſu tua cauſa deflexit. nam Furnius et Lentulus, ut debuerunt, quaſi eorum res eſſet, una nobiſcum circumierunt, et laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam et ſedulitatem laudare poſſum. nam cum Curione vehementer locutus eſt: et eum, ſi aliter feciſſet, injuriam Caeſari facturum dixit: tum ejus fidem in ſuſpicionem adduxit. decrerant quidem, qui neque tranſigi volebant, Domitii, Scipiones; quibus hac re ad interceſſionem evocandam interpellantibus, venuſtiſſime Curio reſpondit, ſe eo libentius non interceſſere, quod quoſdam, qui decernerent, videret confici nolle. quod ad rempublicam attinet, in unam cauſam omnis contentio conjecta eſt. de provinciis, inquam, adhuc eſt. incubuiſſe cum ſenatu Pompeius videtur, ut Caeſar id. Novemb. decedat. Curio omnia potius ſubire conſtituit, quam id pati. caeteras ſuas abjecit actiones. noſtri porro, quos tu bene noſti, ad extremum certamen rem dedu-

cere non audent. ſcena rei totius haec. Pompeius, tanquam Caeſarem non impugnet, ſed, quod illi aequum putet,conſtituat,ait Curionem quaerere diſcordias. valde autem non vult,et plane timet Caeſarem conſulem deſignari prius,quam exercitum et provinciam tradiderit. accipitur ſatis male a Curione, et totus ejus ſecundus conſulatus exagitatur.hoc tibi dico: ſi omnibus rebus prement Curionem, Caeſar defendetur:interceſſorem ſi (quod videntur) reformidarint, Caeſar, quoad volet,manebit.quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum urbanarum:ex quo tu,quae digna ſunt,ſelige. multa tranſi, in primis ludorum exploſiones, et funerum, et ineptiarum caeterarum plura habet inutilia.denique malo in hanc partem errare, ut, quae non deſideras, audias, quam quidquam, quod opus eſt,praetermittatur.tibi curae fuiſſe de Sittiano negotio, gaudeo: ſed, quando ſuſpicaris minus certa fide eos tibi viſos,tanquam procurator ſic agas, rogo. vale.

CAELIUS CICERONI S.

12 Pudet me tibi confiteri, et queri de

Appii, hominis ingratiſſimi, injuriis, qui me odiſſe, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: et cum homo avarus, ut ea ſolveret, ſibi imperare non poſſet, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, et ipſe facile animadverterem, male eum de me cogitare. poſteaquam vero comperi eum collegium tentaſſe: deinde aperte cum quibuſdam locutum: cum L. Domitio, ut nunc eſt, mihi inimiciſſimo homine, deliberare: velle hoc munuſculum deferre Cn. Pompeio: ipſum ut reprehenderem, et ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare a me non potui. quid ergo eſt? tum quidem aliquot amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorum, locutus ſum. poſteaquam illum, ne cui ſatisfaceret quidem me dignum habere ſenſi, malui collegae ejus, homini alieniſſimo mihi, et propter amicitiam tuam non aequiſſimo, me obligare, quam illius ſimiae vultum ſubire. id poſtquam reſciit, excanduit, et me cauſam inimicitiarum quaerere clamitavit, quaſi, quod mihi in pecunia minus ſatisfeciſſet, per hanc ſpeciem ſimul-

tatis eum conſectarer. poſtea non deſtitit arceſſere palam Servium accuſatorem, inire cum Domitio conſilia: quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accuſatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. inſolentiſſimi homines ſummis Circenſibus ludis meis poſtulandum me lege Scantinia curant. vix hoc erat Pola locutus, cum ego Appium cenſorem eadem lege poſtulavi. quod melius caderet, nihil vidi. nam ſic eſt a populo, et non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam poſtulatio, attulerit. praeterea coepi ſacellum, in domo quod eſt, ab eo petere. conturbat me mora ſervi hujus, qui tibi literas attulit: nam acceptis prioribus literis, amplius quadraginta manſit. quid tibi ſcribam, neſcio. ſcis Domitio diem timori eſſe? expecto te valde, et quam primum videre cupio. a te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me exiſtimas, et dolere, et ulciſci tuas ſolere. vale.

CAELIUS CICERONI S.

13 Gratulor tibi affinitate viri medius fi-

dius optimi. nam hoc ego de illo exiſtimo. caetera porro, quibus adhuc ille ſibi parum utilis fuit, et aetate jam ſunt decuſſa; et conſuetudine, atque auctoritate tua, et pudore Tulliae, ſi qua reſtabunt, confido celeriter ſublatum iri. non eſt enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius ſit, intelligendum. deinde (quod maximum eſt) ego illum valde amo. vides, Cicero, Curionem noſtrum, lautum interceſſionis de provinciis exitum habuiſſe? nam eum de interceſſione referretur, quae relatio fiebat ex ſenatus-conſulto, primaque M. Marcelli ſententia pronuntiata eſſet, qui agendum cum tribunis plebis cenſebat: frequens ſenatus in alia omnia iit. ſtomacho eſt Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod ſibi placeat, reperiat. tranſierant illuc, ut ratio eſſet ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias tradere vellet. quemadmodum hoc Pompeius laturus ſit, cum cognoſcat; quidnam reipublicae futurum ſit, ſi aut non poſſit, aut non curet, vos ſenes divites videritis. Q. Hortenſius, cum has literas ſcripſi, animam agebat.

Digitized by Google

CAELIUS CICERONI S.

14 Tanti non fuit Arſacen capere, et Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quae hic geſtae ſunt, ſpectaculo careres. nunquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitii vultum vidiſſes. magna illa comitia fuerunt, et plane ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt: perpauci, neceſſitudinem ſecuti, officium praeſtiterunt. itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus; ut ne familiarem quidem ſuum quemquam tam oderit, quam me: atque eo magis, quod per injuriam ſibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim. nunc furit, tam gaviſos homines ſuum dolorem, unumque me ſtudioſiorem Antonii. nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſane quam ſuperiore a vita invidioſum. quod judicium nunc in expectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sext. Peducaei abſolutionem. de ſumma republica ſaepe tibi ſcripſi, me annum pacem non videre: et quo propius ea contentio, quam fieri neceſſe eſt, accedit, eo clarius id periculum apparet. propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum

Digitized by Google

potiuntur, ſunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius conſtituit non pati C. Caeſarem conſulem aliter fieri, niſi exercitum et provincias tradiderit: Caeſari autem perſuaſum eſt, ſe ſalvum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit. fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. ſic illi amores, et invidioſa conjunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit: neque mearum rerum quod conſilii capiam, reperio; quod non dubito, quin te quoque haec deliberatio ſit perturbatura. nam mihi cum hominibus his et gratia et neceſſitudo eſt: tum cauſam illam, non homines odi. illud te non arbitror fugere, Quin homines in diſſenſione domeſtica debeant, quamdiu civiliter ſine armis cernetur, honeſtiorem ſequi partem: ubi ad bellum et caſtra ventum ſit, firmiorem; et id melius ſtatuere, quod tutius ſit. in hac diſcordia video, Cn. Pompeium ſenatum, quique res judicant, ſecum habiturum: ad Caeſarem omnes, qui cum timore aut mala ſpe vivant, acceſſuros: exercitum conferendum non eſſe. omnino ſatis ſpatii ſit ad conſiderandas utriuſ-

Digitized by Google

que copias, et ad eligendas partes. prope oblitus ſum, quod maxime fuit ſcribendum. ſcis Appium cenſorem hic oſtenta facere? de ſignis, et tabulis, de agri modo, de aere alieno acerrime agere? perſuaſum eſt ei, Cenſuram, lomentum aut nitrum eſſe. errare mihi videtur. nam ſordes eluere vult, venas ſibi omnes et viſcera aperit. curre per deos atque homines, et quam primum haec riſum venis legis Scantiniae judicium apud Druſum fieri: Appium de tabulis et ſignis agere. crede mihi, eſt properandum. Curio noſter ſapienter id, quod remiſit de ſtipendio Pompeii, feciſſe exiſtimatur. ad ſummam, quaeris, quid putem futurum. ſi alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere diſcordias: quas ferrum et vis judicabit. uterque animo et copiis eſt paratus. ſi ſine tuo periculo fieri poſſet, magnum et jucundum tibi fortuna ſpectaculum parabat.

CAELIUS CICERONI S.

15 Ecquando tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeium vidiſti, qui tantas turbas, qui tam nugax eſſet, com-

Digitized by Google

morit? ecquem autem Caeſare noſtro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem, aut legiſti, aut odiſti? quid eſt? nunc tibi noſtri milites, qui duriſſimis et frigidiſſimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis eſſe paſti videntur? quid? jam, inquis, glorioſe omnia. imo, ſi ſcias quam ſollicitus ſim, tum hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas. quae tibi exponere niſi coram non poſſum: idque celeriter fore ſpero. nam me, cum expuliſſet ex Italia Pompeium, conſtituit ad urbem vocare. id quod jam exiſtimo confectum, niſi ſi maluit Pompeius Brunduſii circumſederi. peream, ſi minima cauſa eſt properandi iſto mihi, quod te videre, et omnia intima conferre diſcupio: habeo autem quam multa! hui vereor (quod ſolet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviſcar. ſed tamen quodnam ob ſcelus iter mihi neceſſarium retro ad Alpes verſus incidit? adeo quod Intemelii in armis ſunt, neque de magna cauſa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum praeſidio erat, Domitium quendam, nobilem illic Caeſaris hoſpitem, a contra-

ria factione nummis acceptis comprehendit, et ſtrangulavit. civitas ad arma iit. eo cum quatuor cohortibus mihi per nives eundum eſt. uſquequaque, inquies, ſe Domitii male dant. vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuiſſet in veſtro Domitio, quantum Pſecade natus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D.

M. CAELIUS M. CICERONI S.

16 Exanimatus ſum tuis literis; quibus te nihil, niſi triſte, cogitare oſtendiſti: neque id quid eſſet, perſcripſiſti. neque non tamen, quale eſſet quod cogitares, aperuiſti. has illi, ad te literas ſcripſi. per fortunas tuas, Cicero, per liberos, oro, obſecro, ne quid gravius de ſalute et incolumitate tua conſulas. nam deos, homineſque, amicitiamque noſtram teſtificor, me neque temere tibi praedixiſſe, neque temere monuiſſe: ſed poſtquam Caeſarem convenerim, ſententiamque ejus, qualis futura eſſet, parta victoria, cognoverim, te certiorem feciſſe. ſi exiſtimas eandem rationem fore Caeſari in dimittendis adverſariis, et conditionibus ferendis, erras. nihil niſi atrox et ſaevum cogitat, atque etiam loquitur.

Digitized by Google

iratus ſenatui exiit: his interceſſionibus plane incitatus eſt: non, mehercule, erit deprecationi locus. quare ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuae reliquae tibi carae ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus, gener tuus valet, quorum fortunas non debes velle conturbare; ſequere eam cauſam, in cujus victoria ſalus noſtra eſt, ne aut odiſſe, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. denique illud cogita: quod offenſae fuerit, in iſta cunctatione te ſubiſſe. nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus laedere noluiſti: et ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummae ſtultitiae eſt. vide, ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quid optimum ſit, eligas. quod ſi totum tibi perſuadere non poſſum: ſaltem, dum quid de Hiſpaniis agamus ſcitur, expecta: quas tibi nuntio adventu Caeſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeant, amiſſis Hiſpaniis, neſcio. quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non medius fidius reperio. hoc, quod tu, non dicendo, mihi ſignificaſti, Caeſar audierat: ac,

Digitized by Google

ſimul atque, Ave, mihi dixit, ſtatim quid de te audiſſet, expoſuit. negavi me ſcire: ſed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri poſſes. me ſecum in Hiſpaniam ducit. nam, niſi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicunque eſſes, ad te percurriſſem, et hoc a te praeſens contendiſſem, atque omni vi te retinuiſſem. etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te tuoſque omnes funditus evertas: ne te ſciens prudenſque eo demittas, unde exitum vides nullum eſſe. quod ſi te aut voces optimatium commovent, aut nonnullorum hominum inſolentiam et jactationem ferre non potes, eligas cenſeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum haec decernuntur, quae jam erunt confecta. id ſi feceris, et ego te ſapienter feciſſe judicabo, et Caeſarem non offendes.

CAELIUS CICERONI S.

17 Ergo me potius in Hiſpania fuiſſe tum, quam Formiis, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam aut non in iſta parte Appius Claudius, aut non in hac C. Curio, cujus amicitia me paulatim in

Digitized by Google

hunc perditam cauſam impoſuit: nam mihi ſentio bonam mentem iracundia et amore ablatam. tum tu porro, cum ad te proficiſcens noctu Ariminum veniſſem, dum mihi pacis mandata das ad Caeſarem, et mirificum civem agis, amici officium neglexiſti, neque mihi conſuluiſti. neque haec dico, quod diffidam huic cauſae: ſed, crede mihi, perire ſatius eſt, quam hos videre. quod ſi timor veſtrae crudelitatis non eſſet, ejecti jampridem hinc eſſemus. nam hîc nunc, praeter foeneratores paucos, nec homo, nec ordo quiſquam eſt, niſi Pompeianus. equidem jam effeci ut maxime plebs, et, qui antea noſter fuit, populus veſter eſſet. cur hoc, inquis? immo reliqua expecta. vos invitos vincere coëgero. irritavi in me Catonem. vos dormitis: nec haec adhuc mihi videmini intelligere, quam nos pateamus, et quam ſimus imbecilli. atque hoc nullius praemii ſpe faciam: ſed, quod apud me plurimum ſolet valere, doloris atque indignitatis cauſa. quid iſtic facitis? praelium expectatis, quod firmiſſimum eſt? veſtras copias non novi. noſtri valde depugnare, et facile algere, et eſurire conſueverunt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google